

PRAŽSKÉ
POVĚSTI A LEGENDY

SEBRAL

JOSEF SVÁTEK

V PRAZE A V LITOMYŠLI
VYDALO NAKLADATELSTVÍ
•PASEKA®

Ú v o d.

Platí-li kde básníkovo „Stůj, noho! posvátná jsou místa, kamkoli kráčíš“ — platí to zajisté o zlaté Praze, tomto bujně tlukoucím srdci vlasti české, z něhož se od prvního počátku dějin českých proudila síla životní po veškeré zemi národem naším obývané, tak že dějiny královské Prahy jsou zároveň dějinami Čech, a tím každá píď půdy její nese na sobě stopy významu historického. Vedle dějin samých, jež byly monumentálními pracemi Palackého a Tomka v jasném světle národu českému odhaleny, jsou toho důkazem i četné ty skazky zašlých věků, jež se k památným budovám a místům pražským vízí, jejichž paměť se ale v dobách našich, směřům užitkovým tak výlučně hovících, v lidu vždy více ztráceti počíná, jak to bohužel též na stálém mizení národních písní, báchorek a pověstí vůbec vidíme.

Skazky tyto, jejichž sbíráním jsem se co rodák pražský již po více než třicet let zabýval, aspoň v části

mně známé zachovati, a to ve způsobě, jak je lid pražský prostě vypravuje, bylo cílem při sestavování sbírky této; přesvědčilt' jsem se, že tytéž vždy více v zapomenutí upadají a generaci nynější namnoze neznámými zůstávají. Naříkalť již před lety historik chrámu svatovítského dr. Ambros, že prý nemáme o velechrámě našem na Hradčanech pražádných legend, jakých se tak mnoho o cizích dómech vypráví; a hle, zde jich sděluji přes dvacet, tak že se i v tomto ohledu s jinými směle měřiti můžeme. A ač tato sbírka pověstí a legend pražských přes dvě stě dvacet obsahuje čísel, není tím poklad skazek těchto dokonce ještě vyčerpán, a protož myslím vydáním jich i k tomu přispěti, aby též jiní k zachování dalších zbytků obrazotvornosti lidu pražského ponuknutí byli. Věc sama jest toho zajisté hodna, neboť se jí osvědčuje, že se také v tomto oboru duch český ode dávna samočinností značil a mrtvou hmotu slovem oživovati dovedl. Roztřídění sbírky založil jsem dle obsahu pověstí, kdežto varianty ke mnohým z nich připojené tuším jen ku zvýšení významu jejich přispívají.

Spisovatel.

I. Pověsti o staré Praze.

Založení Prahy.

Když kněžna Libuše hlavní město v české zemi založiti chtěla, vyslala služebníky se svého sídla Vyšehradu, aby na levém břehu Vltavy vyhledali příhodného místa k založení města. Zároveň jim přikázala, aby na to pozor dali, bude-li kdo na tom místě nějakou prací zaměstnán, neboť mělo nové město dle té práce pojmenováno býti. I našli služebníci na rovině pod vrchem Petřínem vhodné místo takové, na němž spatřili v lese dva tesaře, kteříž kmen poraženého stromu otesávali. Ptali se jich, co tu dělají, načež tesaři odpověděli: „Práh tešeme!“ Když pak se služebníci opět na Vyšehrad vrátili a kněžně Libuši o všem, co našli, zprávu dali, rozhodla kněžna: „Podle prahu onoho budiž nové město P r a h a zvané!“ A od té doby se město kněžnou Libuší založené Prahou nazývá.

První dům v Praze.

V lese pod vrchem Petřínem na tom místě, kde byli tesaři práh tesali, počali poddaní kněžny Libuše les mýtití a první dům nově založeného města stavěti. Ale když základy k němu kopali, přišli dělníci na jámu hlubokou, dří-

vím dubovým a hrubými kameny pokrytou, kterou když odkryli, tajný jakýsi oheň v ní našli, jehož nikdo nemohl uhasiti. I kopali a stavěli opodál jámy, která tak dlouho otevřena zůstala, dokud se sama od sebe nezasypala. Stál pak ten první dům pražský v oněch místech nynější Malé strany, kde vbíhá ulice prokopská na druhé náměstí maltezské; tam posud ukazují dům, vedle „staré pošty“ v koutě ulice té stojící, jakožto památné ono místo, odkud byla Praha počátek svůj vzala.

*

Jiná pověst říká, že první dům v Praze stál nad potokem Bruskou, kdež se nyní ústav slepých nalézá. Byl prý to knížecí dvůr Libec zvaný, kde nejstarší vévodové čeští sídlili, a kde prý též svatý Václav byl vychováván. Třetí pověst pak praví, že první dům pražský stál na nynějším Újezdě, kde se dům u „Pavlánských“ spatřuje.

První mlýn v Praze.

Kolem prvního domu pražského pod Petřínem povstávalo vždy více jiných domů a obyvatelstvo se v nové osadě stále množilo. Proto bylo též mlýna třeba, kde by se z obilí mouka pro tento lid mlela. I vyhlídli si první Pražané k postavení mlýna místo na blízkém ostrově ve Vltavě, jenž nyní Kampa sluje a kdež „soví“ mlýny stojí. Tehdáž byl však ostrov ještě lesem pokryt, a když jej lidé mýtiti počali, porazili nejdříve vysoký dub na břehu řeky stojící. Když se strom k zemi kácel, vyletěla z dutiny jeho ohromná sova, která se za dne ve stromě skrývala. Poněvadž sova byla pohanským Čechům ptákem posvátným, pokládali to drvoštěpové za dobré znamení pro svou práci, a za nedlouho

stál na místě onom první mlýn pražský, jemuž po oné sově dáno jméno „sovího“, jak podnes mlýny tamní slují. Ještě v minulém století ukazovali na ostrově Kampě několik starých stromů, které prý tam zbyly z původního lesa, a na těch prý se odjakživa mnoho sov zdržovalo, neboť je tam držitelé sovího mlýna chránili z té příčiny, že mlýnu jejich jméno daly.

První dům v Starém městě.

Když podhradí pražské, nyní Malou stranou zvané, obyvatelstvu více nestačovalo, založena byla druhá část města Prahy na pravém břehu řeky Vltavy. První dům pak tam byl vystaven právě uprostřed nynějšího trhu uhelného, kdež při něm od nepamětných časův kovárna stávala. A proto mnohý Staročech tomu nerad byl, když roku 1807 památný tento dům bourati počali z té příčiny, aby trh uhelný větší prostory nabyl. Od té doby není už ni stopy více po nejstarším domě v Starém městě pražském.

Dům u „pěti králů“.

Pod Vyšehradem stojí na břehu potoka Botiče starožitný dům, který jest ode dávna na svém průčelí ozdoben obrazy pěti pohanských panovníků českých, pročez také dům tento u „pěti králů“ slově. Jsou to obrazy vévodů Přemysla, Nezamysla, Mnaty, Vojena a Křesomysla; v novějších časích však byl na místě Křesomyslově vyobrazen vévoda Vratislav, a zároveň k pěti původním obrazům přimalován sv. Václav. Obrazy tyto byly proto na onom domě

vymalovány, poněvadž se na témže místě nalézalo za pohanských časů pohřebiště knížat českých a zejména prý tu byli pochováni řečení vévodové pohanští. Z té příčiny jmenuje se okolí toho domu také „hrobka“ neb „na hrobce“, a až jednou dům u „pěti králů“ rozbořen bude a základy jeho se rozmetají, pak prý budou nalezeny hroby a kosti oněch vévodů. Ostatní pohanští panovníci čeští byli pochováni na Vyšehradě, kdež lid dosud ukazuje i místo, kde kněžna Libuše pohrobena leží.

Pohřebiště pohanské na Moráni.

Pohanští Pražané měli první své pohřebiště na Slovanském vrchu, kde nyní chrám emauský stojí. Tam se prostíral za časů kněžny Libuše posvátný háj, v němž byla postavena socha Morany, pohanské bohyně smrti, kolem níž zemřelí pohané pražští pochováni byli. Když pak křesťanství v Čechách zavedeno bylo, dal sv. Václav sochu Moraninu skáceti a pohanský háj vymýtiti; na místě sochy oné pak dal postaviti kostelík k poctě ss. Kosmy a Barmiana, který dodnes před chrámem emauským stojí. Památka na bohyni Moranu se však zachovala v názvu oné části města před Emausy, které se dosud „na Moráni“ říká.

*

Jinak bylo někdejší toto pohřebiště pohanské od lidu pražského nazýváno též „Velká hrobka“, kdežto pohřebiště pohanských vévodů nad Botičem „Malá hrobka“ slulo. V kostelíku ss. Kosmy a Damiana pak prý se vévoda sv. Václav zastavoval vždy k modlitbě, kdykoli se s hradu pražského na Vyšehrad ubíral. Roku 1862 bylo v místech oněch při kopání země nalezeno několik popelnic s popelem, což jest důkazem, že se na Moráni skutečně pohanské pohřebiště nalézalo.

První chrám v Praze.

Když kníže Bořivoj na Velehradě v Moravě víru křesťanskou přijal a od sv. Cyrilla pokřtěn byl, zaslíbil se Bohu, že vystaví v Praze první chrám křesťanský v Čechách. Slib tento také vykonal, neboť když se do Prahy vrátil, dal zde u dvora knížecího, jenž od týnného plotu též Týnem zván byl, chrám Panny Marie vystavěti, jenž se od té doby týnským nazývá. Pověst praví, že ss. Cyrill a Method do Prahy přišli a základní kámen ke kostelu tomu položili, pročez na památku toho jim byly v Týně za našich časů pěkné sochy postaveny. Starobylá ona svatyně týnská ale už dávno zašla a jediný pozůstatek její jest kulatá kaple P. Marie, která na jižní straně chrámu týnského stojí a nyní kaplí křestní sluje. Z chrámečku tohoto vedla podzemní chodba do paláce kněžny Ludmily, jenž na tom místě stál, kde nyní v celetné ulici dům Sixtův spatřujeme. Tou chodbou chodívala sv. Ludmila za krutého panování pohanské kněžny Drahomíry se sv. Václavem času nočního, aby v prvním chrámu pražském vnuka svého k nábožnosti vedla. Podzemní ona chodba vede posud z řečené kaple do Sixtova domu, jen že jest nyní z veliké části zasypána. V ní stojí kamenný oltář, u něhož sv. Ludmila potají mši sloužiti dávala, když Drahomíra z nenávisti proti křesťanům kázala chrám týnský zavříti.

Bitva pohanů s křesťany.

Na průčelí starožitného domu v týnském dvoře, o němž se také vypráví, že v něm sv. Ludmila sídlívala, spatřují se zbytky staré malby obmítkové, která bitvu představuje.

Pověst vypravuje o malbě té takto: Za pohanské kněžny Drahomíry zakoušeli křesťané pražští velikých nátisků od pohanův, od nichž na setkání týráni ano i vraždění byli. Jednou pak dala Drahomíra tajný rozkaz, aby veškerí křesťané vyhlazeni byli. Křesťané se však dříve o tom dověděli a chopivše se sami zbraní, vrhli se na pohany, s nimiž na náměstí staroměstském tak krvavou bitvu svedli, že krev potoky do ulic tekla. Zejména prý se proudila týnskou uličkou až k domu sv. Ludmily v týnském dvoře, načež se světice tato z obydlí svého tamže na Tetín uchýlila, kde pak zardousením mučennickou smrt vytrpěla. V oné bitvě křesťané zvítězili a na památku toho vítězství dali na domě sv. Ludmily v týnském dvoře obraz bitvy té vymalovati, jehož stopy se dodnes zachovaly. Staří vlastencové čeští pak kráčejíce po náměstí staroměstském vždy si zbožně připomínali, že toto místo jest krví prvních křesťanů českých posvěceno.

Propast Drahomířina.

Kněžna Drahomíra, matka sv. Václava, byla jakožto pohanka velikou záští proti křesťanství pojata a pronásledovala křesťany do krve. Ba ponoukala i mladšího syna svého Boleslava proti staršímu Václavu, který pak skutečně od bratra svého v Staré Boleslavě zavražděn byl. Ale za nedlouho počal i Boleslav křesťanům přát, čehož Drahomíra déle snášeti nemohouc umínala si, že z Čech odjede a do pohanské své vlasti se vrátí. Když z hradu pražského jela, bylo slyšeti na Hradčanech před kostelíkem sv. Matouše, že se v témže k pozdvihování zvoní. Vozka

kněžnin, jsa potají křesťanem, skočil s vozu a u dveří chrámových na kolena padna vroucně se v prsa bil. Drahomíra to spatříc zlořečila jemu i všem křesťanům, ale v tom se země pod ní otevřela a pozřela ji s vozem i s koňmi. Vozka vykonav svou pobožnost spatřil místo vozu ze země vycházející oheň, jenž vydával smrdutý dým. Divadlo toto po dlouhý čas trvalo, leč kdokoli na to místo vstoupil, neštěstí toho dne neušel. Aby pak k němu přístupu nebylo, ohrazeno jest dřevěným plotem, a když plot shnil, byl na to místo postaven kamenný sloup, jenž tu až do minulého století stál. Na místě kostela sv. Matouše, v husitských válkách rozbořeného, postaven byl později dům u „zlaté koule“ zvaný, před nímž onen sloup stál; dům ten ale musil později paláci hrabat Černínův ustoupiti, načež později i kamenný sloup Drahomířin za své vzal.

*

Také v Bezně na Boleslavsku vypravuje se podobná pověst o propadnutí-se pohana. Když totiž pohanský tento pán se svou paní Beznem na čtyřspřežném kočáře jel, bylo v kostele zvoněno k pozdvihování. Nábožný kočí zůstal státi, slezl a kleknuv bil se v prsa. Pán jeho pohan mu za to lál a všem křesťanům zlořečil; v tom se ale i s kočárem propadl a na místě tom zůstala propast, jejíž dno se nikdy dosáhnouti nemůže.

Noční jízda Drahomířina.

Na tom místě na Hradčanech, kde se kněžna Drahomíra pro bezbožnost svoji do země propadla, slyšeti jest za tmavých a bouřlivých nocí, jak kněžna tato objíždí po Hradčanech a Pohořelci ve voze ohnivém, tažena jsouc vrátnými koňmi, kteří jiskrami a pekelným ohněm kolem sebe

jen srší. Na kozlíku vozu není však viděti žádného vozku, neboť Drahomíra sama pekelný povoz řídí, neustále za noční jízdy své volajíc: „Zle bude! zle bude!“ Tak objíždí po celou hodinu půlnoční; jakmile ale zahučí jedna hodina na věži zámecké, řítí se ohnivé spřežení i s vozem za nesmírného rachotu zase do propasti na onom místě, kde se byla Drahomíra skutečně propadla.

Vinice sv. Václava.

Sv. Václav byl již v útlém mládí velmi bohabojný a meškal proto nejraději ve chrámech, kdež také kněžím při mši sv. přísluhoval. Aby pak při oltáři vždy potřebného vlna po ruce bylo, vyžádal si na otci kus pozemku, aby na něm vinici zdělati a víno k potřebě kostelní pěstiti mohl. Otec jeho, vévoda Vratislav, vykázal mu místo takové a sice na východní části vrchu hradčanského při starých schodech zámeckých. Zde nalézala se tedy vinice sv. Václava, zde zbožný mladík vlnu pro kostely tlačil i též hostie pekl, k čemuž vždy si sám dříví snášel, štípaje ho na špalku, jež dosud v kapli sv. Václava v chrámě svatovítském viděti lze. S věrným soudruhem svým Podivínem nejraději meškal ve své vinici, kde pečoval o potřeby chrámové. Ty pak v pozdějších dobách, když matka jeho Drahomíra po smrti Vratislavově počínání jeho nepřála, časem nočním do kostelů roznášel. Chodbou z hradu vedoucí, která do jednoho domu na nynějším pětikostelním plácku ústila a dosud se tam ukazuje, odcházel tajně v noci za tím cílem dolů do města. I v kruté zimě konal takovéto cesty ochotně, a takž se jedné noci bral s Podivínem až do kostela na Skalce,

aby knězi víno a hostie odevzdal. V noci té bylo však napadlo mnoho sněhu a zima byla krutá; Podivín naříkal sobě, kterak jej nohy zebou, a tu mu sv. Václav pravil, aby jen vstupoval do šlépějí jeho ve sněhu. A jakmile Podivín tak učinil, žádné zimy více necítil. Od té doby tím věrněji k sv. Václavu přilnul a na vinici jeho mu horlivě pomáhal.

Jiná vinice sv. Václava ukazuje se dosud mezi Všetaty a Přívory nedaleko Mělníka, kdež byla sv. Ludmila, přebývajíc na hradě pšovském, dala vinné révy z Moravy přinést a rozkázala je vysazovati v okolí mělnickém u vsi Přívor. První od ní založená vinice tamže byla ještě na počátku tohoto století zdělávána a jmenovala se vinicí sv. Václava, neboť prý byl světec tento na ní v mládí svým vlastní rukou pracoval. — Také u Staré Boleslavi ukazují místo, které sluje „vinici sv. Václava“, neboť prý na ní sv. Václav pro chrám boleslavský víno pěstoval.

Pramen sv. Václava.

Za času sv. Václava bylo prostranství mezi Vyšehradem a Prahou pokryto ještě hustým lesem, jenž pro hojnost zvěře poskytoval vévodům českým často příležitosti klovu. Tu pak také sv. Václav, bavě se jednou lovem, hnál se v oněch místech za jelenem, jenž v prudkém běhu svém zakopnul o kořen takovou mocí, že jej ze země vyrýpnul, při čemž i pramen čerstvé vody vyskočil. Spatřiv to sv. vévoda daroval jelenu život, anť dal podnět k objevení živé vody, která se podnes nejen za výbornou k pití, ale též za hojivou, hlavně v nemocích očních, považuje. Že k pití velmi zdravá jest, dokazuje ta okolnost, že ji obyvatelé hořejšího Nového

města hojně odbírají, dávajíce v nádržce vodní bedlivý pozor, aby ni kapky na zem nerozlili, neboť se voda z pramene sv. Václava za posvěcenou považuje. Ode dávna pak byl pramen též také „Pučka“ zván a blízké lázně svato-václavské sluly proto „lázně pod Pučkou“.

Sloup sv. Václava.

Když po zavraždění sv. Václava tělo jeho ze Staré Boleslavi na hrad pražský převáželi, musili se žoldnéři vévody Boleslava potají na cestu dáti, neboť lid křesťanský by nebyl dopustil, aby se svaté tělo v moc bratrobijce Boleslava dostalo. Jelo se tedy v noci z Boleslavi do Prahy, aby průvod ještě před svítáním na Hradčany dorazil. Když ale žoldnéři v Starém městě pražském k Vltavě přijeli, spatřili, že rozvodněná řeka té noci most strhla. Poněvadž se již rozednívalo, byli ve strachu před křesťany, nedojedou-li za šera na hrad pražský. A tu se někteří, z nich, již byli tajní křesťané, obrátili s prosbou k sv. Václavu, aby je na druhou stranu řeky přepravil. Pomoci této se také domohli, neboť se náhle vešken průvod na druhém břehu Vltavy octnul a odtud se dále ke hradu ubíral. Na památku zázračného přenesení tohoto postavili zbožní křesťané u mostu na tom místě, kde byli žoldnéři se svatým tělem stáli, dřevěný sloup s obrazem sv. Václava. Když pak nynější kamenný most vystaven byl, postavili na tom místě sloup kamenný se sochou patrona českého, kdež do nedávna stál. Nyní přistaven jest ke průčelí chrámu křivonického, kdež dosud onen zázrak připomíná.

Vůz s tělem sv. Václava.

Když tělo sv. Václava přes Malou stranu na Hradčany vezli, jeli s nim po náměstí malostranském kolem radnice, v níž se šatlava městská nalézala. Zde se ale vůz s tělem svatého mučenníka náhle zastavil a více se jím hnouti nemohlo, ač několik párů volů připráhli. I sbíhal se lid k vozu a spatřiv, že vezou tělo sv. Václava, svolal duchovní, z nichž jeden pak pravil, že svatý Václav nikdy nevinného v žaláři trpěti nenechal, pročez že v šatlavě zajisté někdo nevinný seděti musí. I byla dána vězňům svoboda, a v tom také jednomu z nich, který byl nevinně odsouzen, železa s rukou i s nohou sama od sebe spadla a vůz se již bez těžkosti dále pohybovati počal. Dva pak z vězňů, kteří ještě pohané byli, dali se hned na to pokřtíti. Na tom místě náměstí malostranského dali předkové naši kostel ke cti sv. Václava postaviti, jehož zevnější podobu na rohu zemského domu tamže dosud dobře rozeznati lze. Nad vchodem do kostela pak byl též výjev o zázraku tom vymalován, a každoročně v den památky převezení sv. Václava propuštěn jeden z vězňův ze šatlavy malostranské, což se až do předešlého století zachovávalo. Okovy, které byly onomu nevinně odsouzenému vězňovi tak zázračně spadly, byly za dlouhý čas v úctě chovány, a dodnes ukazují v kapli sv. Kateřiny na Karlštejně na zdi visící část jejich, která se až na naše dny zachovala. Při řetězu tom chované dva kusy dřeva tamže pocházejí prý z onoho vozu, na němž tělo sv. Václava vezeno bylo.

Socha sv. Václava.

Na svatováclavském náměstí stála do nedávna kamenná socha sv. Václava v plném brnění na koni jedoucí, o níž se tato pověst vypravuje: Národ český přetrpěl už mnohé svízele válečné a po každém boji se zase zotavil, ale jednou bude česká země zaplavena nepřítelem, který o jiné státi nebude, než aby národ náš ze světa vyhubil. Čechové se budou úsilně brániti, ale nesvornost jejich bude toho příčinou, že ve všech bitvách budou na hlavu poraženi a ku Praze zatlačeni, kde se poslední bitva svede, a to na planině před bývalou koňskou branou. V té budou Čechové opět umdlévati a pomoci sv. Václava se dovolávati. Ten však pojat jsa nevolí nad nesvorností národa svého, oslyší na ten čas prosby jejich. Bitva povede se tak nemilosrdně, že krev do města potokem poteče a svatováclavské náměstí zaplaví. Jakmile se ale první krupěj krve české posledního stupně u sochy sv. Václava dotkne, udeří hodina vysvobození pro Čechy. Socha totiž náhle oživne a sv. Václav máchne mečem třikrát v onu stranu, kde vrch Blaník leží, v němž svatováclavské rytířstvo na pokynutí vůdcovo v hlubokém spánku čeká, aby Čechům v posledním boji k vítězství pomohlo. To se také v tomto okamžiku stane, blanické rytířstvo vyřítí se z vrchu a rychlostí blesku ku Praze přiletíc nepřítele zničí. Sv. Václav se osobně v boji účastní, všude jsa v čele rytířům blanickým, s nimiž pak po dobytém vítězství navždy v povětří zmizí. Pak osíří Blaník, a též kamenný podstavec sochy na svatováclavském náměstí prázen zůstane, neboť od té doby nebude již více Čechům vyšší pomoci třeba a země česká bude žíti v stálém pokoji.

(Socha sv. Václava byla za posledních let s václavského náměstí před proboštskou budovu na Vyšehradě přenesena.)

Sv. Václav v boji pro vlast.

Svatý Václav nalézá se s rytířským komonstvem svým uzavřen v Bílé hoře, kde byli Čechové onu porážku utrpěli, pod jejímiž následky dvě stě let úpěli. Aby neštěstí tehdejší opět napraveno bylo, vyjede odtamtud sv. Václav s rytířstvem svým v době, kdy bude s vlastní českou nej-
hůře, načež na Bílé hoře svede s nepřátely národa českého bitvu, v které tolik krve prolito bude,, že od strahovské brány až ke kamennému mostu poteče. Čechové za pomoci patrona svého v bitvě této zvítězí, vítězstvím svým ale tak velice zpyšní, že Bůh na ně sešle velikou povodeň, při níž voda se strany jedné až k soše Panny Marie na sloupu na staroměstském náměstí, se strany druhé pak až do polovice vrchu Petřína dosahovati bude. Povodní touto zahyne veškerý národ český až na několik lidí, kteří se dle proroctví slepého mládence na vůz pod plachtou srovnají. Vozka pak pojede s posledními těmito Čechy přes místo, kde se bylo druhdy staroměstské náměstí prostíralo, zašvihne bičem svým a zvolá: „Tuto někdy Praha stávala!“ Pak ale bude Čechům všechna jejich vina odpuštěna, poslední potomci jejich se rychle rozmnoží ve veliký národ, a potom zase staré zlaté časy v Čechách nastanou, z nás ale se jich nikdo nedočká.

Oheň na Petříně.

Pohanští Čechové klaněli se též ohni a přinášeli mu oběti zápalné v hájích posvátných. Ještě za časů křesťan-

ských bylo takto pohanským bohům obětováno, a jedno z modloslužebných míst nalézalo se na vrchu Petříně. Tehdáž bylo na tom vrchu mnoho kamene lámáno a tu si dělníci času zimního pod starým dubem, kde bývaly pohanské oběti konány, oheň zapalovali, aby se hřáli. V tomto ohni počaly se pojednou tvárnosti a postavy lidské zjevovati a dělníci klaněli se tudíž ohni, k němuž se i mnoho lidu sbíhalo, pravíce, že se v ohni duše jejich předkův očisťují. I obětováno ohni tomu, čehož ale biskup sv. Vojtěch trpěti nechtěl. Vévoda Boleslav Pobožný uslyšev stížnost jeho dal oheň na Petříně uhasiti a dub poraziti. Pohané se však potají opět na Petříně scházeli a tam nový oheň zapalovali, v němž se mnohem krásnější osoby než kdy dříve ukazovaly. Vévoda kázal znova oheň uhasiti a jámu, v níž hořel, zasypati. Aby pak lid onu poctu, kterou prokazoval ohni a ďáblům, vzdával pravému Bohu a onomu svatému, kterýž byl skrze oheň koruny mučennické dosáhl, totiž sv. Vavřinci, dal vévoda ke cti téhož světce na Petříně vystavěti chrám, kterýž dosud temeno vrchu toho zdobí. V kostele tom nalézá se malba, výjev onen s pohanským ohněm představující.

Svatý Prokop a mouchy.

Za parného letního dne ubíral se sv. Prokop, který jakožto poustevník v údolí u Hlubočerp v temné jeskyni přebýval, na hrad pražský, aby v chrámě svatovítském pobožnost svou vykonal. Cesta jej vedla po Malé straně onou ulicí, kde se již tehdáž masné krámy řezníků nalézaly. Ušlý jsa a všecek schvácen spočinul na kamenné lavičce

před masnými krámy, kdež za krátko usnul. Ale ze spánku byl vyrušován hejny much a komárů, jež se zdržují obyčejně kolem míst, kde v létě maso zapáchá. To spozoroval jeden z chasníků řeznických, kterýž přisednuv ke svatému muži, šátkem od něho mouchy a komáry odháněl, tak že si sv. Prokop nyní volně podřimnouti mohl. Když se probudil, seznal příčinu toho, že jej mouchy více neobtěžovaly, a poděkovav chasníkovi za úslužnost jeho pravil mu, aby si nějaké milosti vyžádal. Ten odpověděl, že nepřeje sobě a soudruhům svým jiného, než aby krámy jejich masné navždy byly zbaveny oněch mračen much a komárů. Sv. Prokop vyslyšel žádost tuto a zažehnal na věčné časy mouchy a komáry z okolí masných krámů malostranských, kdež pak prý od té doby hmyzu toho více nebylo vídáno.

*

Pověst podobného obsahu se vypravuje o sv. Prokopu v Sázavě, kde byl světec též ve slovanském klášteře tamním opatem. Když totiž lidu pod širým nebem kázával, vyrušovala jej hejna strak kráкотem svým, a proto je sv. Prokop navždy z krajiny sázavské zažehnal, tak že se tam od té doby žádná straka nezdržuje.

Stará škola židovská.

Stará škola židovská v Praze patří k nejstarším stavbám města a jest z části pod zemí zbudována, tak že do vnitřku jejího vede devět stupňů, což následující pověst vysvětluje: Za prvních časů, když bylo židům dovoleno v Praze se osazovati, měli domy své na Újezdě; ale jednou zbouřila se chátka pražská proti židům a domy jejich se zemí srovnala. Při pustošení tomto byla zbořena též

synagoga a židé pražští byli bez modlitebny. Vévoda český jim na to vykázal místo k novému obývání a sice nynější město židovské, kdež si nové domy stavěti počali. Ale zželelo se jim krásné synagogy, o kterou je chátka na Újezdě připravila; leč byvše ze všeho oloupeni neměli prostředků, aby si novou vystavěli. I sešli se starší židovští a radili se, jak by si novou školu postavili. Hádáno se dlouho, až tu vešel do shromáždění vážný stařec, který dle vnučnutí božího starším zvěstoval, aby rozkopali pahrbek, tu kde nyní stará škola stojí, načež prý jim s pomocí boží toužená škola zjednána bude. Shromáždění vyslechlo s radostí slova starcova a dalo ihned pahorek onen rozkopávati a zemi s něho snášeti. A sotva že v hloubku několika loket přišli, vykopali stavení staré školy zúplna v té podobě, v jakéž je dosud spatřujeme. V radosti své nad tím nekopali židé již hlouběji, aby pahorek s ostatním okolím srovnali, a proto stojí stará škola dolejší částí svou v zemi.

Původcové staré školy.

Když se po druhém rozboření chrámu jerusalemského národ židovský po veškerém světě rozptýlil, přišla část židů také do české vlasti a tu se usadili nejdříve na místě, kde nynější město židovské v Praze stojí. Odtud vzala počátek svůj pověst, že prý židé byli již dříve na nynějším místě Prahy sídlili, než kněžna Libuše městu počátek dala, ba dříve prý, než ještě Čechové do země české přišli. Poněvadž židé, kamkoli do země zavítali, vždy nejdříve synagogu stavěli, chtěli se i zde o stavbu školy pokusiti. Neznali se ale v lámání kamene, a tu se objevil v nesnázi té sbor

andělů, kteří židům oznámili, že k rozkazu božímu přicházejí, aby jim školu vystavěli. Neprodleně dali se také nebesští poslové do práce a za nedlouho se vznášela nyní nejvyšší vážná budova staré školy do výše, aniž by se byla ruka lidská ke stavbě její přičinila.

*

Také o židovské modlitebně ve městě Kolíně n. L. vypravuje pověst, že prý byla vystavena dávno před založením města toho, tak jako prý stará škola židovská před založením Prahy.

Synagoga z Palestiny přenesená.

Po vyhnání židů z Palestiny přenesli andělé židům, kteří se byli na pouti své po světě do Čech obrátili, jednu synagogu ze svaté země do Čech a sice právě tuto starou školu, která prý jest po synagoze jerusalemské nejstarší na světě. Zároveň uložili starším židovské obce pražské, aby nikdy na ní ničeho neměnili aniž opravovali, neboť prý jen ve své původní podobě přetrvá všechny ostatní synagogy po světě rozptýleného národa židovského. I pohrozeno smrtí každému, kdo by se opovážil na posvátné modlitebně něco měniti. Když pak se během času přece mnozí pokusili o rozličné opravy, tu prý nejen stavitelé, ale i starší obce, kteří to připouštěli, buď k úrazu přišli, neb dokona bídnou smrtí se světa sešli. Proto už po staletí zůstává zevnějšek i vnitřek školy té beze změny a na vnitřních stěnách jejích dosud se spatřují pod staletým prachem skvrny krvavé z těch dob, kdy v synagoze množství židů od zbouřeného lidu pražského pobito bylo.

Starý hřbitov židovský.

Tak jako o staré škole židovské vypravuje pověst též o sousedním starém hřbitově židovském, že pochází ještě z doby, než Čechové do země české přišli, neboť prý se tu byli židé hned po svém vyhnání z Jerusalema usídlili. Důkazem toho jsou prý pomníky náhrobní na hřbitově tomto, které prý z prvních století po Kristu pocházejí a z nichž jeden byl jakési Sáre Katzové postaven, nesa na sobě letočet 606. *) Při velikém vraždění židů pražských za krále Václava IV. byl také starobylý hřbitov tento velice spustošen, ale později zase na něm pochovávalo a staveny pomníky, z nichž největší část nese na sobě znak kmene židovského, z něhož zemřelý pocházel. Tak značí dvě otevřené ruce kmen Aronův, kdežto levité mají na náhrobcích konvičku vytesanou; vinný hrozen znamená židovský původ vůbec, na náhrobku zemřelé nevěsty se nalézá dívčí postava s růží v ruce atd. Také nesou mnohé z náhrobků těch jména česká, jako Čech, Nezamysl, Sláva, Libuše, Vlk atd., což jest důkazem, že se židé druhdy zároveň též Čechy býti cítili. Od časů císaře Josefa II. se na hřbitově tomto více nepochovává.

Biskupský dvůr na Poříčí.

Za starých časů, když ještě nebylo Nové město založeno, rozkládalo se na rovině mezi Vyšehradem a Vltavou

*) Letočet tento se sice skutečně na onom náhrobku nalézá, ale musí býti čten 1606, neboť židé za starých dob tisícův letočtu neuváděli.

několik osad, z nichž jedna ležela na břehu řeky Vltavy a proto, že se po řece táhla, byla nazývána Poříčím. V osadě té si vystavěli biskupové pražští veliký dvůr, jenž byl zděmi a věžemi ohrazen, aby v něm lidé jejich v čas války bezpečí měli. Zde vykonávali biskupové pravomocnost a proto byl dvůr ten „biskupským“ zván, jak až dodnes sluje, jen že teď na jeho místě několik domů stojí. Přichází se k nim branou, nad níž druhdy pevná věž stála, a do té byli sázeni věžňové, kteří se proti právu biskupovu provinili. Ještě podnes se proto dům na místě věže oné stojící nazývá „šatlavou“; v bráně pak visela, jak se ještě starší lidé pamatují, dřevěná tabule, na níž byla vymalována uťatá ruka s mečem nad ní se vznášejícím. A to bylo znamením oné pravomocnosti biskupů, kteří zde právo nad životem a smrti poddaných svých vykonávali.

Sídla templářů v Praze.

V celetné ulici stojí starožitný dům, jenž se v Templu nazývá. Jméno toto pochází od toho, že na místě tomto mívali rytíři řádu templářského klášter svůj. Patřily prý k němu všechny sousední domy v celetné ulici a proto se jak v Templu tak i pod těmi domy ještě dosud nalézají stará sklepení, v nichž templáři své bohoslužby konali i potom, když už byl řád jejich zrušen. V jednom takovém sklepení prý byla druhdy kapitolní síň řádová a v té se nalézá ještě kamenný oltář templářský. Odtud pak vedla prý podzemní chodba až do kostela týnského. Nejstarší sídlo rytířů templářských v Praze nalézalo se ale v klášteře sv. Anny, kdež byli kostel a veliký dům řádový vy-

stavěli a jemu jméno „Jerusalem“ dali. Po zrušení řádu dostali veškeré kostely, řádové domy a statky jejich rytíři řádu johanitského; mělit' prý templáři v Čechách neméně než osmnáct panství a pevných hradů.

Kostel Matky Boží pod řetězem.

Na Malé straně stojí vedle převorství řádu maltežského chrám Matky Boží, který byl už tehdáž vystaven, když Malá strana jen do polovice nynější lázeňské ulice dosahovala. V ulici té stála městská brána, od níž se hradby vzhůru ke Hradčanům a dolů k řece Vltavě táhly. Stál tedy chrám Matky Boží, obyčejně také maltežským zvaný, již mimo hradby městské, a aby nebyl v čas války vydán v šanc útoku nepřátel, byl obklopen zvláštními zdmi a valy a nad to ještě obhájěn těžkým řetězem. Odtud jmenoval jej lid pražský též chrámem Matky Boží pod řetězem; za válek husitských se ale řetěz ten ztratil a nebyl více nahrazen, neboť se potom Malá strana až k Újezdu rozšířila a kostel maltežský stál pak již uprostřed města.

Znak staroměstských řezníků.

Staroměstští řezníci pražští mají ve svém znaku českého lva, jenž drží v tlapách svých řeznickou sekeru. Znak tohoto se jim dostalo od krále Jana Lucemburského za to, že sekerami svými rozsekali bránu městskou u sv. Františka v Starém městě, když král Jan s lidem svým přitáhl před Prahu, kterou žoldnéři krále Jindřicha Korutanského proti

němu bránili. Hrdinským skutkem řezníků staroměstských byla vojsku krále Jana cesta do města otevřena a král jim pak z vděčnosti za to udělil významný ten znak, jehož řezníci pražští dodnes užívají. Že ho po všechny časy hodní byli, dokazuje to, že kostel sv. Jakuba, v jehož sousedství své masné krámy měli, sekerami svými dvakrát před záhubou zachránili, a sice poprvé za válek husitských a podruhé za vpádu Pasovských do Prahy, kdy se chátra po oběkrát loupeživě již do kostela drala, ale před sekerami staroměstských řezníků ustoupiti musila. Na památka toho dali minoritě v klášteře svém nápis zhotoviti, který tyto hrdinské činy řezníků oslavuje, a mimo to ustanovili, aby starší cech řeznického v den sv. Jakuba v klášteře hostinou častováni byli, při níž se klíče kláštera a zvonek guardianův přednímu z nich dle starobylého obyčeje v ochranu odevzdávaly, což se až do našich časů zachovávalo.

Původ Nového města pražského.

Císař Karel IV. byl velikým příznivcem královské Prahy, v níž za panování svého nejraději sídlil. O tom svědčí nádherné stavby, které podnes slávu jeho hlásají, hlavním pak toho důkazem jest založení Nového města, kterým se Praha co do velikosti ztrojnásobnila. Jakým původem Nové město toto povstalo, o tom vypravuje pověst následovně: Jednoho času pohlížel Karel IV. s oken hradu královského na Hradčanech na Prahu a unesen krásnou polohou města, vychvaloval je před hosty svými nade všechna města ve světě. Tu však k němu přistoupil dvorní hvězdář jeho a proročoval mu, že jednou Malá strana ohněm, Staré město pak

povodní za své vezmou, tak že kámen na kameni nezůstane. To slyše císař, zarmoutil se v duchu a umínil si, že na druhé straně Vltavy vystaví nové město, které by po zničení obou měst pražských hlásalo dále slávu Prahy. I dal vyměřiti místo od Vyšehradu až dolů k Vltavě a na širém prostranství tomto založil novou část města, která se po něm nazývati měla Karlovem. Lid ale uvykl sobě tuto část Prahy nazývati Novým městem, a ono skutečně předstihlo za nedlouho ostatní města pražská velikostí a lidnatostí svou, jakož prý je dle onoho proroctví i na dlouhé věky přečká.

Ulice Nekázalka.

Z Příkopů vede do jindřišské ulice úzká ulička, která se jmenuje Nekázalka. Jak k tomuto názvu přišla, o tom vypravuje pověst takto: Když císař Karel IV. Nové město pražské zakládal, vložil vlastní rukou první kámen do základů a vyměřil sám všechny ulice. Když pak byly ulice dle vyměření toho zakládány, přidělali měřičové v nepřítomnosti císařově novou uličku ke chrámu sv. Jindřicha, která od císaře vyměřena nebyla, a v té pak dle své vůle domy stavěli. Karel do Prahy přijeda a tu uličku zhlídna, na své mysli se pohnul a měřičů se tázal, kdo tu uličku vyměřiti a založiti kázal? Načež měřiči odpověděli, že nikdo jim nekázal ji vyměřiti. Císař to slyše a nechtěje ulici tuto více rušiti, umínil si, že přece zachová památku toho, jakým způsobem proti vůli jeho povstala, a proto pravil: „Tato ulička nechť se na věčné časy jmenuje Nekázalka, poněvadž jsem nekázal, aby byla vyměřena!“ A od té doby jméno toto dosud trvá.

*

V městě Rychnově nad Kněžnou nese jedna z ulic taktéž jméno „nekázaná“, poněvadž prý byla zřízena, aniž by to bylo při zakládání a vyměřování města od obce kázáno bývalo. Na památku nekázně té pak navždy jí jméno ono zůstalo.

Původ budovy Karolina.

Za času císaře Karla IV. žil v Praze bohatý měšťan jménem Rotlev, který však nešťastným dolováním v Jílovém o jmění přišel. Byl proto velice zarmoucen a nejvíce litoval toho, že nemá peněz, aby mohl jen krátký čas ještě náklad na hory jílovské vésti, neboť byl přesvědčen, že se musí za krátko zlaté žíly rudní dokopati. Manželka jeho, vidouc jej takto ve starostech, odhodlala se k tomu, že mu dá poslední skvostnější majetek svůj, zlatem tkaný šlojř (závoj), jež jí byl choť její druhdy jako nevěstě daroval, aby jej speněžití a opět dolovati mohl. Rotlev tak učinil a jakmile byl prvního dne ve skále dále kopal, přišel na tak bohatou zlatou žílu, že za nedlouho mnohokrát sto tisíc dukátů vyzískal. Bohatému dolu tomu pak dal na památku jméno Šlojř, pod nímž se ve veškerých Čechách proslulým stal. V Praze pak si Rotlev v Starém městě nedaleko kostela sv. Havla vystavěl veliký a skvostně ozdobný dům s arkýři, vížkami a třemi branami, jež pak po smrti jeho král Václav IV. pro vysoké školy pražské, od Karla IV. založené, zakoupil. Od té doby pak Rotlevův dům Karolinum slove a dodnes se na něm jeden z krásných arkýřův někdejších zachoval.

*

Jinak dí pověst, že Rotlev přišel ráno do šachty a chutě práci počítí chtěje, spatřil myš, která mu poslední kus loje pro

kahan jeho ze skryše, kam jej byl uschoval, odvlékala. Ve zlosti, že se i poslední naděje jeho s nehodou setkává, hodil po myši kladivem, ale to se do země zarylo a když je opět vytáhl, spatřil před sebou blýskati se bohatou žílu zlata, která jej nejbohatším havířem v Čechách udělala.

Podobná pověst se vypravuje v Jáchymově o bohatém kovkopu Baslerovi, který nešťastným kopáním v horách o jmění přišel. Aby ještě jednou štěstí zkusil, prodal závoj manželky své, koupil světlo a lůž a sjel zase do dolů. Zde položil lůž vedle sebe na kámen a chtěl se dát do práce. Tu vyběhla myška a vzala mu kousek loje, jedinou to nadějí jeho. Rozhněván běžel za ní a když do skalní rozsedliny vběhla, udeřil po ní kladivem. A hle, ryzí stříbro třpytilo se před ním. Doly jeho nesly zase veliký užitek a on se stal opět bohatcem.

Hladová zeď na Petříně.

Za císaře Karla IV. byla jednoho roku v Čechách velká neúroda, tak že hlad a mor v lidu povstaly. Lidé umírali hladem jako mouchy a takž císař, hnut jsa lítostí nad bídou chudého lidu pražského, kázal stavěti novou zeď hradební od Hradčan přes vrch Petřín dolů k řece Vltavě, aby lidé při stavbě její práci a obživu našli. I hrnulo se z Prahy a z venkova tisíce lidí ke stavbě nové té zdi, která v několika měsících úplně vystavena byla. Císař bral tak veliké účastenství ve stavbě této, že denně mezi pracující lid přicházel a vlastní rukou dělníkům chléb rozdával, rodinou svojí je nazýval. Tím bylo mnoho tisíc lidí od smrti hladem zachráněno a proto té zdi od té doby „hladová“ neb i „chlebová“ říkali. Podnes táhne se tatáž po hřebetě Petřína až dolů ke bráně újezdské a zubatý svršek její prý taktéž připomíná, že byla jen z té příčiny od císaře Karla IV. stavěna, aby zuby pracovního lidu měly co kousati.

Králova lázeň.

Nedaleko kamenného mostu stojí dům s lázněmi, jenž se ode dávna „královou lázní“ nazývá. Jména toho se mu dostalo od krále Václava IV., kterýž byl jednou od vzbouřených Pražanův jat a na staroměstské radnici do vězení Špinky vsazen. Když byl již několik neděl ve vazbě ztrávil, žádal konšely, aby mu dovolili do lázní vejíti. I byl pod dobrou stráží veden do lázně u kamenného mostu, kdež strážníci šaty královny i dvěře dobře hlídali. Král vykoupav se, vyšel na pavlač k Vltavě, aby se ochladil a tu spatřil na řece prázdný člun s veslem. I povolal lázeňskou služku, jménem Zuzanu, a tázal se jí, umí-li veslovati, a když přisvědčila, žádal ji, aby jej na druhou stranu Vltavy převezla, že se jí královsky odmění. Zuzana byla k tomu ochotna a přehodivši králi sukni svoji přes plece, převezla jej vzhůru po řece až k Chuchli, odkud se král již bezpečně na Nový hrad u Kunratic dostal a Zuzanu bohatě odměnil. Mimo jiné daroval jí onen dům u mostu s lázněmi, které od té doby „královou lázní“ nazývány byly. Zrádní konšelové staroměstští pak byli k rozkazu královu na Vyšehradě postínáni. Na památku vysvobození krále Václava Zuzanou byla ve klenbě staroměstské mostní věže postava této lázeňské služky několikrát vymalována, jak to po nedávné obnově maleb těchto dobře viděti jest. Na králově lázni pak se nalézal až do vystavení nynější budovy na průčelí obraz na obmítce, jenž představoval výjev, jak Zuzana krále Václava přes Vltavu převáží.

Klášter sv. Anny.

V Starém městě stojí bývalý klášter sv. Anny se zrušeným kostelem sv. Vavřince, o němž se vypráví, že jej sv. Václav založil, načež v něm později templáři sídlili. Po zrušení řádu templářského uvedeny byly do kláštera toho jeptišky řádu dominikánek z Malé strany, které v něm i bouře husitské přetrvaly. Byla totiž toho času mezi jeptiškami u sv. Anny jedna z rodu Žižkova, a když při vypuknutí bouří husitských Žižka s lidem svým ke klášteru dominikánek přitáhl, aby jej také rozbořil, jako se bylo s ostatními kláštery pražskými stalo, vyslala abatyše onu jeptišku Žižkovi vstříc, aby jej za milost pro klášter prosila. Padnouc na prahu kláštera na kolena před Žižkou, prosila jeptiška strýce svého úpěnlivě o zachování kláštera a družek svých, načež Žižka milosrdenstvím jsa hnut pravil: „Pro tebe, teto, odpouštím vám a klášteru tomuto!“ I odtáhl s lidem svým od kláštera, který tehdáž jediný ze všech pražských od husitův ušetřen zůstal. Zde pak také několik set jeptišek, z ostatních rozbořených klášterů vypuzených, útulek nalezlo a v pokoji dále Pánu Bohu sloužilo.

II. Pověsti o Vyšehradu.

Založení Vyšehradu.

Český vévoda Krok zvolil si po smrti svého otce Čecha, jenž byl lid kmene českého do Čech přivedl, hrad Budeč za své sídlo. Ale bylo mu prorokováno, že jednou bude hrad tento záhubou postižen, a proto vyslal služebníky své, aby na řece Vltavě vyhledali příhodného místa k založení hradu nového. I našli takovéto místo na strmé skále uad Vltavou, které se též Krokovi tak velice zalíbilo, že dal ihned les na skále této vymýtití a hrad na něm vystavěti, kterémuž pro vysokou polohu jeho dáno jméno V y š e h r a d . Zde pak sídlil vévoda Krok až do smrti své se třemi dcerami svými Kašou, Tetkou a Libuší, z nichž pak nejmladší Libuše na Vyšehradě od lidu českého za kněžnu provolána byla.

*

Jiná pověst dí, že byl Vyšehrad založen teprv od vévody Přemysla, když byla za dívčí války Vlasta jakožto kněžna dívek na protějším břehu Vltavy hrad Děvín vystavěti dala a s něho veliké škody lidu Přemyslovu činila. S Vyšehradu pak vedl Přemysl boj s Vlastou, která konečně přemožena byla, při čemž i hrad Děvín na vrchu nad Zlichovem do základů rozbořen jest, tak že ni dosti skrovné zbytky zdí z něho nepozůstaly.

Kamenný stolec vévodů českých.

Na rovině před Vyšehradem stával u pramene Jezerky již od časů kněžny Libuše z kamene vytesaný stolec, na němž byli vévodové čeští ke vládě nad zemí českou dosazováni. Na památném místě tomto byly také od pohan- ských Čechů sněmy konány a po smrti každého vévody volen zde nový panovník, jemuž pak od vladykův a lidu věrnost přísahána. První byla na kamenném trůně tomto nastolena kněžna Libuše a po ní manžel její Přemysl, jenž byv od pluhu ke vládě nad zemí českou povolán, na stolec tento v čepici své a v lýkových střevících dosedl, maje přes plece hozenou selskou brašnu jakožto znak svého stavu rolnického. Tuto čepici Přemyslovu, střevíce i brašnu musil pak každý vévoda český při nastolení svém na se vzíti, aby pamětliv byl toho, že z rodu Přemysla oráče pochází. Kamenný stolec, jenž byl později s místa svého u Jezerky na hrad pražský přenesen, byl po mnohá století považován, za znak moci panovnící v Čechách a jenom ten Přemyslovec byl skutečným pánem země české, který měl stolec ten v moci své. Proto bylo o držení jeho mezi staršími Přemyslovci často krutě válčeno, až pak po zavedení královské důstojnosti v Čechách i význam jeho pominul a stolec sám nepovědomo kam zmizel.

Obyčej nastolování vládců na kamenném stolci byl u všech kmenů slovanských obvyklým, jak se o tom mnohé památky zachovaly. Knížata korutanští uvazovali se u vládu na kamenném stolci nedaleko Celovce na poli, kdež památník ten do nedávna stál. Též v okolí Velehradu moravského, pak u Kyjeva a v Novgorodu v Rusku byli knížata slovanští na kamenné stolce dosazo-

vání, před nimiž jim holdováno a slib věrnosti skládán. Měl tedy kamenný stolec za statýoh časů týž význam, jaký se nyní trůnu příkládá.

Poklad kněžny Libuše.

Za časů kněžny Libuše byla v Čechách taková hojnost zlata a stříbra, že z dolů byly celé kusy ryzích kovů těchto dobývány. V lesích nalézány silné pruty zlata a stříbra ze země rostoucího, a všechny tyto poklady od lidu snášeny na Vyšehrad, kdež je kněžna Libuše v hlubokém sklepení pod zemí ukládala, až by jednou v Čechách nedostatek nastal. V dolech jílovských dobyto jednou za rok tolik zlata ryzího, že je kněžna Libuše i choť její Přemysl, když se na váhy postavili, nepřevážili. Jinde zase byl v zemi nalezen celý kůň stříbrný, který byl taktéž na Vyšehrad přivezen a dlouho lidu ukazován, načež jej Libuše k ostatnímu pokladu svému složiti dala. Poklad tento ale zůstal, když Libuše zemřela, v podzemním sklepení na Vyšehradě ležeti, neboť nikdo o místě jeho nezvěděl. A takž tam leží ukryt až do dnešního dne a bude nalezen až tehdy, kdy bude v Čechách nejhůře, načež tu zase hojnost všeho nastane.

*

Ve Vokovicích, v Liboci a ve Veleslavíně u Prahy byly prý též Libušiny poklady od dívek jejích zakopány. Až prý farář li-bocký, pak učitel a slouha budou stejného příjmení, budou moci poklady ty vyzdvihnouti. Jednou jmenoval se farář Lebeda a učitel také Lebeda. Hledáno tedy slouhu téhož jména, a když ho konečně našli a do Liboce přivedli, byl mezitím farář zemřel.

Strážce Libušina pokladu.

Poklad Libušin ve skále vyšehradské hlídá lev, tak že se k němu nikdo nemůže dostat. Jen jednou za rok, a sice o velikém pátku o půlnoci lze poklad ten vyzdvihnouti. Ale zdaří se to jen osobě bohabojné, která se při tom nesmí ohlednouti, byť se za ní cokoli dělo. Jednou se o to pokusil nábožný muž, který o velikém pátku o půlnoci vchod do skály otevřený spatřil a jím do chodby k pokladu vedoucí vešel. Čím dále šel, tím strašnější hlasy slyšel za sebou volati; konečně přišel ke truhle, na které se černý pes a černý kohout spolu rvali. I zastavil se, v tom ale se mu zdálo, že jej volá bratr jeho, a ohledl se. V okamžení se zase všecko před ním ztratilo a on stál opět před skalou venku.

Libušina lázeň u Jezerky.

Pramen Jezerka, před Vyšehradem se prýstící v těch místech, kde vede nyní cesta od Pankráce k Nuslím, jest jediným pramenem živé vody v okolí vyšehradském a proto byla z něho již za dávných časů vedena voda pod zemí do Vyšehradu. Pro svoji čistou a občerstvující vodu sloužila Jezerka za lázeň kněžně Libuši, která sem v létě večerního času s pannami svými z Vyšehradu docházela, aby se koupelí občerstvila a zpěvem panen svých obveselila. Zde trávila často pozdě do noci a ještě nyní prý za noční doby lze slyšati kolem Jezerky krásné zpěvy a za jasných nocí letních prý jest tam i vídati bílé postavy děv, kterak kolem studánky tančí neb kněžně své nad vodou vlasy rozčesávají.

Libušina lázeň na skále vyšehradské.

Jiná lázeň Libušina nalézala se na skále vyšehradské nad řekou Vltavou, kde dosud zachované zbytky starých zdí jsou prý pozůstatkem lázně oné. Pod otevřeným obloukem trosek těchto měla prý kněžna Libuše komnatu lázeňskou a to tak zřízenou, že se podlaha její dala náhle dolů otevřít. Chtěla-li prý pak kněžna někoho smrti potrestati, dala jej do lázně té dovésti, kdež mu podlaha nenadále pod nohama odňata byla, tak že po skále dolů sletěl a ve vlnách Vltavy hrob svůj našel, činívala prý tak Libuše zejména svým milcům, když jí příčiny k žárlivosti zavdali, neb když se byla lásky jejich nabažila.

*

Jinak dle pověsti o tomto oblouku na skále vyšehradské, že tu míval král Václav IV. lázeň svoji, v níž dával ony pány české, kteří mu nepřáteli byli, když je byl na Vyšehradě při hostině vyčastoval, řečeným způsobem do Vltavy metati.

Libušina zahrada na Vyšehradě.

Uvnitř zdí vyšehradských ukazují lidé bujnou travou porostlé místo, kteréž se Libušinou zahradou nazývá. Sem přicházívala kněžna Libuše s pannami svými, když do nedaleké lázně vejíti chtěla; zahrada tato, ač nebyla rozsáhlá, přece měla cesty a stezičky tak divně vedeny, že to jako bludiště vypadalo a dlouhé procházky třeba bylo, než se celá zahrada přešla. Když se byla zde dosti procházela, brala se pak kněžna Libuše odtud samojediná

*

do koupele, kdežto se panny její v zahradě dále zpěvem bavily neb rozličné kratochvíle provozovaly. Bujná tráva ona jest nyní jediným pozůstatkem někdejší krásné zahrady Libušiny a také zde prý často za nocí letních bílé postavy panen vídati a líbezné zpěvy jejich slýchati lze.

Zlaté lože Libušino.

Pod skalou vyšehradskou v řece Vltavě, jejíž hloubku na místě tomto prý dosud nikdo nedovedl změřiti, leží ukryto zlaté lože Libušino. Mnohý krásný mladík, jehož si kněžna Libuše k lásce do lázně své na skále vyšehradské vzala, zahynul ve Vltavě, načež si kněžna do dne a do roka zase jiného vyvolila. A když Libuše zemřela, sřítilo se zlaté lože její, které bylo příčinou smrti tak mnoha mladíkův, samo sebou z lázně kněžniny do Vltavy, na jejímž nedostihlém dně posud leží. Ale zahynuli na tom místě Vltavy také již mnozí odvážliví potápěči, když urážlivě o kněžně Libuši mluvili a zlaté lože její z hlubiny vyrvati chtěli. Leč ono prý jednou samo vyplyne z podvodní skryše své a zaskví se nad hladinou řeky, až bude v Čechách zase králem panovník z rodu Libušina. Zlaté lože ono pak bude svatebním darem od pramáti rodu Přemyslovcův nové královně české, která na něm prvního syna svého porodí.

Silný Bivoj.

Kolem Vyšehradu táhly se za času kněžny Libuše hluboké lesy, v kterých se mnoho divoké zvěře zdržovalo. V lesích těch honil jednou vladyka Bivoj, proslulý velikou

silou tělesní. Tu se proti němu vyřítíl z houštiny divoký kanec tak rychle, že Bivoj ani oštěp svůj proti němu mrštiti nemohl. Bez rozmyšlení chopil kance za uši a přes plece si ho přehodiv, donesl jej takto na Vyšehrad, kdež právě kněžna Libuše a sestra její Kaša z okna vyhlížely. I podivily se síle Bivojově, který beze zbraně divokého kance přemohl, a kněžna Libuše podarovala jej za hrdinství toto stříbrným opaskem, Kaša jej pak sobě za muže vzala. Hrdinský skutek Bivojův se na to po veškeré vlasti české rozhlásil.

Horymířův skok.

Za knížete Křesomysla byla v Čechách taková hojnost zlata a stříbra, že lidé zanechávali rolnictví a všeliké jiné práce, aby drahých kovů ze země dobývali. Z toho povstával nedostatek obilí a tím i hlad v zemi, pročez jeden z pánův českých, jménem Horymír, přepadl jedné noci s lidmi svými kovkopy v krajině příbramské, mnoho jich pobil a doly jejich zaválel. Na rychlém koni svém Šemíku pak ještě téže noci na Vyšehrad dojel a tam se ráno knížeti ke službě postavil, aby na něho podezření činu onoho nepadlo. Ale kovkopové přišli si naň ke knížeti stěžovat a Horymír byl ke smrti odsouzen. Než rozsudek ten na něm vykonán byl, vyžádal si Horymír od knížete za milost, aby mohl ještě jednou na svého Šemíka vsednouti a třikrát se na něm ve dvoře hradu knížecího projeti. Kníže Křesomysl vyhověl žádosti této a když Horymír na koně vsedl, zavýsknul, načež Šemík skoky velikými dvůr přeměřil. Když pak Horymír podruhé zavýsknul, kůň s ním od jedné brány hradní až ke druhé skok učinil, a když po třetí

zavýsknul a zvolal: „Nuže, Šemíku, vzhůru!“ skočil kůň s povýšeného místa na dvoře přes všechny zdi Vyšehradu až na druhou stranu Vltavy na skalnatý chlum u Zlichova. Odtud pak Horymír, takto od smrti byv zachráněn, dále k domovu svému pospíchal; později pak milost od knížete obdržel. Povýšené ono místo na kraji skály vyšehradské, odkud byl Šemík obrovský svůj skok učinil, bylo ještě za starších dob lidem ukazováno, tak jako dodnes spatřiti lze na chlomku zlichovském před kostelíkem tamním hluboké stopy podkov Šemíkových na skalnatém místě, kamž byl s Vyšehradu doskočil.

Věž Neklanka na Vyšehradě.

Pohanský kníže Neklan dal na svém sídle Vyšehradě postaviti věž, které co do výšky a pevnosti v Čechách rovna nebylo. Dal ji též ozdobiti obrazy všech předešlých knížat z rodu Přemyslova a střechu její pozlatiti, tak že třpyt její daleko po zemi vidín byl. Věž ta pak na památku zakladatele svého povždy Neklankou slula. Stála na Vyšehradě po dlouhé časy, až se jednou při velikém víchru s jinými domy do základů sřítla. Pražané si však na ní tak velice zakládali, že dali v Starém městě vystavěti věž zcela podobnou, jako byla Neklanka, a tu do dnešního dne při radnici staroměstské vidíme státi. Staří Pražané novou tuto věž proto také druhou Neklankou nazývali, pozlacené střechy však na ní více nebylo, neboť když ji stavěli, byly už staré „zlaté“ časy v Čechách dávno ty tam. Obrazy knížat pohanských ale, jež se druhdy na staré Neklance nalézaly, byly vymalovány na průčelí domu u „pěti králů“ pod Vyšehradem, kdež je podnes viděti lze.

Kaple sv. Martina na Vyšehradě.

Kníže Bořivoj, vystavěv první chrám v Praze ve dvoře týnském, umínil si, že také v knížecím sídle na Vyšehradě založí kapli křesťanskou a sice na místě, kde byl dosud chrám pohanský stával. Do kaple této přenesl pak sv. Cyrill, když přišel do Prahy jako věrozvěst křesťanský, tělo sv. Klimenta a choval je zde po tři léta, až je vzal s sebou na cestu do Říma. Proto byla kaple tato sv. Klimentovi zasvěcena, za nemnoho let na to ale ji dala pohanská kněžna Drahomíra zazdít. A když poznovu křesťanské bohoslužbě vrácena byla, posvěcena jest od té doby na jméno sv. Martina a přetrvala v původní podobě své všechny bouře husitské. Tak se zachovala až do předešlého století, kdy ji ve skladiště prachu obrátili; teprva za našich dob byla zase obnovena a konají se v ní opět služby boží. Po všeka století se o ní vyprávělo, že to byl někdy chrám pohanský, a že spodní část kulaté stavby této ještě z dob pohanských pochází.

Poklad knížete Boleslava.

Také za časů knížete Boleslava Ukrutného, jenž dostal toto své jméno proto, že byl bratra svého sv. Václava ukrutně zavraždil, vydávaly hory české ze sebe takové množství zlata a stříbra, že na Vyšehradě již nebylo dosti místa k ukládání drahých kovů těchto. I dal kníže ve skále vyšehradské vyzditi veliké klenby pro poklady z celé země české sem snášené, aby zde chovány byly do těch dob, kdy hory české žádného zlata a stříbra více vydávati nebudou. Avšak vladykové a kmeti čeští přiměli knížete

k tomu, aby dal raději ze zlata a stříbra toho raziti mince české, které by obchod a živnosti podporovaly. Rady této uposlechl kníže a zřídil v Praze mincovnu, v které peníze zlaté a stříbrné s obrazem jeho a nápisem raženy byly. A to byly první mince české, neboť se do té doby jen cizích peněz v Čechách užívalo.

Založení chrámu vyšehradského.

Český král Vratislav II. učinil slib, že vystaví na Vyšehradě chrám k počtě svatých apoštolů Petra a Pavla, pročež vyslal posly své k papeži do Říma, aby si od něho povolení ke stavbě této vyžádal. Zároveň nařídil poslům, aby si bedlivě všimli stavby chrámu sv. Petra v Římě, neboť dle téhož měl také chrám vyšehradský v zevnější podobě i vnitřní úpravě své vystaven býti. Papež nejen že svolení své ke stavbě chrámu dal, ale též biskupa do Prahy vyslal, aby základní kámen k němu položil. Král Vratislav pak tak velikou horlivost při stavbě chrámu toho jevil, že sám při kopání základů na plecích svých dvanáct košů kamene a prsti vynesl, jako byl někdy císař Konstantin učinil. Když pak stavba sama počala, opět rukou svojí dvanáct kamenů zedníkům přinesl a do základů je vložiti kázal. Po dostavení chrámu dal též vnitřek jeho stejným způsobem jako při chrámě římském sv. Petra bohatě ozdobiti, ale to vše bylo za války husitské zničeno, tak že jen zevnější stavba chrámu vyšehradského nyní podobu starého kostela římského připomíná.

Sv. Petr a kníže Fridrich.

V chrámě ss. Petra a Pavla na Vyšehradě nalézá se v levé lodi obraz, který představuje českého vévodu Fridricha na loži sedícího, jejž sv. Petr bičem mrská. Také na klenbě chrámové jest vymalován tentýž předmět, jenž se vysvětluje následující pověstí: Vévoda Fridrich měl mezi dvořany svými rytíře Habrovce zvláště oblíbená, pročež jej mnohými statky obdaroval. Habrovci zalíbilo se položení kolem vesnice Svrčovic, která chrámu vyšehradskému patřila, a proto neustal kníže také o statek tento žádati. Vévoda se sice dlouho zdráhal, statek církevní kostelu odníti, konečně mu jej ale přece daroval. Leč hned v noci na to objevil se mu sv. Petr ve spaní a káraje ho z činu tohoto, přísně mu kázal, aby vesnici hned zase chrámu navrátil. Fridrich však vidění toto ve smích obrátil a druhého dne, když sen svůj dvořanům vyprávěl, doložil, že Habrovec i rod jeho Svrčovice držeti budou za dlouhé časy. Když pak druhé noci Fridrich usnul, sv. Petr zase přistoupil k loži jeho a zbudil jej řka: „Vstaň, nenapravitelný člověče!“ A když se pak kníže na loži posadil, sv. Petr jej bičem v hřbet ukrutně mrskal, kázaje mu, aby ves kostelu vrátil. Ráno vévoda vstav, svým dvořenínům vše vypravoval a rány na hřbetě ukazoval. Téže hodiny poslal pro Habrovce, který musil ves opět kapitole vyšehradské navrátiti. Při tom také vévoda ustanovil, aby kapitola užívala v pečeti své vyobrazení, jak vévoda na loži sedí a sv. Petr jej bičem mrská. Pečeti této kapitola vyšehradská dodnes užívá.

Zázračný obraz na Vyšehradě.

V chrámě vyšehradském nalézá se na jednom oltáři krásný obraz, rodičku boží s Ježíškem na rukou představující. Obecná pověst o něm vypravuje, že prý jej maloval sv. Lukáš, který mistrně štětcem malířským pracovati uměl. Proto chová zbožný lid k němu úctu velikou a připisuje mu tu zvláštní moc, že se Panna Maria na něm představená za času velikého sucha u Boha za déšť přimlouvá, pročez také lid Pannu Marii na obrazu tomto „patronkou deště“ nazývá. Za starších dob bývala k zázračnému obrazu tomuto procesí voděna, když země dlouhým suchem vyprahla, a vždy prý tato prosba za déšť vyslyšena byla. Zvláště pak se dosáhlo přízně Panny Marie dešťové, když byl obraz její v průvodu po městech pražských nošen, načež ihned toužený déšť vyschlou zemi svlažil. Do chrámu vyšehradského pak se dostal obraz ten z umělecké sbírky Rudolfa II., kterýž císař byl jej písaři svému Hannewaldovi daroval. Ten jej pak věnoval chrámu ss. Petra a Pavla na Vyšehradě, kdež mnohými zázraky veliké pověsti došel.

Hrob sv. Longina.

V chrámě vyšehradském slouží za podstavec jednoho oltáře podlouhlý kámen, na jedné straně dutý, tak že se rakvi podobá. Jindy ležel v trávě před chrámem, načež jej pod kruchtou ve chrámě uložili a potom za oltářní kámen upotřebili. Pověst o něm vypravuje, že to byla rakev sv. Longina, mučenníka, který byl co žoldnér římský Spasiteli na kříži levý bok kopím probodnul a později kře-

st'anem se stal. Kamenná rakev tato byla i s tělem sv. Longina od císaře Karla IV. z Říma na Vyšehrad přivezena. Když ale husité chrámy tamní rozbořili a oltáře do Vltavy sházeli, smetli též kamennou rakev s tělem sv. Longina do řeky. Avšak rakev se nepotopila, nébrž vznášela se nad vodou. Tělo z ní však vypadlo a padalo v řece pořád hlouběji, aniž kdy dna dopadnouti mohlo. Proto je ve Vltavě pod skalou vyšehradskou bezedná propast, kterou nikterak změřiti nelze. Nad místem, kde se bylo tělo sv. Longina pohroužilo, vznášely se v noci jasné hvězdy a mnoho lidí tudy se plavících utonulo. Husité vytáhli tedy kamennou rakev z řeky, aby prý zlé účinky její odvrátili, a složili ji v novoměstské radnici. Ale ani zde dlouho ležeti neměla, neboť hned na to boží posel několikrát do radnice udeřil; i vynesli rakev na dobytčí trh, kdež v ní rybáři ryby prodávati chtěli. Leč ať dali do ní ryb mnohokoli, všechny polekaly. To považováno konečně za znamení hněvu božího, načež rakev zase do chrámu vyšehradského vrácena byla, kde se posud nalézá.

*

Jinak dí pověst, že byla kamenná tato rakev od mnichů přenesena z Prahy do kláštera na vrchu Bezdězi, leč i tam několikrát boží posel do kláštera udeřil, a takž mnichové ji zase na Vyšehrad nazpět přenesli, aby boží hněv ukrotili.

Oltář ve Vltavě pod Vyšehradem.

Plavci kolem skály vyšehradské plující vypravují, že za malé vody vídají pod hladinou Vltavy právě pod skalou

oltář chrámový, kterýž prý se tam v celosti zachoval, jak jej byli husité se skály dolů do řeky svrhli, když chrámy vyšehradské bořili. Někdy prý dokona i svršek oltáře nad vodu vyčnívá a tu prý jest nebezpečno kolem toho místa plouti neb v něm se koupati, poněvadž prý se loď ihned převrhne a plavce potopí, jakmile se dost málo potopeného oltáře dotkne; taktéž prý každý, kdo se na tom místě v řece koupá a náhodou tělem svým o ten oltář zavadí, více živ z vody nevyjde.

Đábel při stavbě chrámu vyšehradského.

Když chrám ss. Petra a Pavla na Vyšehradě stavěli, přinutil sv. Petr ďábla k tomu, že musil z celého světa snášeti kamení ke stavbě této. Đábel tak činil, ale ze zlosti nad nucenou prací svou trousil na každé takové cestě kameny z pytle, v němž náklad svůj nosil, a každá krajina, kam kamení ono padalo, zůstala pak kamenitá a neúrodná. V Čechách učinil tak v kraji táborském, který jest od té doby kamenitý a ze všech krajů českých nejmeně úrodný.

Čertův sloup na Vyšehradě.

Po levé straně chrámu vyšehradského leží na hřbitově tři žulové balvany, které pod jménem čertova sloupu známy jsou a o nichž se tato pověst vypravuje: Před dávnými lety zapsal se jistý kněz kostela vyšehradského ďáblovi, aby mu všechny jeho žádosti vyplňoval. Dlouho užíval moci ďáblovy, až ho nedlouho před okamžikem, kdy peklu pro-

padnouti měl, lítost pojala a on duši svou k pokání zachrániti chtěl. Smlouva s ďáblem měla mu k tomu pomoci, neboť měl též práva k duši jeho pozbyti, jakmile by jen jedinou žádost jeho nemohl vyplniti. Proto obrátil se kněz k sv. Petru o pomoc a ten vida upřímnou lítost jeho, vnuknul mu, aby poručil ďáblu přinést z chrámu Panny Marie v Římě žulový sloup a to v té době, než by kněz mši v kostele vyšehradském odsloužil. Ďábel dal se tedy, když kněz k oltáři vycházel, na povětrnou cestu z Prahy do Říma. Tam uchopil jeden ze sloupů v řečeném chrámu, vytrhl jej a letěl s ním ku Praze. Byl by před ukončením mše na Vyšehrad dorazil, ale sv. Petr postavil se vstříc ďáblu a nad benátským mořem srazil mu sloup po třikrát s beder do nejhlubších vod, tak že se ďábel dobýváním jeho z moře zdržel a pozdě přišel. Již z daleka spatřil kněze od oltáře odcházejícího a ve vzteku nad tím vzkřikl: „Kdyby mne nebyl onen rybář do té louže srazil, byl bych v čas přišel!“ A po těch slovech mrštil sloupem na střechu chrámovou, že se rozrazila a sloup se na podlaze kostelní ve tři kusy rozlítl. Dlouho zůstaly kusy tyto v chrámu ležeti, až byly později na hřbitov vyneseny; na prostředním lze prý dosud viděti stopy pazourů ďáblových, jež prý sirou pekelnou zapáchají.

*

Jinak dí pověst, že onen kněz vyháněl ze ženštiny ďáblem posedlé zlého ducha, a v té prý se ďábel, když jí kněz svaté ostatky na hlavu vstavil, ozval a s knězem smlouvu uzavřel, jak výše udáno jest. Dále se praví, že měl ďábel sloup přinést z hlavního chrámu sv. Petra v Římě, však aby si přispíšil, vytrhl jej z chrámu Panny Marie před Římem, kdež dle udání poutníků skutečně jeden sloup schází a krucifixem nahrazen jest.

Smlouva s ďáblem.

O čertově sloupu na Vyšehradě vypravuje jiná pověst takto: Byl jednou chudý muž, který měl osm dětí a nevěděl, čím je živiti a čím šatiti. Smuten šel do lesa a potkal tam myslivce, jenž ale byl ďábel sám. Myslivec se s ním dal do řeči a slíbil mu hojnost všeho, dá-li mu to, co bude žena jeho v rukou držeti, až se domů vrátí. Ubožák netuše nic zlého, vešel s myslivcem o to ve smlouvu, kterou krví svojí podepsal. Když ale do světničky své vstupoval, spatřil, že byla žena jeho právě devátým děckem obdařena a že mu je na rukou svých podává. Tu teprv poznal, s kým byl smlouvu uzavřel. I dal nověnaroděnému hochovi při křtu jméno Petr a zasvětil jej tomuto svatému s prosbou, aby nad duši jeho bděl. Ve snu se mu také sv. Petr hned příští noci zjevil a slíbil mu, že duši syna jeho z klepet ďáblůvých vysvobodí. Hoch se dobře učil a stal se knězem. Na Vyšehradě pak měl první mši sv. sloužiti. V ten den ale se zjevil otci jeho zase ďábel v myslivce přestrojený a chtěl míti syna jeho. Sv. Petr však se chráněnce svého ujal a přinutil ďábla k nové smlouvě, podle níž mu duše mladého kněze patřiti měla, přinese-li z Říma z kostela Panny Marie sloup dřívě, než by kněz svou první mši odsloužil. Ďábel k tomu svolil, byv ale na cestě od sv. Petra zdržen, přibyl na Vyšehrad, když již kněz byl „Ite missa est“ odříkal, a proto v zlosti své sloupem na zem mrštil, kněz pak navždy od moci jeho osvobozen byl.

*

Pověsti podobného obsahu vypravují se též na jiných místech, zejména o sloupu v zámeckém chrámě v Norimberku, na němž se

železný kruh ukazuje a k němuž se tato pověst víže: Dáblovi se zachtělo duše kněze zámeckého a protož vešel s ním v sázku, že dříve přinese z daleké ciziny čtyry sloupy, než on mši vykoná. Kněz spoléhaje se na svůj rychlý jazyk, byl s tím srozuměn a když ďábel odletěl, počal mši sv. sloužit. Byl s ní skutečně dříve hotov, než ďábel poslední sloup přinesl. Rozzloben mrštil sloupem tak ne rázně na dlažbu v zámku, že se ve dví přerazil. Při pozdějším přestavování zámku bylo též oněch sloupů ke stavbě užito a přerážený sloup železným kruhem spojen, jak to podnes spatřiti lze.

Lucian Siemieński podává ve své sbírce polských legend též jednu, s hořejšími poněkud podobného obsahu: Před kostelem kněží dominikánů v Podkamení u Złočova stojí na sklonku hory ohromná skála. Pověst praví, že když kostel ten stavěli, ďábel se na to mrzel, že se v něm budou konati služby boží; i vzal z Karpat kus skály a letěl s ním v noci, aby jej hodil na štít chrámu; na štěstí ale kohout ještě v čas zakokřhal a skála upadla na místo, kde nyní leží.

Rytíři ve skále vyšehradské.

Jako ve vrchu blanickém tak i ve vnitřku skály vyšehradské mešká prý od mnoha věků veliký sbor ozbrojeného rytířstva českého i s koňmi, aby tam dobu očekávali, kdy národu českému vyšší pomoci třeba bude. Sbor tento byl prý ve Vyšehradě shromážděn od kněžny Libuše, poněvadž prý tato kněžna v prorockém duchu svém předvídala, že pouze taková posila jednou Čechům v rozhodné bitvě pomůže k vítězství. I čekají tedy spící rytíři čeští na znamení kněžny Libuše, aby se ze skály vyšehradské vyřítili a v poslední bitvě nepřátele Čechův porazili. A jakkoli tento sbor rytířů velmi četný jest, přece prý se ještě neustále množí těmi, kdož se v řece Vltavě pod Vyšehradem utopí, neboť všickni takoví hned po vypuštění ducha ve vodě bývají vtaženi do vnitra vrchu rozsedinou, která se pod vodou ve skále

vyšehradské nalézá. Proto tedy neradno jest, pod Vyšehradem se koupati, nejméně pak v den ss. Petra a Pavla, kterým je kostel na Vyšehradě zasvěcen. Ještě na počátku tohoto století zdráhali se plavci a rybáři pražští vytáhnouti z vody toho, kdo se v ten den topil, aby prý nerozhněvali vodníka, který pod skalou vyšehradskou utopence do vnitř vrchu vtahuje.

III. Legendy o chrámu svatovítském.

Původ chrámu sv. Víta.

Za pohanských časů stála na Hradčanech božnice Svatovíta, jež Čechové jakožto nejvyššího boha ctili. Do chrámu jeho scházel se lid z veškeré země české, aby modle jeho obětoval černého kohouta, oblíbenou to oběť jeho. Protože se toto obětování dalo i za časů křesťanství, dal svatý Václav na témže místě postaviti kostel křesťanský, jehož hlavní oltář stál právě tam, kde byla dříve modla Svatovítova stávala. K vůli podobnosti s jménem mučenníka sv. Víta zasvětil sv. Václav nový chrám tento sv. Vítu, jehož ruku byl jako svatý ostatek od německého císaře obdržel. A skutečně upouštěl lid od modloslužby a vzýval pravého Boha a tohoto světce, jen že na něho příznaky pohanského boha Svatovíta přenesl. Proto se představuje sv. Vít v podobě jinocha, jako bůh Svatovít, maje za odznak kohouta, jakýž býval obětován Svatovítovi. Mimo to bývaly oběma obětovány koláče a víno, poněvadž oba byli považováni za podporovatele polní úrody, neboť i svátek sv. Víta v čas letní připadá. Ještě v minulém století přinášel lid venkovský kohouty, koláče a víno do hlavního chrámu na Hradčanech, aby jich tam sv. Vítu obětoval.

Svatý hřeb z kříže Kristova.

V pokladu chrámu svatovítského nalézá se jeden ze svatých hřebů, kterými byl Pán Kristus na dřevo kříže přibit. Císař Karel IV. jej dostal jednou k veliké prosbě své od papeže a choval jej v drahocenném pokladu svém v kapli sv. Kateřiny na hradě Karlštejně. Otamtud pak se dostal později do kostela sv. Víta na Hradčanech, kdež byl k pokladu chrámovému uložen. Pověst o něm praví, že jest to týž hřeb, kterým byla pravá ruka Pána Ježíše na kříž přibita a proto prý má větší cenu, než ostatní hřeby, kterými levice a nohy Spasitelovy přibity byly; z těchto posledních pak se jeden v císařské pokladnici ve Vídni a druhý v Římě v papežském chrámě farním nalézá.

Lovecké rohy Rolandovy.

V témže pokladu chrámovém chovají se dva starožitné rohy lovecké, překrásnou prací řezbářskou ozdobené, jež byl císař Karel IV. s mnohými jinými vzácnostmi chrámu tomuto daroval. Praví se o nich, že jsou to lovecké rohy proslulého reka Rolanda, který když na ně zatroubil, zvuk jejich se na mnoho mil daleko roznášel. Pro tuto vlastnost jejich bylo prý na ně v Praze troubeno, když se jednou zvony na věži svatovítské velikým požárem rozlily, a nemohl tedy lid zvoněním k bohoslužbám do kostela svoláván býti. Troubením na ony rohy pak se zvonění nahražovalo, neboť bylo je nejen po veškeré Praze, ale i v dalekém okolí města slyšeti.

Rukavička sv. Vojtěcha.

Když pražský biskup sv. Vojtěch pro příkoří, jaké mu pohanští Vršovci činili, podruhé z Čech do Říma odešel, přepadli Vršovci rodný jeho hrad Libici, kdež pět bratří sv. Vojtěcha a ženy i děti jejich ukrutně povraždili. Když pak třetího dne na to sv. Vojtěch v Římě u přítomnosti papeže a kardinálů mši sv. sloužil, zůstal pojednou při modlitbě za mrtvé jako socha státi a tak po dvě hodiny nepohnutě u oltáře vytrval. Konečně dal jej papež napomenouti, aby mši sv. dokončil. Sv. Vojtěch jako z hlubokého sna probuzen, skončil mši a žádal pak od přísluhujících osob svou rukavičku biskupskou. Ta ale nemohla býti nalezena, načež biskup, jako náhle se rozpomenuv, pravil: „Nehledejte ji, neboť již se pamatuji, že jsem ji zapomněl v Čechách při pohřbu mých bratří, pro Krista zavražděných.“ Papež nechtěje uvěřiti tomuto vysvětlení, proč byl sv. Vojtěch tak dlouho nepohnutě u oltáře stál, vyslal do Čech posly, kteří skutečně rukavičku biskupovu na oltáři v Libici našli. I vrátili ji sv. Vojtěchovi, při čemž se shledalo, že obě rukavičky k sobě patří. Ona památná rukavička nalézá se nyní s prstenem a mešním rouchem sv. Vojtěcha v pokladu chrámu svatovítského, druhá pak v chrámě sv. Václava v Staré Boleslavě. Jsou hedbávné a vyšita jest na nich postava biskupova, na stolci sedící.

Kruh sv. Václava.

Na dveřích kaple sv. Václava v chrámě svatovítském nalézá se lví hlava z mosazi, která v tlamě své silný kruh.

drží. Kruh tento jest předmětem zvláštní úcty u zbožných návštěvníků chrámu hradčanského a zejména poutníci svatojanští neopominou jej uctivě políbiti, neboť o něm pověst takto vypravuje: Svatý Václav, vévoda český, byl od bratra svého Boleslava pozván do Staré Boleslavě ke křtinám syna jeho. Sv. Václav přijal pozvání toto, nevěda, že kráčí smrti vstříc. Neboť ctižádostí jsa pohádán a od pohanů českých podněcován, nešťítíl se Boleslav i bratrovraždy se dopustiti. Když sv. Václav ráno před kostelem, jež ještě zavřený našel, ranní modlitbu kleče konal, přepadl jej Boleslav úkladně. Však sv. Václav postavil se k obraně a vyraziv bratrovi meč z ruky, pravil pouze: „Bůh ti to odpust’, bratře!“ Leč Boleslav strhl veliký pokřik a přivolal tím tři objednané žoldnéře, kteří svatého vévodu zavraždili. Umíraje zachytil se sv. Václav mosazného kruhu na dveřích chrámových a tu šlechetný život svůj dokončil. Kruh tento byl později přenesen ze Staré Boleslavě na Hradčany a jest to týž, který se nyní na dveřích kaple svatováclavské nalézá. Před lety bylo prý na něm ještě zřítí krůpěje krve svatého mučenníka, odkud se ona úcta zbožného lidu k němu vysvětluje.

Železný koš v kapli sv. Václava.

V kapli sv. Václava jsou stěny ozdobeny malbami, jež představují výjevy ze života Kristova. Jedna z maleb představuje Krista na kříži a pod tím nalézá se ve zdi zasazený koš železný, o němž se vypravuje tato pověst: Za starých časů byly též v Čechách v obyčeji tak zvané boží soudy, při nichž se musil obviněný ohněm očistiti, aby

nevinu své dokázal. Vložil totiž ruku svou do ohně a vytáhl-li ji neporušenu, byl nevinen. Řeřavé uhlí se kladlo k tomu účelu do železného koše a poněvadž boží soudy jen na posvátném místě konány býti mohly, byla k tomu v Praze kaple sv. Václava ustanovena. Tam byly tedy zkoušky ohněm ukládány a právě onen koš, jenž se v kapli té dodnes zachoval, byl k božím soudům ustanoven. Na památku jich byl tam zachován i potom, když císař Karel IV. boží soudy zrušil.

Kaple sv. Václava zavřena.

Jednoho času vydal se císař Karel IV. s pány a rytíři i mnohým lidem do pole proti Vlachům, kteří se proti němu bouřili. Zakázal však na tažení tomto, v zemi vlaské lidem škodu činiti, jak to v tehdejších válkách obyčejem bylo. Ale někteří páni zákazu toho nedbali a v zemi vlaské dědiny nemilosrdně pustošili, tak že pláč a nárek bezbranného lidu byl do nebe volající. Zvláště pán z Michalovic dopouštěl se velikých ukrutností, dáváje i ženy a dítky pobíjeti. Tou dobou putovala manželka jeho v Čechách z hradu svého do Prahy, aby u hrobu sv. Václava prosila za šťastný návrat manžela svého do vlasti. Když pak do chrámu sv. Víta přišla a kapli sv. Václava již zamčenu našla, žádala kostelníka, aby jí kapli otevřel, by v ní pobožnost svoji mohla vykonati. Ale kostelník dverí nijak odemknouti nemohl a také přivolaný zámečník toho nedovedl, dokládaje, že by dvěře spíše roztříštěny býti musily. než by zámek povolil. Když pak paní z kostela odešla, smutnou předtuchou jsouc naplněna, kostelník ihned beze

všech obtíží dvěře kaple odemknouti mohl. Téhož dne pak, když se to v Praze dalo, byl pán z Michalovic ve Vlaších v boji zabit a tak za ukrutnosti své potrestán.

Hrob sv. Radima.

Za starých časů modlil se jednou kněz kostela svato-vítského žaltář před oltářem, an tu k němu přistoupil mládenec se svíci v ruce, tázaje se, kde se v kostele hrob svatého Radima, bratra sv. Vojtěcha, nalézá, aby se u téhož pomodliti a svíci na něm zapáliti mohl. Kněz mu však odpověděl, že bratr sv. Vojtěcha Radim posud není za svatého prohlášen, že mu ale hrob jeho ukáže. Na to mládenec knězi následovně vypravoval, proč má Radima za svatého: „Když jsem v poslední válce Čechů s Poláky se mnoha soudruhy zajat a v Krakově v hlubokém vězení držen byl, vzýval jsem patrony země české za pomoc, a tu se mi jedné noci zjevil muž v bílém rouchu, jehož tvář jako sluce zářila. Pravil ke mně: Jsem svatý Radim, bratr svatého Vojtěcha, a poněvadž prosba tvoje u Boha vyslyšena byla, přicházím, abych tě ze žaláře vysvobodil, načež u hrobu mého v kostele na hradě pražském pobožnost svou vykonej. To praviv, vyvedl mne ze žaláře a já se octnul pojednou před Prahou, kdež nyní u hrobu svatého Radima vroucí díky za vysvobození své vzdáti chci.“ To také učinil a kněz oznámil zázrak tento biskupovi, který se v Římě přičinil k tomu, že byl Radim za blahoslaveného a později za svatého vyhlášen.

Svícen jerusalemský u sv. Víta.

V kapli sv. Ludmily v chrámu svatovítském stojí veliký svícen kovový, který jest zdoben nestvůrnými podobami lidskými i zvířecími, tak že příšerný dojem činí. O původu jeho vypravuje pověst takto: Ve slavném chrámu Šalomounově v Jerusalemě stálo kolem archy úmluvy dvanáct velikých svícňů, které po dobytí svatého města od Římanů co kořist do Říma odvečeny byly. Dva z těchto svícňů daroval pak císař Titus legii milánské na památku toho, že se při dobytí Jerusalema zvláště vyznamenala. V městě Miláně pak byly oba chovány až do té doby, kdy toto město od vítězného krále českého Vladislava dobyto bylo. Tu stal se jeden z obou památných svícňů kořistí krále, kterýž jej po návratu svém do Čech chrámu svatovítskému daroval, kdež později na hrob sv. Jana Nep. postaven byl. Zde na něm stávala kovová socha sv. Jana Nep., kterou byl dal císař Ferdinand III. roku 1641 zhotoviti, první to socha tohoto světce, která v Čechách k počtě jeho byla postavena, dříve než ještě za svatého vyhlášen byl.

*

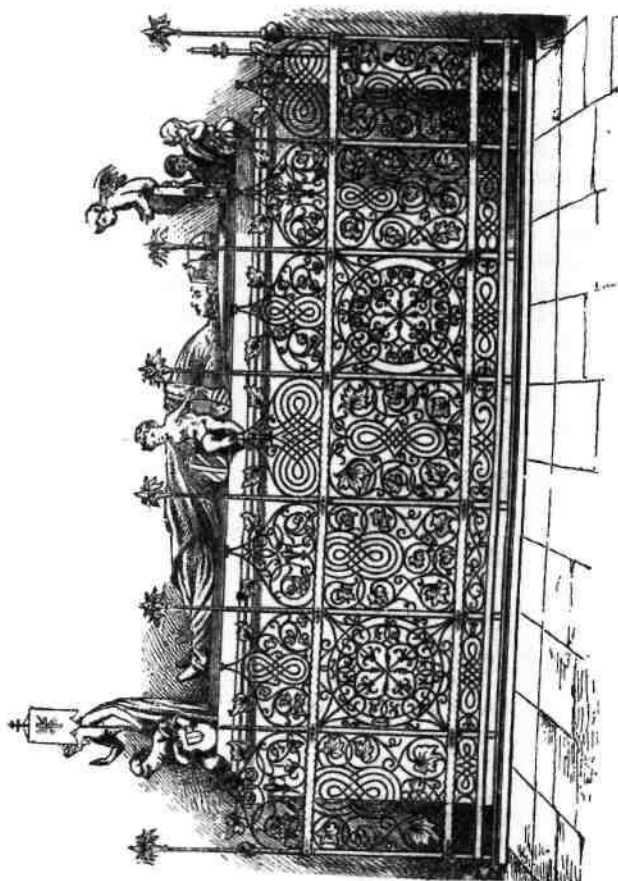
Ostatních deset svícňů, jež byly z Jerusalema do Říma přeneseny, dostalo se později do rozličných zemí a o všech vypravuje pověst, že z kořisti jerusalemské pocházejí. Druhý svícen v Miláně zachovaný znám jest pod jménem „strom palmový“; jiný se nalézá v augustinském klášteře v Brně, jiný v klášteře korneuburském u Vídně, kdežto se v Německu tři zachovaly a sice v dómu brunšvickém, pak ve městech Essenu a Stendalu, kdež všude k největším znamenitostem chrámovým patří.

Zlatá lampa nad hrobem sv. Jana Nep.

Nad hrobem sv. Jana Nep. v chrámě svatovítském visívala druhdy po celý rok zlatá lampa s věčným světlem, která se však nyní jen o svatojanském slavnostním témdni zavěšuje. To má svou příčinu v tom, že se o ni již častěji zlodějové pokoušeli, ač se jí nikdy zmocniti nemohli. Střežiliť totiž chrám svatovítský za starších časů každé noci velicí psové a tu prý lupiči užili neobyčejného prostředku, aby psy tyto neškodnými učinili. Svlekli totiž oděv svůj a zcela nazí vloupali se do chrámu, kdež psi bázlživě před nimi zalezli, neboť se prý pes na světě ničeho více nebojí, než člověka nahého. Lupičové tedy měli plnou zvuřli v chrámě, a ač se tehdáž mnoho pokladů z něho ztratilo, přece zlatá ona lampa povždy na svém místě obstála, neboť po tu dobu, co lupičové v chrámě slídili, byla pro ně neviditelná a tak vždy zlé žádostivosti jejich ušla.

Pomoc sv. Jana Nep. zlatníkovi.

Před mnoha lety žil v Praze zlatník, jenž maje četnou rodinu v nouzi se octnul. Důvěra v Boha jej ale neopouštěla a doufaje v pomoc s hůry, šel jednou do chrámu svatovítského, kdež po vykonané pobožnosti zlatou lampu nad hrobem sv. Jana Nep. spatřil. Jako zkušený zlatník děl sobě, že by skvostem tímto ihned nouze své zbaven byl. Pravil si v duchu, kterak by mnohem vzácnější lampu obětoval, kdyby mu možno bylo na nějaký čas lampu tuto si přivlastniti a ji speněžiti. Avšak brzo zapudil tuto myšlenku, prosil Boha a sv. Jana Nep. za odpuštění a s lehčí

myslí vrátil se z kostela domů. V noci na to ale se mu zdálo, že sv. Jan Nep. přistoupiv k němu, pravil mu, že prosba jeho jest vyslyšena a že si lampu onu nad hrobem jeho vzítí může. Zlatník ráno pochyboval o snu svém, avšak když se mu i druhé i třetí noci postava sv. Jana zjevila a opět jej pobízela, aby si lampu přivlastnil, odhodlal se konečně k činu, v němž nyní žádné svatokrádeže více nespatořoval. V noci vkradl se do svatyně a sejmuv lampu, touže cestou dostal se z chrámu. Druhého dne lampu rozbil a dobře speněžil. Jak se ale podivil, když přišel po několika dnech do chrámu svatovítského, zlatou lampu jako dříve na místě jejím spatřil. Pokládal to za prst boží, neboť odcizená lampa jenom zázrakem nahrazena byla, aby podezření krádeže vzniknouti nemohlo. Zatím řemeslo zlatníkovu příčinlivostí jeho stále prospívalo, práce se množila a božím požehnáním stal se za krátko zámožným. I zhotovil potom mnohem vzácnější lampu, a tu pak jedné noci zavěsil na předešlé místo, s něhož právě zmizela též ona lampa, která byla posud místo předešlé zaujímal.

Obraz Ježíšův u sv. Víta.

V pravé poboční lodi chrámu svatovítského spatřuje se na pilíři obraz ve zlatém rámcu s ušlechtilou podobiznou Pána Ježíše, jakáž se byla dle legendy otiskla na roucho sv. Veroniky na křížové cestě se svatého obličje Spasitelova. O původu obrazu toho se vypravuje tato pověst: Císař Karel IV. vydal se jednou na cestu do Říma, aby osobně pobožnost svoji v chrámu sv. Petra vykonal. Byl přijat velmi vlídně od papeže, který rozkázal kněžstvu

římskému, aby se zbožnému císaři ve všem službovolným prokazovalo. I darováno mu mnohých svatých ostatků, které císař se zvláštní zálibou sbíral a do pražských chrámů zasílal. Když také chrám sv. Petra navštívil, ukázali mu tam krásný obraz s podobiznou Ježíšovou, kterou prý byl sám sv. Lukáš maloval. Karel zahořel dychtivostí po obrazu tomto, jenž byl ode dávna za zázračný pokládán, ale nemohl ho za žádnou cenu obdržeti. I papež mu žádost jeho odepřel a konečně po dlouhých prosbách tolik mu povolil, aby směl sobě obraz Ježíšův na několik dní do paláce svého k zbožnému rozjímání vzíti. Císař ale měl v komonstvu svém výborného malíře z Čech, jehož umění k tomu použil, aby obraz Ježíšův pro sebe získal. Dal totiž potají od malíře zhotoviti jiný obraz podle původního Lukášova, což umělec český tak mistrně dovedl, že by nejlepší znatel nebyl oba obrazy od sebe rozeznal. Padělaný obraz pak vrátil císař papeži a původní podobiznu Ježíšovu od sv. Lukáše malovanou přivezl do Prahy, kdež ji chrámu svatovítskému daroval.

*

Také o jiném obraze v chrámě svatovítském vypravuje pověst, že jej maloval sv. Lukáš, patron malířů; jest to rovněž obraz hlavy Kristovy, jenž se v pokladu chrámu svatovítského nalézá a k nejstarším uměleckým památkám téhož náleží, stejně jako část evangelium sv. Marka, které prý byl evangelista sv. Marek vlastní rukou psal.

Věž svatovítská na Hradčanech.

Kdo bedlivěji ke svrchku věže při chrámě svatovítském přihlédne, sezná, že hořejší část její byla později

přistavena. A skutečně jest tomu tak, neboť věž svatovítská, od císaře Karla IV. vystavená, byla při požáru Hradčan roku 1541 velice porouchána, tak že štíhlý svršek její snesen býti musil a jiným nižším nahrazen byl. Lid si ale o příčině toho snesení věže tuto pověst vypravuje: Králi Václavovi IV. bylo jednou prorokováno, že zahyne před věží svatovítskou, jakým způsobem ale, to mu řečeno nebylo. Prchlivý král rozlít se proto na věž a dal rozkaz, aby byla do základů zbořena. Již byla hořejší část věže snesena, když v Praze husitské vzbouření vypuklo. Zpráva o vzpouře lidu pražského krále tak velice pohnula, že byl mrtvicí raněn a druhého dne zemřel. Takž tedy skutečně před rozbořením věže svatovítské skončil. Prorocství se tudíž vyplnilo, věž ale z větší části zachována zůstala, neboť se po smrti králově upustilo od dalšího bourání. Později byl svršek nově postaven, jakž to dosud rozeznati lze.

*

Jiná pověst praví, kterak prý se jednou králi Václavovi zdálo, že se hořejší část věže svatovítské sřítíla a jej v královském hradě na loži jeho zabila. Aby tomuto osudu ve skutečnosti ušel, dal prý svrchní část věže strhnouti, která teprv po jeho smrti zase vystavena byla, ale mnohem výše než první věž svatovítská.

Vzorek věže svatovítské.

V kapli sv. Václava v chrámě svatovítském stojí starý kovový relikviář, v podobě špičaté věže zhotovený, o němž vypravuje pověst, že prý to jest vzorek někdejší věže svatovítské, jak od císaře Karla IV. vystavena byla. Dle vzorku

toho prý by se měla nyní věž znova dostavěti, aby se zcela oné původní podobala. Pověsti této bylo také za času císaře Leopolda I. skutečně věřeno, neboť když za panovníka tohoto chrám svatovítský v přední části dostavěti chtěli, měla též věž chrámová k původní své výši vyhnána býti a sice mělo se to státi podle onoho vzorku v kapli svatováclavské, k čemuž ale tehdáž nedošlo.

Velký zvon u sv. Víta.

Na věži svatovítské visí největší zvon v Čechách, ba jest prý ve světě jen málo zvonů, které by jej předčily. Když ohromný tento zvon na věž vytáhnout býti měl, byla arciť dobrá rada drahá, neboť jej šestnáct párů koní musilo táhnouti, než se s ním pod věž dostali. Zde ale jim nemohl nikdo více hnouti, neboť se i nejtlustší řetězy a provazy jako nitky přetrhaly. Král, který z oken hradu na toto marné namáhání dělníků pohlížel, povolával umělce a stavitele k dílu tomu, zvon se ale s místa nehýbal. Tu přišla ke králi nejstarší dcera jeho, která velmi učená byla, žádajíc o dovolení, aby směla zvon na věž vytáhnouti. Král podivil se žádosti této, svolil k ní však přece, a princezna dala nyní přípravy k podniku tomu konati. Sestavila totiž stroj tak umělý, že jeho složení ani největší učenci neporozuměli; pak utkala též hedbávný provaz, jímž měl zvon do výše vytažen býti. V ustanovený den se sešlo množství lidu na Hradčany, neboť každý chtěl princeznu při divotvorné práci její viděti. Když vše přichystáno bylo, přistoupila princezna ke stroji a počala klikou točiti; hedbávný provaz se napnul a k podivení všech přítomných

začal se zvon zvolna do výše pohybovati. Za krátko byl nad lešením uprostřed věže, odkud jej dělníci již snadno do věže dostali. Veškera Praha princezně blahořečila, když se velebné zvuky velkého zvonu svatovítského po královském městě rozlehali počaly. Nyní ale chtěli umělci též složení stroje princeznina seznati, ale princezna je hrdě odbyla a dala zase stroj rozložit, načež jej vlastní rukou zničila, aby ni památky po něm nezůstalo.

Umíráček Karla IV.

Císař Karel IV., otec vlasti, ubíral se k smrti. Kolem smrtelného lože jeho stáli truchlící synové jeho i dvořané, ba veškera Praha byla toho dne ve smutek pohřížena. Arcibiskup pražský modlil se s ním a posloužil mu posledními svátostmi. Obličej císařův zářil již mírem nebeským, arcibiskup dokončil modlitbu a poodstoupil od lože, neboť se Karel k synům svým obrátil, aby se s nimi naposledy rozloučil. V tom okamžení však zazněly jako způsobeny kouzelnou mocí tři rány zvonů se všech věží pražských, na věži svatovítské pak zároveň zazněl umíráček. „Hle, dítky mé,“ zvolal císař, „již volá mne Pán! Bůh budiž s vámi na věky!“ To byla poslední slova jeho. Za slavného vyzvánění všech zvonů pražských ubírala se duše otce vlasti české vzhůru k andělskému kůru. Zvoník svatovítského chrámu však velice užasl, když umíráček zníti slyšel, neboť klíče od věže měl u sebe. Běžel rychle na věž a s hrůzou posvátnou spatřil, kterak se umíráček sám sebou pohybuje a ostatní zvony odměřenými ranami jej provázejí. Podobně zvonily na ostatních věžích pražských

zvony samy od sebe, císaře Karla takto slavně na onen svět provázejíce. Po vlasti české pak se rozlétla pověst o divu. za něhož se byl milovaný Karel IV. se světem rozloučil.

*

Podobná pověst se vypravuje o zvonu na věži při někdejší radnici novoměstské, že roku 1686, když císařovna Eleonora, vdova po císaři Ferdinandovi III., zemřela, sám od sebe jako umíráček zvonil. Hlásní k němu běževše, aby zvěděli, kdo to zvoní, nikoho zde nespátřili.

Také v Duchcově se vypravuje, že při smrti pana Jiřího Popela z Lobkovic r. 1590 tamže zvony samy bez pomoci lidské zvonily, dávajíce tak poddaným jeho zprávu o úmrtí jeho.

Ochránci chrámu svatovítského.

Když v Praze husitská bouře vypukla, chtěl se lid vrhnouti též na chrám sv. Víta, aby jej vyloupil a pak srovnal se zemí, jako se bylo s chrámy na Vyšehradě stalo. Již se také vhrnuly davy lidu pražského do svatyně, boříce oltáře a sochy, dřevěné obrazy pak na náměstí pálíce. Již byl vnitřek kostela z veliké části vyloupen a husité se chtěli dáti též do boření chrámu samého, aniť tu v poslední chvíli přikvapili malostranští cechové sladovníků a pivovarníků, kteří se na bohaprázně ničitele chrámu svatovítského vrhli a s krvavými hlavami je od zhoubného díla jejich zahnali. Tak byl chrám sv. Víta pro budoucí časy zachráněn a na památku toho dali oba ti cechové zhotoviti kovovou sochu sv. Václava, která podnes v kapli svatováclavské stojí a nápisem svým zprávu o onom zachránění chrámu svatovítského malostranskými cechy sladovníků a pivovarníků podává.

Socha P. Marie andělské.

Na jednom z postranních oltářů v kostele svatovítském, jenž byl u pilíře proti kapli sv. Zikmunda umístěn, stála již ode dávných dob uměle zhotovená socha P. Marie, která „andělskou“ nazývána byla. Pověst o ní vypravovala, že při obrazoborství roku 1619, kdy všechny oltáře a obrazy z chrámu od nekatolíků vyházeny a na dvoře páleny byly, socha tato třikrát do ohně vržena byla, ale vždy neporušena zůstala. Podařilo se tehdáž katolíkům ji zachrániti, načež po novém vysvěcení chrámu zase na své místo na oltáři postavena a od té doby jakožto zázračná ctěna byla.

Zkamenělý žid u sv. Víta.

Na svatovítském chrámě trčí za pilířem u postranního vchodu pitvorná postava lidská ke předu nahnutá a v napražené pravici kámen držící, jakoby jej dolů hoditi chtěla. O postavě té vypravuje pověst následovně: Jednou o Božím těle ubíral se průvod kolem chrámu sv. Víta, maje v čele kněze s nejsvětější svátostí. Tehdáž se nesměli židé při podobných slavnostech ani na ulici ukázati, neboť ihned kamenování byli. Jistý židák si ale umínil, že se přece tajně na průvod podívá, aby zvěděl, co prý vlastně křesťané s Božím tělem dělají, neboť byl o té slavnosti mnohé báchorky slyšel. Ukryl se tedy na střeše chrámu svatovítského za pilíř, kdež jej ale přece někteří z průvodu spatřili a podle žlutého kolečka na prsou žida v něm poznavše, ihned povyk učinili. Vše křičelo, aby žid byl ukamenován, ten ale sám vytrhl kámen z pilíře a chtěl jím

dolů hoditi. Kněz však chtěje neštěstí předejít, pozdvihl monstranci vzhůru prose Boha o zázrak, aby smrt židova překažena byla. V tom okamžení žid náhle zkameněl. Lid spatřiv trestající ruku boží, ve svatém úžasu se utišil. Žid pak na tom místě podnes hrozí kamenem okolojdoucím.

*

Jiná pověst dří, že kamenná postava ona představuje jednoho z dělníků, kteří při stavbě chrámu svatovítského pracovali; jsa horlivým husitou posmíval se knězi, jenž dole s Božím tělem k nemocnému spěchal, a chtěl po něm dokona hoditi kamenem. Leč kněz jej zaklel, aby se pro obmyslený zločin tento ihned v kámen proměnil, což se také stalo.

Duch kněze svatovítského.

Před mnoha lety byl při chrámě svatovítském kněz, který jsa rodem žid, v mládí svém na křesťanskou víru přestoupil a později knězem se stal. Byl dosazen ke chrámu svatovítskému, ale na smrtelném loži svém se zase odřekl křesťanství a vrátil se k víře židovské. Byl tedy od spoluvěrců svých pochován na starém hřbitově židovském v Starém městě. Učinil prý tak v poslední hodině své k vůli sličné dívce židovské, již byl jako mladík miloval a která taktéž na křesťanství přestoupila a klášternicí se stala. Později však se opět k víře otců svých navrátila a po smrti taktéž na hřbitově židovském pohřbena byla. Ale kněz nedošel pokoje v hrobě, nébrž každé noci hrob opouštěl a v lodici, kterou kostlivec řídil, od břehu staroměstského na Malou stranu převéztí dával. Odtud jej kostlivec provázel do chrámu svatovítského, kdež kněz

k varhanám zasedl a kostelní písni hrál, při čemž kostlivec měchy šlapal. Zpronevěřilý kněz prosil při tom Boha, aby jej přijal na milost, ale prosba jeho zůstávala oslyšena, a takž se každé noci musil od kostlivce dáti zase převéztí nazpět přes Yltavu a sestoupiti do hrobu svého na židovském hřbitově, kdež i s věrolomnou milenkou svojí musí vyčkati soudného dne.

Zvoník věže svatovítské.

V přízemí věže svatovítské nalézá se kaple zvaná hasenburskou, poněvadž v ní vedle jiných vznešených osob též pražský arcibiskup Zbyněk z Hasenburka pochován leží. Ale kaple ta časem spustla a při jednom požáru věže svatovítské byla rumem zasypána, tak že jí každý zvoník věže té za komory používal. Jednou vracel se jeden ze zvoníků těchto pozdě v noci napilý domů a nechtěje po tmavých schodech na věž stoupati, ulehl si v kapli, aby se z opilosti své prospal. Ale o půlnoci byl probuzen náhlým světlem, které kapli ozařovalo, a spatřil postavu muže v bílém rouchu, jenž k němu káravým hlasem pravil: „Jak se opovažuješ opilý spáti na místě, kde svatí odpovídají ! Rychle vstaň a více sem nepřicházej, nemá-li tě zlé potkati!“ Naplněn hrůzou vystřízlivěl zvoník ihned ze svého opilství a odebral se ke kostelníkovi svatovítskému, aby u něho ostatek noci ztrávil. V kapli hasenburské pak prý často ještě v noci tajemnou zář vídati bylo.

Spis na hrobě sv. Jana Nep.

Jistá vdova z vysokého rodu, na Malé straně v Praze bydlící, vedla proces s příbuznými zemřelého chotě svého, kteří ji o dědictví připravit chtěli. Ač právo bylo po straně její, přece proces prohrála, a protož se odhodlala k tomu, že podá císaři žádost, aby jí ku právu pomohl. Jsouc velikou ctitelkou sv. Jana Nep., dala u hrobu jeho v chrámě svatovítském mši sv. sloužiti a položila při ní žádost k císaři psanou na hrob světcův. Po mši ale byl spis náhle zmizel a přes vše hledání ho více nenalezli. I dala vdova spis ještě jednou napsati a druhého dne jej při nové mši sv. opět na hrob sv. Jana položila. Tehdáž však nespustila s něho očí a když kněz mši odsloužil, ležely pojednou na hrobě spisy dva a sice též onen včerejší, jenž nesl podpis císařův a rozhodoval proces ve prospěch vdovy. U soudu uznali sice pravost podpisu císařova, ale přece se dali ve Vídni poptati, a tu došlo sdělení, že byl k císaři přišel se spisem vdovíným neznámý kanovník a ten že císaře o právu jejím přesvědčil, tak že císař spis podepsal a vdově za právo dal.

Kdo chrám sv. Víta dostaví.

Chrám svatovítský není v průčelí svém dostaven, neboť války husitské zavinily, že nebyl v původní velikosti své dokončen. Později zase byli králové čeští v dlouhé války s Turky zapleteni, tak že se nemohlo na dostavení jeho pomysleti. Měl pak býti chrám ten dle záměru císaře Karla IV. tak veliký, že by se byla kaple s hrobem sv. Vojtěcha, která do nedávna před chrámem stála, právě uprostřed

hlavní lodi nalézala. Avšak co nebylo za starších věků dokonáno, to prý přece jednou provedeno bude. Onen panovník prý totiž chrám sv. Žofie v Cařihradě opanuje a Turky navždy z Evropy vypudí, který chrám sv. Víta v původní velikosti dostaví. A poněvadž dle starého proctví, jemuž i Turci věří, říše turecká v Evropě za své vezme, proto také chrám svatovítský jednou dostaven bude. Císař Leopold I. zvěděl o pověsti této a proto položil základní kámen k dostavení chrámu toho, hodlaje tak propokovaného vítězství nad Turky dosíci. Již byly učiněny přípravy ke stavbě, avšak Turci ji zase zarazili, neboť císař Leopold musil peněz na stavbu určených na vojnu proti Turkům vynaložiti, a tak chrám svatovítský podnes nedostaven zůstává.

IV. Legendy o kostelích pražských.

Sloup ve Slupech.

Ve Slupech pod Vyšehradem stojí bývalý chrám Panny Marie na Trávníčku, který byl v minulém století zrušen a teprv za našich časů opět bohoslužbě navrácen. Ve starobylém chrámě tomto stojí pod kruchtou mohutný kamenný sloup, který se svým zevnějškem od ostatních sloupů v chrámě velice liší a o němž pověst takto vypráví: Pohanští Čechové měli na tomto místě pod Vyšehradem chrám, v němž modla pohanského boha jejich na sloupu stála. Sem chodil lid modle této obětovat, i když už v Čechách křesťanství zavedeno bylo. Toho nemohli ovšem kněží křesťanští trpěti a proto dali pohanský ten chrám zbořiti, a modlu, která uprostřed něho na sloupu stála, do blízkého potoka Botiče vhoditi, kdež prý se posud hluboko pod zemí nalezá. Sloup onen ale zůstal na svém místě státi a když zde chrám Panny Marie postaven byl, použilo se ho k nesení kruchty, pod níž jej dosud viděti lze. Od sloupu tohoto nazýváno pak okolní krajinu „ve Sloupech“ neb „ve Slupech“, jak do dnešního dne slove.

*

Jinak dí pověst, že prý tento sloup byl postaven v chrámě slupském od několika zbožných katolíků na památku oněch mnichů servitů, kteří v klášteře zdejším roku 1420 od husitů povražděni byli. Proto byl též nazýván „sloupem mučennickým“.

Kaple sv. Michala.

Na pětikostelním plácku stávala pod vrchem hradčanským hned za prvních křesťanských časů v Čechách kaple sv. Michala. Vedla z ní pod zemí tajná chodba do hradu vévodského na Hradčanech a tou docházel v mládí svém sv. Václav v noci do kaple oné, když pro svoji zlou matku Drahomíru nesměl do křesťanských chrámů veřejně choditi. V kapli sv. Michala pak býval často službám božím o půlnoci v ní konaným potají přítomen. Když se o tom ale kněžna Drahomíra dověděla, dala kapli onu zavřítí a podzemní chodbu do polovice zasypati, tak že se jí více choditi nemohlo. Dolejší část její se však dodnes otevřena zachovala a lze do ní z jednoho domu na pětikostelním plácku stojícího vejíti. Po kapli sv. Michala však již ni stopy více není.

Kostel sv. Jana Křt. v Oboře.

Pod nynějším svatojanským vrškem na Malé straně rozkládal se za pohanských dob hustý les, jenž byl Obora zván. Když se Malá strana po založení svém též na tuto stranu šířiti počala, povstala zde po vymýtní lesa osada, kteréž po onom lese jméno Obora zůstalo. Pro první křesťany v osadě této vystavěl vévoda Vratislav, otec sv. Václava, kostelík ke cti sv. Jana Křtitele, jež ale kněžna Drahomíra, když proti křesťanství v Praze zuřiti počala, zase rozbořiti dala. Později však byl na místě rozbořeného kostela, kterýž patřil k nejstarším chrámům pražským, postaven opět nový kostel sv. Jana Křt., jenž zde až do časů

císaře Josefa II. stál a pak zrušen i stržen byl. Na domě, vystaveném na jeho místě, umístěna byla na památku kostela toho ve výklenku nade dveřmi socha sv. Jana Křtitele, kdežto vedlejší dva domy prý z bývalého kláštera při kostele povstaly. Také vršek svatojanský nese od kostela toho jméno své.

Tělo sv. Ludmily u sv. Jiří.

Svatý Václav, nastoupiv po matce své Drahomíře vládu v Čechách, kázal služebníkům svým, aby převezli tělo báby jeho sv. Ludmily z Tetína do Prahy, neboť chtěl, aby světice tato po boku chotě svého knížete Vratislava v kostele svatojirském na Hradčanech odpočívala. Služebníci, jež kaplan sv. Václava na Tetín provázel, vykopali hrob sv. Ludmily na hřbitově tamním, našli ale rakev její již úplně shnilou a pravíce, že tělo teprva již setlélé bude, nechtěli dále kopati. Leč kněz sám shnilá prkna rakve odstranil a tu tělo světice zcela neporušené našel. I bylo s velikou poctou do Prahy převezeno a pohrobno v kostele svatojirském v kapli, nyní sv. Ludmily zasvěcené, v níž pak krásný náhrobek postaven byl, jak jej tam dosud spatřujeme. A pod tím se tělo sv. Ludmily dosud neporušené nalézá. Při přivezení těla jejího vzat s sebou z hradu tetínského kámen, na nějž byla sv. Ludmila při násilné smrti své hlavou upadla a jej krví svojí zrosila. Kámen ten se dodnes nalézá v řečené kapli ve výklenku zdi za sklem a jest na něm viděti posud červené skvrny, které zbožný lid za stopy krve sv. Ludmily považuje. Na hřbitově tetínském pak od té doby žádná jiná mrtvola více

pohrobena býti nemohla, neboť kdykoli tam někoho pohřbili, vždy v noci mrtvola jeho na hrob vyvržena byla. Proto se Tetínští, ode dávna pochovávají na hřbitově při kostele sv. Michala půl hodiny vzdáleném.

Kostel sv. Prokopa.

První dům pražský, jenž stál na Malé straně v nynější prokopské ulici, patřil v pozdějších časech bohatému měšťanu malostranskému a jeho manželce, kteří oba bohatostí svou známi byli. Těm se jedné noci zjevil svatý Prokop ve snu, poroučuje jim, aby z domu svého vystavěli kostel k poctivosti Pánu Bohu pod jménem sv. Prokopa, a to na památku toho, že na tom místě založen byl první dům v Praze. Ještě téhož dne dali tedy manželé kámen s Petřínou dovážeti a již v roce byl kostel dostaven, načež jej biskup pražský slavně vysvětil. Kostel tento stál až do času císaře Josefa II. a nese po něm ulice prokopská, na jejímž rohu byl stál, posud jméno své; byla to stavba slohu románského s kulatým presbyteriem, nad nímž se nízká vížka vznášela. Půdorys chrámu lze ještě nyní dobře poznati na soukromém domě, který po rozboření kostela na základech jeho postaven byl a nad jehož dveřmi socha sv. Prokopa stojí. O dni sv. Prokopa bývala zde každoročně slavnost církevní konána, k níž se tisíce lidí scházívало.

Kaple sv. Kříže.

V poštovské ulici na Starém městě stojí kulatá kaple sv. Kříže, která k nejstarším stavbám v Praze náleží. O pů-

vodu jejím vypravuje se tato pověst: Za křižáckých válek žil v Praze bohatý kupec, který bezdětek jsa putoval s křižáky do svaté země. Tam ale byl s průvodčími svými přepaden od Turků, kteří mnohé z křesťanů pobili a ostatní do otroctví odvěkli. V nedalekém městě byli uzavřeni do bývalé křesťanské kaple, v níž dlouho o hladu a žízni trávit musili. Kupec prosil Boha za vysvobození z trápení tohoto a zaslíbil se, že po šťastném návratu do vlasti vystaví k počtě svatého kříže kapli téhož způsobu jako ta, v níž ve vazbě drženi byli. Bůh prosby jeho vyslyšel, neboť když kupec následující noci usnul, zdálo se mu, že se dveře vězení jeho náhle otevřely a bílá jakási postava že mu kývá, aby na svobodu vyšel. Za ní kráčeje octnul se konečně před městem, na jehož věžích viděl kříže a nikoli půlměsíce turecké. I viděl z toho, že se nalézá mezi křesťany. Neznámý průvodčí mu zde zmizel s očí a kupec v témže okamžiku procitnul. Zmámeně hleděl kolem sebe a spatřil se skutečně v zemi křesťanské před městem, jak je byl ve snu viděl. Odtud pak se dostal šťastně do Prahy, kdež dal dle slibu svého v poštovské ulici proti domu svému postaviti kapli ke cti sv. Kříže zcela dle vzoru oné, v níž byl ve svaté zemi od Turků uvězněn. A ta podnes stojí v té způsobě, jak byla vystavěna.

*

Podobná pověst se vypravuje o původu kostelíka sv. Kateřiny nedaleko Hostinného. Jistý mladík z nedaleké dědiny Chotějovic vyučil se ve Vlaších řezbářství a když se co dokonalý umělec do vlasti své navrátiti chtěl, byl od lupičů přepaden a do otroctví tureckého prodán. Tam trávil dlouho v krutých mukách, vždy Boha a zvláště sv. Kateřinu o vysvobození žádaje. Prosba jeho byla vy-

slyšena, neboť jednou se probudiv, spatřil se v rodné krajině své v Čechách právě na vrchu, jenž se nad Chotějovicemi vypíná. I děkoval Bohu za toto zázračné vysvobození a umínil si, že na témže místě kostelík ke cti sv. Kateřiny vystaví. Krajané jeho jej ve zbožném tomto úmyslu podporovali a brzo stál kostelík na vrchu, kdež se posud nalézá.

Také v městě Ústí nad Labem vypravují následující podobnou pověst: V jedné ulici v Ústí stojí kříž, pod nímž vyobrazen jest člověk, v okovech k Panně Marii se modlící. O kříži tom se vypravuje: Jednou byl ve válce v Uhrách od Turků zajat jistý měšťan z Ústí, jemuž patřil dům proti kříži nyní stojící. Ve svém utrpení, které musil v otroctví snášeti, obrátil se s vroucí prosbou k Panně Marii, aby jej ze zajetí vysvobodila. Těžkou prací svou unaven usnul a když ráno procitl, spatřil se v Ústí před svým domem na tom místě, kde teď kříž stojí. Z vděčnosti dal sem kříž ten postaviti a malbu onu na něm pověsiti.

Kaple sv. Longina.

Kolem chrámu sv. Štěpána na Rybníčku táhl se druhdy veliký hřbitov, na němž tři pohřební kaple stály. Zachovala se z nich až na naše časy jenom jedna, která sv. Longinu zasvěcena byla. Když hřbitov u kostela před sto lety zrušen byl, zbořeny jsou též dvě tamní kaple a stejný osud měl též kapli sv. Longina zastihnouti. Avšak osadníci se tomu opřeli, poněvadž šla o té kapli pověst, že jest jednou z nejstarších církevních budov v Praze, neboť byla prý za starých dob chrámem pohanským, načež ji po uvedení křesťanství do Čech na křesťanskou kapli proměnili a sv. Longinu zasvětili. V staré podobě své zachovala se již po tisíc let a pro veliké stáří její ji také tehdy na místě jejím státi nechali. Později byla s okolím svým pojata v zahradu fary štěpánské, kde nyní za skladiště slouží.

Podobá se v zevnějšku svém zcela kapli sv. Martina na Vyšehradě, o níž se také vypráví, že pochází z dob pohanských.

Kříž u sv. Jiří.

V chrámě sv. Jiří na Hradčanech nalézá se veliký krucifix, mistrně ze dřeva řezaný. Před křížem tím modlila se jednou princezna Anežka, dcera krále Přemysla Otakara II., za otce svého, jenž byl do vojny táhl. Pojednou se počalo tělo Kristovo na kříži krví potiti a jedna krůpěj krve z nohy Kristovy spadla na ruku princeznu. Posvátou hrůzou jsouc pojata, tušila princezna ze zjevu tohoto nějaké neštěstí pro královského otce svého, a předtucha ta ji neklamala. Zázrak onen byl se stal v týž den a v tu hodinu, kdy král Přemysl Otakar II. v bitvě na poli moravském padl, a takž byla krucifixem krví potícím princezně Anežce zvěst o smrti otce jejího dána.

*

Jinak dí pověst, že se krucifix ten krví potil, když před ním blahoslavená Anežka, sestra krále Václava I., na modlitbách dlela. Stalo se to v den, kdy se králi syn jeho Přemysl Otakar II. narodil, a tomu Anežka, od lidu českého již za živobytí svého jako světice ctěná, ze zázraku onoho krutou smrt předpovídala, která jej také v bitvě na poli moravském stihla.

Kaple Božího Těla.

Císař Karel IV., který po veškeren život svůj ostatky svatých sbíral a do pražských kostelů je svázel, dal uprostřed dobytčího trhu v Novém městě pražském vystavěti

kapli ke cti Božího Těla, v níž každoročně svaté ostatky ony věřícímu lidu veřejně byly ukazovány. Proč kaple tato právě v onom místě a k poctě Božího Těla vystavena byla, o tom vypráví se tato pověst: Bohaprázná jedna žena vyňala při sv. přijímání v kostele sv. Štěpána tajně hostii z úst a pak ji uprostřed dobytčího trhu mezi hromadu dříví hodila. Od toho dne pozorovali lidé, že dobytek přes trh hnaný na onom místě vždy na kolena padá, jakož i že se v noci nad tím místem skvělá hvězda vznáší. I hledáno tam blíže a když hromadu dříví rozházeli, našli zde sv. hostii neporušenu. Císař Karel IV. pak dal na památku zázraku toho na onom místě kapli Božího Těla v podobě hvězdy vystavěti. Na průčelí kaple byl výjev onen se sv. hostií vymalován, malba ale vzala za své, když kaple za císaře Josefa II. zrušena a zbořena byla.

*

Pověst téhož obsahu vypravuje se o kapli Božího Těla v Nepomuku. Svatokrádežníci byli z kostela farního tamže uloupili stříbrné ciborium i s hostiemi a tyto pak do hromady dříví vhodili. Ráno pastýř vyháněje dobytek na pastvu, spatřil k podivení svému, že dobytek před tou hromadou na kolena padá; i nedal prý se dříve odehnati, dokud farář s procesím nepřišel a hostie sv. opět do kostela neodnesl. Na památku toho pak byla na tom místě kaple Božího Těla postavena.

Hostie v kostele sv. Ondřeje.

Kostel sv. Ondřeje v poštovské ulici, který teprv za našich dob stržen byl, ač k nejstarším kostelům pražským patřil, byl jednou za dávných časů také zasáhnut velikým ohněm, který byl v Starém městě vypukl a všechny sou-

sední domy zničil. Uvnitř kostela shořely veškeré oltáře, roucha mešní a nábytek kostelní, kdežto kalichy a svícny se rozlily. Ano i monstrance vzala v plamenech za své, leč velebná svátost v ní schovaná zůstala bez pohromy a byla pak v rumu neporušena nalezena. Na památku zázraku toho byl na bývalé kostnici chrámu vymalován výjev onen, jak dělníci v rumech uvnitř chrámu sv. hostii bez porušení našli.

Stavitel chrámu na Karlově.

Chrám sv. Karla Vel. na Karlově jest proslulý svojí obrovskou klenbou, která pro tuto velikost svoji nyní k věstným znamením Prahy patří. Stavitel její chtěl se zvěčniti mistrovským dílem, jemuž by ve světě rovna nebylo, a když mu bylo praveno, že se klenba tak ohromná, jak ji navrhl, nikdy ve výši té neudrží, vešel ve spolek s ďáblem, aby mu byl při stavbě pomocen, že mu pak duši svou zapíše. Stavba klenby byla vedena a když dohotovena byla, nechtěl se nikdo z dělníků k tomu odhodlati, aby lešení ji podpírající strhl, neboť každý byl přesvědčen, že se pak i klenba dolů sřítí. I zapálil tedy stavitel lešení, jak mu byl čert poradil, leč totéž se pojednou sřítílo s tak velikým hřmotem, že utíkající lidé volali, že se též klenba sřítíla. To slyše stavitel, viděl se od ďábla o kýženou slávu jména svého oloupena, a ze zoufalství nad tím se o život připravil. Klenba však stála neporušena a stojí podnes, tak že stavitel byl nadarmo smrt hledal. Duše jeho však proto přece ďáblu propadla.

Kostel v Emausích.

Císař Karel IV. založil v Novém městě pražském na tak zvaném Slovanském vrchu klášter a kostel ke cti sv. Jeronýma, o kterémžto světcovi zbožná pověst pravila, že byl slovanské písmo vynalezl a svaté písmo první do slovanské řeči přetlumočil. Jmenován pak byl nový tento kostel emauským proto, poněvadž byl k němu položen základ o druhém svátku velikonočním, když se čte sv. evangelium o obou učennících Páně do Emaus jdoucích. Stalo se to právě téhož roku, kdy také kamenný most pražský založen byl. Jiná shoda při obou těchto stavbách jest ta, že prý kamenný most stál jen o dva haléře více než kostel emauský, neboť císař Karel dal kostel tento nejen velmi nádherně, ale též tak důkladně stavěti a zřídit, že pouze na krov střechy jeho bylo dříví z celého lesa spotřebováno; cihly na stavbu chrámovou pak prý byly z téže šedivé hlíny páleny a na povrchu svém leštěny, jako ony na stavbu hradu Karlšteina, tak že obě tyto stavby ještě dlouhé věky přetrvají.

Kostel nejsv. Trojice v Podskalí.

Pod Slovanským vrchem, na němž se chrám emauský vypíná, stojí kostel nejsv. Trojice, jenž byl od lidu pražského za starších dob nazýván též „kostelem všech řemeslníkův“. Jméno toto vzalo svůj původ z toho, že prý kostel onen byl staven od řemeslníků, kteří nedaleký chrám emauský budovali, když měli v práci své hodinu odpočinku. Proto byl zrovna tak dlouho staven, jako velikolepý chrám

emauský, leč stavba jeho provedena bez nákladu jediného haléře, neboť dělníci za práci svoji na něm žádné mzdy nebrali a staviva se k němu užilo ze stavby chrámu emauského. Jenom proto stála tedy stavba chrámu emauského tak veliké peníze jako kamenný most pražský.

Studna v kapli Betlémské.

V domě na betlémském náměstí, jenž jest vystaven na místě proslulé kaple Betlémské, v níž byl mistr Jan Hus kázal, nalézá se ve sklepech dodnes zachovaná kamenná studna, o níž se vypravuje, že stávala právě uprostřed kaple oné, jsouc kamenným pažením obložena. Vodou ze studny této křtil Jan Hus novorozené děti, když byl při kapli Betlémské duchovním správcem. Při kopání sklepa toho byla nedaleko studny též nalezena sklenka, o níž se dí, že prý v ní Jan Hus vody ke křtu ze studny té nabíral; sklenka ona, červeným křížem po jedné straně znamenaná, nalézá se nyní v českém museum.

Kostel sv. Anežky.

Jednou přišel císař Karel IV. do kostela sv. Anežky v Starém městě, jež byla blahoslavená Anežka s vedlejším panenským klášteřem založila. Abatyše ukázala císaři svaté ostatky chrámu tohoto, mezi nimiž se nalézal také prst sv. Mikuláše, jež byla Anežka od papeže pro chrám svůj obdržela. Císař, chtěje část prstu tohoto mít, vyňal nůž a ve dvě jej přerézal. Avšak prst, ač byl suchý a zdál se

bez krve býti, silně krvácel, čehož se zbožný císař zalekl a oba kusy jeptiškám zůstavil. Když pak později zase kostel navštívil a obě části prstu k sobě připojil, srostly tytéž ihned v jeden prst, tak že ni nejmenší jizvy po říznutí onom na něm viděti nebylo. Zázraku tomuto se císař velice podivil a již pak celý prst kostelu sv. Anežky zanechal.

Kaple a socha sv. Barbory.

Nedaleko někdejší propasti Drahomířiny na Hradčanech stojí ve zdi kaplička sv. Barbory, o níž pověst dí, že stojí na místě bývalého popraviště osob šlechtických, kdežto zločincové stavu nízkého za strahovskou branou popravováni bývali. V kapličce se nalézají pod obrazem sv. Barbory, patronky umírajících, jiný obraz, představující rytíře, který na kůl vražen jsa, umřiti nemohl, dokud od kněze rozhřešení neobdržel. O původu staré malby této vypravuje se následovně: Byli jednou dva bratři stavu rytířského, kteří pro loupeže k smrti kůlem na Pohořelci odsouzeni byli. Jeden z nich kůlem jsa proražen, hned pod rukou katovou skončil, druhému ale kůl pod ramenem vyšel, tak že mu hlava neporušena zůstala. I byl postaven s kůlem do výše, v noci se s ním ale kůl zlámal a on šel s ním až ke kostelu sv. Benedikta, kdež si dal ráno zavolati zpovědníka a z hříchů svých se skroušeně vyznal. Kněz divě se tak veliké milosti boží, tázal se rytíře, co byl ve svém životě dobrého učinil, že bez sv. zpovědi umřiti nemohl? Rytíř odpověděl, že se denně modlil k sv. Barboře, aby mu nedala náhlou smrtí umřiti, dokud by se s Bohem nesmířil, a té milosti že nyní skutečně došel. To když do-

pověděl, jsa svátostmi umírajících zaopatřen umřel a byl při kostele sv. Benedikta pochován a sice v předsíni před prahem kostela samého.

Jiné popravní místo pro osoby stavu šlechtického nalézalo se druhdy na prostranství před zadní branou hradu pražského, kdež stínány byly osoby, které v žalářích Bílé a Černé věže, pak v Daliborce seděly. Na památku toho stála na místě onom socha sv. Barbory, která nyní na zed' sousední zahrady přenesena jest a okolojdoucím připomíná, že se zde jindy popraviště nalézalo.

Kříž sv. Ludmily.

V sakristii chrámu týnského stojí starožitný kříž prostřední velikosti, o němž vypravuje pověst, že stával v modlitebně sv. Ludmily, když zbožná tato bába sv. Václava v paláci svém v týnském dvoře sídlila. Za vlády pohanské kněžny Drahomíry byl však týnský chrám bohoslužbě křesťanské uzavřen a takž chodila sv. Ludmila tajnou chodbou do podzemní kaple pod kostelem týnským, aby tam s vnukem svým sv. Václavem v noci mši sv. přítomna byla. Na oltář v kapli té pak dala postavit onen kříž z modlitebny své a před ním zde oba pobožnost svou konali. Jeť pak tělo Kristovo na památném kříži tam zhotoveno z tlačené kůže, což zavdalo příčinu k další pověsti, že prý kůže ona pochází z těla lidského a to z mrtvoly prvního křesťana, jenž byl za vlády Drahomířiny pro víru Kristovu utracen.

*

Také v jednom chrámu ve Španělich nalézá se na oltáři veliký krucifix s tělem Kristovým v životní velikosti, o němž pověst vypráví, že kůže těla Ukřižovaného pochází z člověka, pročež krucifix ten prý přišerný dojem jako skutečná mrtvola činí.

Kalich na chrámě týnském.

Za časů husitských byl na vysokém štítu v průčelí chrámu týnského postaven veliký kalich pozlacený, do něhož se mohly snadno čtyry měřice obilí vejít. Ale hned druhého roku na to uhnízдили se v kalichu tom čápi a ti tam nanosili tolik žízal, hadů a žab, že hmyz a plazi tito dolů na náměstí padali a hadi se do ulic rozlézali, tak že z toho po Praze hrůza šla. Husité by byli tudíž kalich zase rádi sňali, ale pro víru svou tak učiniti nemohli, neboť by se jim byli katolíci posmívali. I dali konečně kalich pokryti, aby se v něm budoucně čápi nemohli hnízdit. Ale po bitvě bělohorské byl pozlacený kalich husitský přece sňat a udělána z něho potom zář kolem sochy Panny Marie, která nyní průčelí chrámu týnského zdobí.

Střecha týnského chrámu.

Střecha chrámu týnského měla podivné osudy. Stará střecha byla za válek husitských zbořena a když pak v Čechách zase pokojné časy nastaly, dali Pražané na náměstí před Týnem složit množství kmenů, aby nový krov na chrámě postaven býti mohl. Ale v ten čas byl zajat loupežný rytíř Roháč se šedesáti soudruhy, a tehdejší král český Zikmund dal z onoho dříví na popravním místě postavit velkou šibenici, na níž nejvýše Roháč oběšen byl, kdežto druhové jeho dole pod ním pověšeni jsou. Po několika letech na to měl zase král Ladislav Pohrobek v Praze slavit svatbu s princeznou francouzskou, a aby Pražané králi svému při té slavnosti kratochvíli spůsobili,

Pražské pověsti a legendy.

dali na staroměstském náměstí postaviti veliké lešení, na němž by se rytířské hry koňmo provozovati mohly. Než ale ke svatbě došlo, král Ladislav na morovou ránu zemřel, načež se Pražané k starému zámyslu svému vrátili a z dříví onoho lešení krov na týnském chrámu postaviti dali, který se dosud na něm nalézá.

Obraz sv. Lukáše.

V chrámě týnském visí na zdi vedle sakristie obraz sv. Lukáše, který byl do nedávna stával na oltáři téhož svatého pod baldachinem od proslulého mistra Rejska zhotoveným. Představuje sv. Lukáše, jak vnuknutím andělovým maluje obraz Matky boží, která vedle něho sedí. Maloval pak jej slavný malíř český Škreta a pověst o něm vypravuje, že umělec vyobrazil v postavě sv. Lukáše sama sebe, tak že tvář svatého evangelisty jest věrnou podobiznou Škretovou. K Panně Marii pak prý mu sloužila za model jeho manželka, v jejíž líce umělec všecku něžnost a pokoru vložil, jak posvátnému předmětu přísluší.

Slavnost morová v Týně.

O svátku Narození Panny Marie koná se každoročně v kostele týnském slavnost církevní, která se „morovou“ nazývá, a to na památku odvrácení moru, který v Praze roku 1680 zuřil a tisíce lidí zachvátil. Denně umíralo po celé léto sta lidí, tak že mnoho domů pražských zúplna vymřelo a hřbitovy u chrámů ve městě k pochovávání

mrtvých nestačovaly. I musil pro ně býti založen hřbitov ve Volšanech, který podnes trvá. Když nižádné prostředky k odvrácení moru nevedly, učinil magistrát staroměstský o svátku Nanebevzetí Panny Marie při mši sv. v Týně veřejně slib, že dá k odvrácení té metly boží každoročně o svátku Narození P. Marie v kostele týnském konati slavnost církevní, která se v ten den r. 1680 také poprvé s velikou slávou dala. A od toho dne počalo skutečně v Praze moru tak náhle ubývat, že v několika dnech úplně vymizel. Již po dvě stě let pak se tato „morová“ slavnost v Týně na památku zázraku onoho koná.

*

Podobná slavnost koná se v Jičíně každoročně v den sv. Františka Xavera a praví se, že přímlovou tohoto svatého mor v Jičíně roku 1680 po dni 3. prosince, který jest sv. Františku X. zasvěcen, ihned přestal. Proto učinilo město slib, že bude v týž den každoročně „morovou slavnost“ konati, což se dodnes zachovává.

Rakev Šimona Abelesa.

V týnském chrámě stojí v přístěnků levé lodi rakev asi desítiletého chlapce, jehož mrtvola prý jest dosud neporušena, ač zde již po dvě stě let odpočívá. Jest to mrtvola židovského pacholíka Šimona Abelesa, syna jednoho obchodníka ze židovského města pražského, který byl z té příčiny, že k jezovitům v blízkém Klementině na kázání chodil a pak se od nich též pokřtiti dal, od vlastního svého otce a jeho příbuzného po velikém mučení ukrutně zavražděn. Když tělo jeho z hrobu na starém hřbitově židovském vykopali, našli je neporušené a proto je,

jakožto tělo mučenníka, pro víru křesťanskou usmrceného, s velikou slávou pohřbili v kostele týnském na řečeném místě, kdež dosud leží. Šimonův otec se na to v žaláři oběsil, pomocník jeho pak byl kolem lámán, ale na popravišti přestoupil k víře křesťanské.

Hlavy popravených u sv. Salvatora.

Když byla skončena poprava pánů, kteří byli po bělohorské bitvě na staroměstském náměstí sťati, odnesl kat dvanáct sťatých hlav na mostní věž staroměstskou, aby je na krancích tamže ven vystrčil. Tam trčely po deset let, až se vystěhovalci čeští pod ochranou Sasů zase do Prahy vrátili. Pak byly hlavy ony s mostní věže sňaty a s velikou poctou v chrámě týnském pochovány. Poněvadž se ale evangelíci právem obávali, že by je katolíci zase z kostela odstranili, byly hlavy ty hned v následující noci z týnského chrámu potají odneseny, aby pohřbeny byly na místě, o němž by katolíci nevěděli. I zvolen k tomu dle pověsti nedaleký chrám sv. Salvatora, z něhož byli té doby mniši Pavláni vypuzeni. Tam byly hlavy sťatých pánů českých ve vši tajnosti v podzemní hrobce k věčnému odpočinku uloženy. Zde prý odpočívají podnes, aniž by ale kdo věděl, v kterém místě kostela se nalézají. Každého roku pak dne 21. června, v kterýž den roku 1621 byla poprava jejich konána, vystupují duchové sťatých pánů o půlnoci z hrobu a vykonavše v chrámě před oltářem modlitbu, krácejí pak na náměstí staroměstské a pohlízejí na staroměstský orloj na radnici; jdou-li rafije jeho, vracejí se spokojeně zase do hrobu, neb prý to znamená blaho českého národa; stojí-li

však, je to znamením zlého osudu, a proto modlíce se za blaho, lidu svého, kráčejí smutni nazpět do chrámu do tajné hrobky své.

Také ukazují staří Pražané ve dlažbě náměstí pruhy, jako paprsky většími dlaždicemi vyložené; ty prý naznačovaly proudy krve Čechů po bělohorské bitvě popravených.

Hrobka hrabat Desfoursův.

Hrabata Desfoursové, jejichž předek se byl po bělohorské bitvě v Čechách usadil, mají rodinnou hrobku v kapli sv. Jana Nep. u Železného Brodu. Za starších časů pochovávali se členové rodu toho do podzemní krypty v kostele sv. Salvatora při klášteře Pavlánů v Praze. O této hrobce vypravuje pověst, že veškeré mrtvoly v ní měly v prsou zatknuty ostré dýky, neboť prý se Desfoursové vždy obávali, aby některý z nich nebyl zdánlivě mrtvý do hrobky dán. Proto prý každému, jakmile ducha vypustil, dýku do srdce vrazili, aby byli o skutečné smrti jeho ubezpečeni. Jednou totiž byl jeden z Desfoursův pouze zdánlivě mrtev a přišel v hrobce zase k sobě, aniž by si byl ale odtamtud pomoci mohl. Zemřel teprv hladem a když po dlouhém čase zase hrobka otevřena byla, našli kostru jeho v koutě vedle rakve sedící. Od té doby bylo u Desfoursův onoho prostředku užíváno, aby nikdo z nich nebyl zdánlivě mrtvý pochován. Když pak chrám sv. Salvatora za císaře Josefa II. zrušen byl, přenesli mrtvoly Desfoursův do nové hrobky u Železného Brodu; při tom byly z nich ony dýky odstraněny.

Děsná smrt v hrobce u sv. Jakuba.

V levé poboční lodi kostela sv. Jakuba stojí nádherný pomník hraběte Václava Vratislava z Mitrovic, kancléře království českého (+ 1712). Hrabě byl prý však jen zdánlivě mrtev, když jej do hrobky rodinné v kostele onom kladli, a přišel za nedlouho zase k sobě. Vyrazil víko u rakve, ale ze zazděné hrobky pod pomníkem se více dostat nemohl. Lidé slyšeli sice v kostele burácení a stenání jeho pod zemí, v pověrčivosti své se ale domnívali, že to duch zemřelého kancléře v hrobce pokoje nedá, a proto hrobku svčnou vodou kropili, na otevření její však nikdo nepomyslel. Když pak po letech zase mrtvolu jednoho zemřelého člena rodu Vratislavů do hrobky kladli, spatřili rakev kancléřovu roztrštěnou a kostru jeho na kamenné dlažbě ležeti. Nyní se vysvětlilo burácení a stenání nebohého pána, jenž byl v hrobce děsnou smrtí zahynouti musil.

Malíř obrazu oltářního u sv. Jakuba.

Na hlavním oltáři v kostele sv. Jakuba nalézá se obrovský obraz, jenž představuje stětí tohoto apoštola Páně. Maloval jej umělec tak mistrný, že obraz patří ke vzácným památkám umění v Praze. Poněvadž toho času, kdy jej malíř maloval, v Praze krutý mor řádil, osvědčil obraz při malíři již tehdejší zázračnou moc, neboť umělec po čas práce své stále od mora ušetřen zůstával, ac lidé kolem něho na mor jako mouchy padali. Sotva že ale byl malíř poslední tah štětce na obrazu učinil, již byl také on morem zachvácen a téhož dne zemřel.

Ruka zlodějova v kostele u sv. Jakuba.

V kostele sv. Jakuba visí na pravo od hlavních dveří na řetízku zčernalá ruka lidská, kteráž obecně „rukou zlodějovou“ sluje a o níž se tato pověst vypravuje: Jednou dal se zloděj zavřít přes noc v kostele, aby oloupil zázračnou sochu Panny Marie bolestné, která na oltáři u pilíře v hlavní lodi stála a vzácnými šperky ozdobena byla. Když ale po perlách na krku bohorodice sáhal, vztáhla pojednou Panna Maria ruku a chopila jí zloděje za pravici tak pevně, že ji více vymknouti nemohl a do rána na oltáři vyčkati musil. Když řeholníci ráno do kostela vešli, spatřili zloděje na oltáři a domyslili se hned, jakým zázrakem zločin jeho překažen jest. Snažili se jej od sochy odtrhnouti, aby jej soudu odevzdali, ale žádná síla lidská toho nedovedla. I pravil nejstarší z řeholníků, že musí kat ruku zlodějovu useknouti, což se také hned stalo. Uťatá pravice pak na to sama z ruky Panny Marie vypadla a pověšena jest k výstraze na zed' chrámovou, kdež ji podnes viděti lze.

*

Jinak dí pověst, že kněží prosili Pannu Marii, aby jim zjevila, jak by zloděj měl býti potrestán, a tu prý socha pokynula hlavou, když se kněz tázal, má-li mu ruka uťata býti; na to Matka boží ruku otevřešví pustila pravici zlodějovu. Tento pak byl vyveden před chrám a tam kat svou práci na něm vykonal. Dle tohoto variantu byl zhotoven obraz, jenž na pilíři proti ruce zlodějově visí a zprávu o této svatokrádeži podává. Ruka zlodějova se ostatně již v první polovici XVII. století na svém místě nalézala, jak o tom v cestopisu jistého Poláka z té doby čteme.

Podobných pověstí o svatokrádci a zadržení jeho se v Čechách mnoho vypravuje. Tak se dí o obrazu P. Marie v kostele sepekovském u Milevska, že jej chtěl zloděj oloupiti, leč i zde že mu boho-

rodiče ruku sevřela a dříve ji nepustila, dokud mu nebyla utřata. O mariánské soše v hlavním chrámu Páně v Plzni vypravuje se pověst tato: Jednou dal se jistý mládenec v chrámu na noc zavřít a odňal soše P. Marie korálovou ozdobu. Když ji ale prodával, byl zatčen a k smrti odsouzen. Před popravou se vyjádřil, že Panna Maria k němu řekla: „Synu, nechejž toho, neboť za čin svůj zahyneš!“ Ulekl se slov těch sice, ale lakota v něm zvítězila a dopustil se krádeže, za kterou na popravišti skončil.

Ve Starém Etinku v Bavořích odcizil mladík z hladu soše P. Marie zlatý pantoflíček, začal byl k smrti odsouzen, ač se vymlouval, že mu jej Matka boží sama byla dala. Veden jsa na popraviště kolem kostela žádal, aby byl k soše uveden a ta mu na prosbu jeho i druhý pantoflíček s nohy shodila, načež byl mu život darován.

Těž na Moravě a v jiných zemích rakouských se pověsti podobného obsahu vypravují.

Kostlivec u sv. Michala.

V kostele sv. Michala v Starém městě bylo za husitských časů nejdříve podáváno z kalicha a proto byl kostel tento horlivým husitům tak milým, že se po smrti nejraději v podzemních jeho hrobkách pochovávali dávali. Proto se tam nalézalo mnoho kostí a lebek lidských a když pak zase katoličtí kněží kostel i vedlejší klášter osadili, řádili tam duchové husitů tak velice, že nikdo nechtěl v klášteře bydliti. Mladý jeden mnich prohlásil se však, že se nebojí strašidel, ba vzal jednu z lebek do své cely a postavil ji na klekátko u lože svého. O půlnoci probudil se ale dotknutím studené ruky a spatřil u lože státi kostlivec, který byl bez lebky a jen rukou na lebku na klekátku ukazoval. Mnich hrůzou omdlel a když zase k sobě přišel, našel lebku na svých prsou ležeti. Vyzpo-

vídal se druhého dne staršímu knězi, jenž mu radil, aby lebku zase na předešlé místo uložil. Mnich vstoupil do hrobky, ale hrůzou pojat jsa hodil lebku jen na zem a uprchl. Když se pak večer u klekátka svého pomodliti chtěl, spatřil na něm opět lebku onu státi a o půlnoci se i zjev kostry dostavil, rukou na lebku ukazuje. Mnich to oznámil nyní svým představeným, načež lebka byla v slavném průvodu do hrobky odnesena a tam bezhlavému kostlivci na krk postavena. Od té doby nebyl mladý mnich více znepokojován, v obličejí mu ale zůstala až do smrti hrobová ona bledost, která mu byla při spatření kostlivce líce polila.

Prapory v kostele emauském.

V hlavní lodi kostela emauského visí ve dvou řadách proti sobě staré prapory vojenské, o nichž pověst vypráví, že jsou to prapory vojska českého, které bylo císařské vojsko v bitvě na Bílé hoře ukořistilo. Na památku vítězství toho dal je císař Ferdinand II. v kostele v Emausích zavěsiti, aby byly po všechny časy svědectvím o porážce Čechů na Bílé hoře. Prapory ty se však vždy více rozpadávají, a až i poslední stopa po nich zmizí, pak prý nastanou v Čechách zase časy jako před bitvou bělohorskou a národ český bude zase svého krále z rodu českého míti. Když za Marie Teresie bavorský kurfiřt Karel Albrecht Prahy dobyl a za krále českého se provolati dal, chtěli Bavoři prapory ony strhnouti, aby se proroctví ono vyplnilo, ale lid pražský jim v tom zabránil, poněvadž nechtěl míti krále z rodu cizího, a takž se tam zbytky praporů posud nalézají.

Ukřižovaný žebrák.

V kapli arcibiskupského paláce na Hradčanech nalézá se na oltáři krásný obraz Krista na kříži, o němž se tato pověst vypravuje : Jednou dal arcibiskup pražský jistému vlaskému malíři pro kapli svou vymalovati obraz Ukřižovaného. Malíř byl s obrazem již skoro hotov, ale výraz v obličeji umírajícího Krista nemohl dle přání svého dovésti. I vzal jednoho ze žebráků, která vídal na kamenném mostě seděti a o almužnu prositi, aby mu za vzor k malbě jeho sloužil. Přivázal jej v dílně své na kříž a maloval dle něho, ale pravdivý výraz smrti žebrák v obličeji svém vyjádřiti nedovedl. Malíř nebyl tedy ani teď s prací svou spokojen a v zlosti své mrštil dýkou po žebrákovi, tak že týž v několika okamžicích na kříži skončil, anť přímo do srdce trefen byl. Tu se také objevil na tváři jeho výraz umírajícího, jež malíř nyní mistrovsky na plátno převedl. Pak ale zhroziv se vraždy své pomátl se na rozum a šílený uprchl. Žebrák byl pochován a dohotovený obraz do kaple arcibiskupské na oltář postaven.

*

Také v jednom z chrámů v Hradci Králové se ukazuje obraz Ukřižovaného, kterýž byl od umělce jen proto tak výrazně vymalován, že mu zavražděný člověk za vzor sloužil.

Krucifix u křižovníků.

V chodbě kláštera křižovnického visí veliký krucifix s tělem Kristovým, v jehož obličeji jest výraz blízké smrti velmi pravdivě naznačen. Sochař, který krucifix tento řezal,

chtěl v něm mistrovské dílo zhotoviti, aby si dalších prací pro bohatý klášter křížovnický zjednal. Ale obličej Kristův se mu nikterak nechtěl dle přání jeho zdařiti. I povolal k sobě člověka, aby mu za vzor sloužil, a svázav mu ruce a nohy zavraždil jej, aby výraz umírajícího do krucifixu vložiti mohl. To se mu sice podařilo, neboť ukřižovaný Spasitel jevil v obličejí svém co nejpravdivější výraz blízké smrti, ale lidský život byl za to obětován. Sochař byl za zločin svůj k smrti odsouzen a popraven.

*

Pověst podobného obsahu se vypravuje o krucifixu v kostele P. Marie v Gdaňsku, který se za věstné znamení onoho města pokládá. Sochař, který měl krucifix pro chrám ten zhotoviti, nemohl řezbu žádané mistrnosti dokonati, a proto uzavřel milence své dcery, německého to malíře, do své dílny a dal mu zde jedu, aby na něm barvy a rysy smrtelné pozorovati mohl. Dcera sochařova ale zaslechla úpění milencovo, vyrazila dvěře a spatříc jej na kříži dokonávajícího, klesla mrtva k zemi. Při pohřbu obou milenců zemřel náhle též sochař, kříž jeho pak byl na památku do řečeného kostela postaven.

Socha sv. Jana Nep. na Skalce.

Bohaté rodině pánů Vunšviců patřil před časy velký dům na koňském trhu, kdež dosud „u Vunšviců“ slove. Jednomu pánu z rodu toho ztratil se jediný synáček, aniž po něm stopy bylo. I vzýval sv. Jana Nep. o přímluvu jeho u Boha, aby zase dítě své nalézt mohl. Po roce se hoch zase tak náhle objevil, jako byl zmizel. Bylať jej ukradla cikánka, která jej v Turecku za otroka prodala. Tam musil těžké práce konati a muka snášeti, modlil se ale vždy

k sv. Janu Nep., jenž se mu jedné noci ve spaní zjevil a z komůrky jeho jej za město vyvedl. Když hoch ze spaní procitl, spatřil se v Praze před rodným domem. Otec jeho spatřoval v tom zázrak boží a pročež spěchal ke hrobu sv. Jana na Hradčanech, aby tam se synáčkem svým modlitbou děkoval za téhož zachránění. Když přišli k soše sv. Jana Nep. na kamenném mostě, zvolal hošík radostným hlasem, to že jest onen kněz, který jej ze zajetí tureckého vyvedl. Otec tu také hned slib učinil, že na místě sochy dřevěné dá na mostě postavit sochu kovovou, což také učinil. Dřevěnou sochu sv. Jana pak dal s mostu do svého domu přenést a tam ve zvláštní kapli postavit. Když pak rod Vunšviců vymřel, byla socha tato dle přání posledního potomka přenesena na oltář chrámu sv. Jana Nep. na Skalce, kdež ji dosud spatřujeme. Jest zcela podobna kovové soše sv. Jana na mostě, neboť byla tatáž dle ní z kovu ulita.

Zázračný Ježíšek.

Na postranním oltáři v kostele Matky boží Vítězné na Malé straně stojí vosková soška Ježíškova, jenž pravicí žehná a v levici kouli světa drží. O původu sošky té vypravuje pověst: Za císaře Ferdinanda II. byli karmelitáni uvedeni do kostela Matky boží Vítězné, kdež jim kněžna Lobkovicová darovala sošku Ježíška, která však byla po vtrhnutí Sasů do Prahy od loupeživého vojska jejich za oltář pohozena. Když se ale zase karmelitáni do kostela vrátili, našli ji za oltářem, leč s ručkama ulámanýma. S velikou slávou odnesli ji na oltář, kdež jí jeden z mnichů ručky opět přidělal. Leč ráno byly tytéž upadlé na oltáři

nalezeny, což se vždy opakovalo, kdykoli je mnich zase připevnil, neboť se týž nenalézal v stavu milosti boží. Klášterníci nevěděli, co počítí, až jednou přišel ku převorovi neznámý muž, pravě, že byl od Ježíška ve snu vyzván, aby mu ručky přidělal. I učinil tak a soška od té doby neporušena stála. Jednou v noci vedral se zloděj do kostela, aby ji o skvosty její oloupil. Sotva se ale sošky dotknul, ihned jakoby zkameněl a žádným oudem více hnouti nemohl. I jal se činu svého litovati a Ježíška o milost prositi, která mu také udělena byla. Od té doby stal se bohabojným člověkem a na smrtelném loži zázrak onen vyjevil.

*

Jiná pověst dí, že za pobytu Francouzů v Praze roku 1742, když císařští město oblehali a zvláště na Malou stranu silně stříleli, karmelitánský kostel ni nejmenší pohromy neutrpěl, kdežto na okolní domy kule z děl jen pršely. Přiřítáno to moci Ježíškově, pročež byla po odtáhnutí Francouzů velká slavnost v tomto kostele uspořádána, v níž se účastnila též císařovna Marie Teresie, tehdáž za příčinou korunovace své právě v Praze meškající. Vlastní rukou ušila pro Ježíška drahocenné roucho, které sošku podnes zdobí; má však soška tato ještě mnohá jiná skvostná roucha, tak že prý jest jediné šatstvo její bohatší, nežli šatnice mnohého knížete.

Blahoslavená Elekta u karmelitek.

V chrámě karmelitek na Hradčanech nalézá se ve výklenku zdi za sklem mrtvola blahoslavené Elekty, jeptišky řádu karmelitek, v křesle sedící a již po několik set let neporušená. Tělo její, v bohatý bílý plášť oděné, jest ale všecek zčernalé. Jak se stalo, že po smrti své nebyla do hrobu dána, o tom vypravuje pověst takto: Když sestra

Elekta zemřela, byla dána do hrobky jako ostatní zemřelé jeptišky. Po třech letech byla rakev její otevřena a tělo v ní nesetlené nalezeno. I umyly sestry tělo vínem a vonnými bylinami, leč barva kůže se tím proměnila v černou, která se tím temnější stávala, čím více tělo myly. Při mytí tomto chtěly jeptišky mrtvolu do křesla posaditi, ale žádnou mocí jí kolena ohnouti nemohly. I odešla jedna z nich k abatyši, aby jí to oznámila, načež abatyše odpověděla: „Jděte, milá dcero, a rcete blahoslavené sestře, že bývala za živobytí vždy poslušná, že tedy též po smrti má poslechnouti a v křesle se posaditi.“ Jeptiška odešla a sotva že vyřídila rozkaz abatyšin, již také mrtvola kolena ohnula a dala se do křesla usaditi. Avšak hlava její zůstávala na prsa skloněna, neboť vaz její byl zlámán. I odešla jeptiška opět k abatyši, která pravila: „Oznamte blahoslavené sestře, aby i po smrti hlavu pozdvihla, jako byla za živobytí k nebesům pohlížela.“ A sotva že byla jeptiška rozkaz ten sdělila, již Elekta hlavu svou pozdvihla a dodnes tak zůstává. Na to byla i s křeslem do výklenku v kostele postavena, kde dosud stojí.

Nevěsta jeptiškou.

V klášteře svatojirském na Hradčanech nalézá se náhrobní pomník bývalé abatyše tohoto kláštera Žofie Albínové z Helfenburka, o níž se tato pověst vypravuje: V mladém věku svém byla Žofie zasnoubena jistému rytíři a při slavných hodech seděla po boku ženicha svého, jenž jí na znamení věrnosti zlatý prsten snubní na prst nastrčil. Pojednou jí ale prsten na prstě pukl a ve dvou kusech

na zem spadl. To považovala nevěsta za pokynutí boží, že nemá do stavu manželského vstupovati, a zaslíbila se také hned, že se stane nevěstou Kristovou. Bylo po hodech a nevěsta vstoupivši do kláštera svatojirského, stala se jeptiškou a později pro cnosti své též abatyší jeho.

Kostel bez střechy.

Když si jezovité pražští stavěli svou velikou kolej u sv. Mikuláše na Malé straně, chtěli rozbořiti starožitný kostelík sv. Václava, který na rohu koleje proti ostruhové ulici stál. Ale magistrát malostranský jej nedovolil strhnouti, poněvadž byl kostelík tento jednou z nejstarších staveb pražských. I vymohli si jezovité aspoň toho, že mohli nad kostelem tím, jenž byl nižší než nová kolej jejich, přistavěti jedno poschodí, kteréhož pak za knihovnu svou používali. A takž se říkalo od té doby v Praze, že kostel sv. Václava nemá žádné střechy, neboť se tatáž nalézala nad knihovnou a nikoli nad kostelem samým. Za císaře Josefa II. byl ale kostel sv. Václava přece zrušen.

Socha sv. Ignáce.

Na štítu kostela sv. Ignáce na Karlově náměstí, jenž byl od jezovitů vystaven, stojí socha zakladatele řádu jezovitského, obklopená od hlavy až k nohám širokou září, bohatě pozlacenou. Ozdobu tuto dali soše sv. Ignáce jezovité, chtějící tím nejvyšší poctu zakladateli řádu svého vzdáti. Poněvadž ale v témže kostele stála socha Pána

Ježíše, která měla záři pouze kolem hlavy, ozvali se proti tomu dominikáni, dávní soupeřové jezovitů, že dali zář kolem celé sochy sv. Ignáce, kterážto pocta jenom Bohu a Panně Marii přísluší. Povstal z toho proces, který šel až k papeži do Říma, ale tam zvítězili jezovité, tak že zůstalo při tom, že se má socha sv. Ignáce na jezovitském chrámě v Praze v plné záři skvíti. Zář ta byla tam tedy ponechána a neodstranili ji ani po zrušení řádu jezovitského, tak že ji kolem sochy, od nynějších jezovitů obnovenou, dodnes zřítí lze.

Socha P. Marie na radnici.

Na rohu věže při staroměstské radnici stojí ve výklenku socha Panny Marie s Ježíškem na rukou. Nyní jest pozlacena, jindy však bylo ji stěží lze rozeznati, neboť byla od větru a deště všecka zčernalá. Okolnost tato dala podnět k následující pověsti: V platnýřské ulici sloužila dívka, která kdykoli po náměstí šla, vždy se před sochou tou poklonila a rodiče boží v ochranu se poroučela. Jednou se těžce roznemohla a vzývala Pannu Marii, aby jí u syna svého zdraví vyprosila. V noci na to zjevila se jí ve snu bohorodice a pravila k ní: „Prosba tvá jest vyslyšena, neboť jsi byla jediná, která sobě sochy mé všímala a úctu jí prokazovala. Ráno zdráva povstaneš!“ Po těchto slovech zmizela, a dívka ráno vstavši, žádných bolestí více necítila. Vděčně vrhla se na kolena a Panně Marii vřelou modlitbou díky vzdávala. Pak spěchala na náměstí a také tam se před sochou vroucně pomodlila. Od toho dne nekráčela nikdy po náměstí, aby se aspoň chvíli před sochou Panny Marie nepozdržela a krátkou modlitbou neposilnila.

Zvon Lochmar u sv. Štěpána.

Na začátku bouří husitských žil na Novém městě proslulý zvonář, jménem Lochmayer, který jsa rodem Němec, byl horlivým katolíkem a nepřítelem husitů, neboť bořili kostely a věže, byli tedy škůdci umění jeho. Jednou *měl* zhotoviti zvon pro kostel sv. Štěpána a když ulit byl, pravil zvonář k dělníkům svým, kterak si přeje, aby poprvé zvonil umíráčkem nejpřednějšimu z husitů pražských, až ho na popraviště povedou. To se dověděli konšelé novoměstští a majíce na zvonáře jakožto protivníka husitů již dávno zlost, dali jej na dobytčím trhu stíti. Lochmayer jda k popravišti zaslechl umíráček vlastního zvonu svého a proto zaklel jej, aby městu vždy jen neštěstí oznamoval. Zvon pak byl po mistrovi svém nazýván Lochmayerem neb Lochmarem a užívalo se ho při tlučení na poplach, při vypuknutí ohně a při zvonění proti mračnům, tak že hlas jeho skutečně vždy jen neštěstí věstil.

Hoch zvonem zabit.

Jednou zvonili na věži u sv. Štěpána proti mračnům a sice zvonem Lochmarem. Tu přiběhl hoch jedné vdovy ze sousedství na zvonici a v lehkomyšlnosti své pověsil se na rozhoupaný zvon, aby se s ním v povětří zmítal. Avšak byl od zvonu vyhozen pojednou do výšky, tak že oknem zvonice ven vyletěl a na zemi vaz zlomil. Zvon však při tom dostal trhlinu tak velikou, že musil býti přelit a dostal při novém svěcení svém jméno Štěpán, aby s něho dávná kletba sňata byla. Zarmoucená matka hochova dala pak

Pražské pověsti a legendy.

na místě, kde byl syn její tak smutný konec vzal, postaviti pomník s nápisem, který se nedaleko zvonice až na začátek tohoto století zachoval.

Zvon ve vížce u sv. Klímenta.

Ve vížce kostela sv. Klímenta v Starém městě pražském visí zvon, o kterém již ode dávna šla pověst, že vždy hnutím neviditelným zvoníval a výstrahu dával, kdykoli nějaké neštěstí zemi českou zastihnouti mělo. Pocházíť zvon tento z kostelíka sv. Pankracia za vyšehradskou branou, jenž byl při obležení Prahy od Švédův r. 1648 zbořen, aby z něho nepřátelé městu škoditi nemohli; zvon jeho pak odnesli jezovité do Prahy a zavěsili jej ve svém chrámě u sv. Klímenta.

*

Podobná pověst vypravuje se o zvonu nad kaplí sv. Markéty v Poleni nedaleko Klatov, který, kdykoli okolí neb vlasti nebezpečnosti hrozívalo, sám od sebe zvučel, aniž by byl kým v pohyb přiveden býval. Zejména prý se tak stávalo, když krajině klatovské hrozil vpád nepřátel ze sousedních Bavor, nebo když Klatovům, po-žáry těžce navštěvovaným, nová podobná nehoda nastávala.

Vrhcábnice sv. Jana Nep.

V klenotnici císaře Rudolfa II. na hradě pražském nalézala se také uměle vyřezávaná vrhcábnice se čtyřmi vrhcáby jinak kostkami, z nichž dva kusy dohromady kostku dělaly. O vrhcábnici té se vypravovalo, že s ní sv. Jan Nep. krátce po své smrti mučennické hrál s čertem o duši jed-

noho pražského studenta, který v souboji na blízku Prahy padl a při tom zvolal: „Pomoz, svatý Jene z Nepomuku!“ Čert vrhl třemi kostkami osmnáct a myslil, že má vyhráno. Sv. Jan ale zatřásl tak silně vrhcábnicí, že se jedna kostka rozletěla ve dvě a on měl také třikrát šest a pak ještě jedničku z druhého kusu rozštípené kostky. Měl tedy devatenáct a vyhrál duši studentovu, na kterou si již čert laskominy dělal.

Kamenná socha u sv. Jiří.

V postranní chodbě kostela sv. Jiří stojí kamenná socha, představující poloshnilou mrtvolu ženskou, po které ještěrky, žáby a hadi lezou. O původu neobyčejné postavy této, kterou lid pražský obecně Brigitou zve, vypravuje pověst takto: Na Malé straně přebývala jednou chudá vdova s dcerou, jménem Brigitou, do níž se zamiloval mladý sochař. Již měli býti svoji, an mladík byl povolán na venkov po práci, a tak byl sňatek až po návratu jeho odložen. Při odjezdu zapřísahal dívku, aby mu věrna byla, neboť byl velice žárliv. Když se zase do Prahy vrátil, nešel hned k milence své, nýbrž vyptával se v sousedstvu, jak se po čas nepřítomnosti jeho chovala. Na neštěstí přišel na starou nepřítelkyni chudé vdovy, která dceři její tak sporádaného jinocha nepřála. Babice ta dívku tak velice očernila, že jí mladík pomstu přísahal. Objednal dívku večer do Jeleního příkopu, kde se s ní byl častěji procházel, a tam ji ve vášni své zavraždil. Mrtvolu pak hodil dolů do příkopu, kde v houští ležeti zůstala. Teprva po delším čase byla mrtvola nalezena, ale již byla od plazů do polo-

vice ožrána, tak že byl pohled na ni hrozný. Mladý sochař byl zatčen a když jej k mrtvole přivedli, hned se ze svého zločinu vyznal. Byl odsouzen k smrti a když mu ortel přečetli, vyžádal si za milost, aby směl z kamene vytesati sochu milenky své, jak ji byl v Jelením příkopu spatřil. Přiválen mu tedy do žaláře kámen, z něhož vytesal sochu, kterou nyní v chodbě kostela sv. Jiří spatřujeme. Hned po vykonání díla toho byl pak na hrdle potrestán.

Čert co kuchař v klášteře emauském.

V klášteře emauském žili jednou tak nábožní mnichové, že si ďábel umínil, stůj co stůj v záhubu je uvést, aby duše jejich do pekla připravil. I vzal na se podobu kuchtíka a dal se od klášterního kuchaře do služby vzíti. Počínal si v kuchyni velmi obratně, za nedlouho ale potají otrávil kuchaře a poněvadž sám již dobře kuchařiti uměl, učinil jej opat kuchařem. Nyní počal ďábelský kuchař připravovati tak chutná jídla pro mnichy, dodával jim ze sklepa tak výborná vína, že brzo všickni na posty a na modlení zapomněli a rozmařilými se stali. V klášteře se nyní den co den hýřilo a páchány tu hříchy, o kterých zde nikdy nebývalo slýcháno. Ďáblovi se ovšem nad tím bohopustým hospodářstvím srdce smálo, neboť tušil, že se všickni mnichové za krátko obětmi jeho stanou. Jednou o půlnoci však opat jda kolem kuchyně, zaslechl tam hlasy a poslouchal, kdo by to s kuchařem tak pozdě mluvil. I slyšel, kterak kuchař vypráví druhému ďáblovi, jenž byl z pekla na výzvědy do kláštera vyslán, jak dobře se mu práce daří a jakým způsobem duše všech emauských mnichů do

záhuby přivádí. Strnulý nad ďábelským úkladem tímto zaklel opat kuchaře, tak že se hned v kohouta proměnil a oknem z kláštera uletěl. Od té hodiny bylo ďábelské kouzlo s kláštera sňato a mniši emauští se stali dvojnásob pobožnými, aby se za hříchy své káli.

*

Pověst podobného obsahu, která se též o kláštere františkánů v Slaném a o kláštere velehradském na Moravě opakuje, známa byla již v XVI. věku v Dánsku a v rozličných krajích Německa, kdež o ní i v kronikách psáno bylo. S rozličnými varianty vyskytuje se též v Anglicku a dí badatelé, že má základ svůj až ve skazkách pohanských, z nichž pak na legendu klášterní přetvořena byla.

Potrestaná zvědavost.

V chrámě sv. Mikuláše na Malé straně nalézají se malby na klenbě hlavní lodi, které výjevy ze života svatých představují. Na jedné malbě viděti lze postavu kněze v černém hábitu, jak zvědavě hlavu za sloupem vystrkuje. Postava tato se k výjevu na obraze představenému nehodí a pověst vypravuje takto příčinu toho, jak se na onom místě octla: Když umělec obrazy ty malující práci svou konal, vymínil si, aby jí nikdo nepřihlížel, až úplně dohotovena bude. Jeden z jezovitův, kteří chrám sv. Mikuláše vystavěti dali, byl však zvědav, a proto se několikrát za sloup vplížil a práci malířově přihlížel, myslé, že není pozorován. Avšak malíř jej přece vždy zahledl a chtěje ho za zvědavost jeho potrestati, vymaloval postavu jeho za oním sloupem na obraze, jak ji tam posud spatřiti lze.

Kaple sv. Rocha na Strahově.

V nádvoří kláštera strahovského na Hradčanech stojí kaple sv. Rocha, jež vesnický lid za patrona hospodářského dobytka vzývá. Kaple ta byla po dlouhá léta uzavřena a teprva nedávno jest zase obnovena a bohoslužbě navracena. O příčině toho, proč odsvěcena a zavřena byla, vypravuje pověst následovně: Jednomu sedlákovi v Břevnově ochořela kráva a nemohla žádným prostředkem uzdravena býti. Sedlák zpomněl si v prostnosti své na patrona dobytka domácího sv. Rocha a proto přitáhl nemocnou krávu do kaple sv. Rocha na Strahově, aby mu ji zde světec onen uzdravil. Avšak tato nevážnost k posvátnému místu přivodila mu trest v zápětí, neboť sotva že byl krávu přes práh kaple vtáhl, již mu také zdechla. Pro toto zneuctění kaple, za které sedlák přísně potrestán byl, odsvěcena jest kaple a zavřena, tak aby v ní nikdy více služby boží konány býti nemohly. Teprva za našich dnů byla znova vysvěcena a slouží se v ní zase mše svaté.

*

Podobná pověst se vypravuje o kapli sv. Kříže u Strakonic, do které prý také jednou kůň vběhl, ale hned na místě pošel, jakmile do vnitř vstoupil. Pro toto zneuctění mrchou hovada byla kaple odsvěcena a od té doby se v ní bohoslužby více nekonají.

V. Pověsti o kamenném mostě.

Stavba kamenného mostu.

Český lid zná ve světě jen tři důležité kamenné mosty a sice jest mu most pražský nejpevnějším, řezenský nejdelším a drážďanský nejvýstavnějším. Proto pak jest náš pražský nejpevnějším, poněvadž prý se ke stavbě jeho upotřebilo vápna vejci rozdělaného. Tolik vajec ale, co jich ke stavbě té třeba bylo, nemohla ovšem Praha sehnati, pročež nařídil císař Karel IV., zakladatel mostu tohoto, aby všechna města v království Českém jistým množstvím vajec k dostavení mostu přispěla. Všude bylo rozkazu tomuto vyhověno, jen obyvatelé města Velvar mu špatně porozuměli, neboť zaslali do Prahy vůz vajec, ale na tvrdo uvařených, kterých se ovšem k maltě upotřebiti nedalo. Podnes se Velvarským tento kousek jejich s úsměškem předstírá.

*

Podobné pověsti slýchati jest též o jiných mostech a stavbách; zejména se to tvrdí též o mostě řezenském, kterýž prý také vápnem vejci rozmíchaným staven byl. Na místě vajec přidáváno ale též někde vína do vápna, jako prý tomu bylo při stavbě chrámu sv. Štěpána ve Vídni. Praví se totiž, že se onoho roku, kdy základ ke chrámu tomu položen byl, takové množství kyselého vína v Rakousích urodilo, že je měšťané vídeňští na ulici vylévali. I rozkázal

císař, aby nikdo více daru božího nevyléval, nébrž víno k sv. Štěpánu dovezl, kdež jím vápno ke stavbě chrámu a věže jeho rozděláváno bylo.

Zazděný meč v mostě.

Stavitel kamenného mostu zazdil, když byl se stavbou hotov, do jednoho klenutí mostního zázračný meč, jež byl na cestách svých obdržel od jistého starého poustevníka, který byl již za živobytí svého od lidu za svatého muže pokládán. Ale nikdo neví, na kterém místě v mostě se meč tento zazděn nalézá. Teprva tehdáž, až bude zemi české od nepřátel největší záhuba hroziti, roztrhne meč klenutí mostu a pozdvihne se v záři ohnivě do výše, jakoby plamenem hořel. Ve výši pak se obrátí v tu stranu, kde vrch Blaník leží, zamáchně třikrát v povětří, aby svatováclavské rytíře z Blaníku na pomoc přivolal, načež do Vltavy nazpět spadne a s velikým syčením navždy ve vlnách jejích zmizí. Rytíři blaničtí pak potrou nepříteli a v zemi české navždy pokoj nastane.

Stavitel kamenného mostu.

Po svržení sv. Jana Nep. s mostu do Vltavy sřítlo se ještě téže noci klenutí oblouku mostního dolů do řeky a nikdo je nemohl znova vystavěti, neboť co ve dne zazděno bylo, v noci vždy zase do vody shrklo. I přihlásil se konečně mladý stavitel, jenž ctižádostiv jsa vešel ve spolek s ďáblem, aby mu při dostavení mostu pomohl. Dábel požádal za odměnu duši toho, kdo nejdřív na dohotovený most vstoupí. Stavitel byl s tím srozuměn a dal

se hned do stavby, která za krátko byla dokončena, a klenutí pevně drželo. Byl ustanoven den k slavnostnímu otevření mostu, na nějž nesměl nikdo dříve vstoupiti. Stavitel pak chystal v staroměstské mostní věži pod nůši kohouta, aby jej prvního na most pustil a tak ďábla obelstil. Ale ten předvídal záměr mistrův a odebral se v postavě zednického tovaryše do domu stavitele na Malé straně, aby manželku jeho na most vyzval, kde prý choti jejímu nebezpečí hrozí. V malostranské věži ji jakožto manželku stavitelovu pustili bez překážky na most a tak spěchala na Staré město, kdež manžel, spatřiv ji první po mostě jíti, bolestně záúpěl. Viděť, že choť jeho i s dítětem, jež pod srdcem nosila, věčné záhubě propadla. Následující noci také ubohá při předčasném porodu zemřela a za ní též nekřtěné dítě, které bylo odsouzeno k tomu, tak dlouho v neviditelné podobě dušičky nad mostem se vznášeti a při tom kýchat, až by někdo z kolemjdoucích, ale nevěda komu, „Pozdrav Pánbůh!“ odpověděl. Tak vzdychala a kýchala dušička po mnohá léta, aniž by si byl kdo kýchání jejího povšiml. Až jednou ubíral se prostý venkovan po mostě, jenž zaslechnuv kýchnutí, zvolal: „Pozdrav Pánbůh, necht’ je to kdokoli!“ — „Dejž ti podobně Pánbůh!“ odpověděla osvobozená dušička a ulétala k nebesům vzhůru.

*

Též o řezenském mostu obíhá pověst stejného obsahu s touto. Když totiž stavěli hlavní chrám v Řezně, odtrhl se jeden učenník od mistra stavitele a dal se do stavení kamenného mostu. I vsadil se, že bude dříve hotov než mistr, a aby sázku vyhrál, učinil smlouvu a ďáblem, jemuž slíbil první tři tvory, kteří po novém mostě budou kráčet. Ďábel mu pomohl, tak že stavba mostu byla dříve ukon-

čena, nad čímž mistr z lítosti umřel a chrám nedostaven zůstal. Chytrý učenník pak si vymyslel prostředek, jak by ďábla obelstil, a první tři tvory, jež na most seslal, byly slepice, kohout a pes. Ďábel ve vzteku, že byl o duše lidské oloupen, chytil psa, utrhl mu hlavu a hodil ho s mostu.

Také při stavbě mostu ve Frankfurtu nad Mohanem zavázal se stavitel, že jej v určitý den dostaví. Nescházely než dva dny a stavitel, nejsa hotov, dovolával se pomoci ďáblovy. Ten slíbil, že příští noci stavbu dokoná, dostane-li v obět stvoření, které nejdřív po mostě půjde. Druhého dne byl most dostaven a stavitel hnál přes něj kohouta. Lež sotva se octnul na oblouku od ďábla dostaveném, zjevil se tento na mostě a chopiv zlostně kohouta, roztrhl jej ve dvě a mrštil oběma kusy do dvou oblouků, že se ihned střítily a nikdo jich dostavěti nemohl. Na pamět toho byl na mostě vztyčen na železně holi pozlacený kohout, který se nyní nad křížem tamže nalézá.

Sochy na kamenném mostě.

Za starých dob neposkytoval kamenný most tak pěkného pohledu jako nyní, neboť nebyl tehdáž ještě sochami ozdoben a jen kříž stál na tom místě, kde jej dosud vidíme. Ostatní zábradlí mostu bylo holé, neboť sochy, kteréž mostu pražskému tak bohatého rázu dodávají, byly na něm teprva v minulém století postaveny. Počet těchto soch jest každému venkovanu českému, jenž byl jednou k slavnosti svatojanské do Prahy zavítal, dobře znám, neboť jest starým zvykem poutníků svatojanských, že nejdříve sochy na kamenném mostě počítají. Podle toho pozná každý na venkově Pražana, neboť prý nikdo z nich pravý počet oněch soch udati nedovede. Až do nedávna bylo u lidu známkou počtu toho, že jest lichý; od té doby ale, co byla postavena socha sv. Václava poblíž malostranské mostní věže,

jest počet tento sudý. Mimo sochu sv. Jana Nep. jest nejznámější ze soch těchto ještě pověstný „Turek na mostě pražském“, postava to přitloustlého hlídače otroků při sousoší nedaleko věže malostranské, která se stala již odedávna terčem národního úšťepku a humoru.

Kříž na mostě.

Kříž na mostě stojící byl proto na místě onom postaven, poněvadž výpustek tamní sloužíval za starých časů za popravní místo, a proto odsouzenec u kříže poslední svou modlitbu konal. O kříž tento se dle pověsti podvakrát zloba lidská pokoušela, aby byl do Vltavy svržen. Poprvé to bylo za zimního krále Fridricha falckého, jehož choť častokrát projevila svoji nelibost nad tím, že se nemůže z oken hradu královského dolů na město dívat, aby prý jí onen kříž na mostě nepřekážel. Jednou pak v zimě, když na saních po mostě jela, dokonce řekla, že „nahého bradýře“ na kříži tom ani viděti nemůže. Protož na manžela svého, slabého krále Fridricha, tak dlouho naléhala, až kříž s mostu do Vltavy shoditi kázal. Ale bohaprázný tento čin měl brzo trest v zápětí, neboť za krátko na to v den ztracené bitvy bělohorské prchala královna přes týž most, aby sama nahý život zachránila. Po bitvě oné byl kříž zase na své místo vztyčen a stál tu až do obležení Prahy od Švédů, kteří na mostě před Starým městem v náběhu svém zadržeti musili, a proto na Ukřižovaném hněv svůj chladili, poněvadž prý Pražanům při statečném jich hájení Starého města pomáhal. Aspoň dí pověst, že se švédské vojsko při častých útocích svých na mostě nikdy dále ne-

dostalo, než k onomu kříži. Proto ve zlosti své usilovali jej z děl svých na břehu malostranském sestřeliti. Ale žádný Švéda jej zasáhnouti nedovedl, až jeden český voják, jenž byl jakožto nekatolík ke Švédům přešel, dělo svoje tak zařídil, že se kříž hned po první ráně do vody skácel. Za tento čin byl na důstojníka povýšen, ale nedlouho se šťastnou ranou svoji vychloubal: bylť od jednoho ze statečných obhájců Starého města ještě téhož dne zastřelen. Na místě onoho kříže byl později nynější kovový postaven a starý, jež z řeky vylovili, v kolleji sv. Klimenta na památku uložen. Roku 1696 stalo se, že se žid Spasiteli na kříži tomto rouhal. Byl za to potrestán peněžitou pokutou, z které byl kříž pozlacen a zlatý nápis v řeči hebrejské nad hlavou Ukřižovaného zhotoven, jak to podnes spatřiti lze.

Socha Bruncvíkova.

Na pilíři kamenného mostu, který na ostrově Kampě stojí, vypíná se nejznámější věstné znamení pražské, tak zvaná socha Bruncvíkova. Na vysokém podstavci stojí rytíř v brnění, jenž drží štít se znakem Starého města pražského, u jeho nohou pak lev kořist svoji hltá. Hořejší část sochy však nyní schází, neboť byla od Švédův kulí uražena. Z té příčiny se všelijak vykládá, koho představuje, neboť mnozí ji vydávají za sochu rytíře Rolanda, jiní za Otakara II. neb Karla IV.; lid pražský ji však ode dávna nazývá sochou rytíře Bruncvíka, o němž vypravuje pověst takto: Za dávnych časů vynikal mezi rytíři svou statečností a divotvorným mečem svým rytíř Bruncvík, pročez si jej Čechové za krále zvolili. Meč jeho měl tu podivnou moc, že řeklo-li

se mu: „Všem hlava dolů!“ ihned všem nepřátelům hlavy srazil. Byl tedy král Bruncvík pán velmi bojovný a často jezdil po cizích zemích, máje s sebou lva, jenž ho jako věrný pes provázel. Ten jednou pronásleduje nepřítele pána svého, skočil za nimi do moře vařící vodou se dmoucího, v němž se opařil tak velice, že od té doby jen na hlavě a na krku dlouhou hřívu měl, ostatek těla pak holý byl, jak dosud na lvech vidíme. Když se pak Bruncvík do Prahy vrátil, všechny nepřítele mečem svým potřeb, vrhl tento meč s kamenného mostu do Vltavy, kdež tak dlouho ukryt zůstane, až se Čechům nejhůře povede. Potom jej vytáhne z vody stařena, která v řece přízi prátí bude, a odevzdá jej vůdci vojska českého, který jediným slovem -Všem hlava dolů!“ nepřítele národa českého zničí a od Čechův za krále zvolen bude.

Meč Bruncvíkův.

Když rytíř Bruncvík na sobě cítil, že se musí se světem rozloučiti, dal divotvorný meč svůj, s nímž byl v tolika bitvách vyhrál, zazdít do pilíře v kamenném mostu pražském, na němž se nyní socha jeho nalézá. Až pak jednou bude království České od nepřátel nejkrutěji svíráno, přispěje sv. Václav Čechům na pomoc. A když po mostě pražském pojede, vyrýpne jeho kůň kopytem meč Bruncvíkův ze země, načez sv. Václav jím nad hlavou zatočí a všem nepřátelům hlavy srazí. Od té doby pak bude v Čechách navždy svatý pokoj panovati.

*

Variant pověsti této dí, že král Přemysl Otakar II. po svém slavném vítězství nad uherským králem Belou do Prahy se navra-

ceje, hodil na kamenném mostě vítězný meč svůj do Vltavy se slovy, aby tak dlouho na dně řeky ukryt zůstal, až kalich utrpení národa českého naplněn bude. Pak prý se opět meč krále Přemysla objeví nad Vltavou a král český jím nade všemi nepřátely Čechů zvítězí a v zemi české zase šťastné časy nastanou.

Socha stavitele mostu pražského.

Když kamenný most dostaven byl, projevil císař Karel IV. nad zdařenou stavbou jeho tak velikou spokojenost, že dal na pilíři jeho, jenž na břehu ostrova Kampy stojí, k počtě stavitelově postaviti k věčné památce sochu jeho a je to táž, kterou lid za sochu Bruncvíkovu považuje. Na podstavci sochy pak jest umístěno jedenáct štítků a ty nesou řemeslnické znaky oněch palírů a mistrů stavitelských, kteří byli pod dohlídkou vrchního stavitele stavbu mostu vedli.

Modla Perunova.

Na tom místě, kde teď socha Bruncvíkova stojí, stávala za pohanských dob modla nejvyššího pohanského boha Peruna, kterému zde uprostřed posvátného háje na ostrově Kampě hojně oběti přinášeny byly. Když ale křesťanství v Čechách zavedeno bylo, svržena jest modla Perunova do blízké Vltavy, meč pak, jež pohanský ten bůh v pravici držel, zazdili do mostu, aby jím nikdo více skolen býti nemohl, jak to Perun za vlády své činíval. Z pomsty utopil pohanský ten bůh na onom místě mnoho křesťanů a ještě prý mnohé potopí za to, že jej vyznavači jeho zavrhlí a modlu jeho ve Vltavě potopili. Staří rybáci a plavci

pražští se proto obávali vždy neštěstí pro sebe, kdyby někomu, kdož se v těch místech topil, ku pomoci přispěli. Každého roku prý zde Perun někoho utopil, neboť se mu prý musilo každoročně nějaké oběti dostat. Ještě na začátku tohoto století panovala mezi plavci pražskými pověra, že se nemá nikomu pomoci, kdo se na blízku potopené modly Perunovy topil, jinak že se každý ochrance sám též utopí.

Obraz Martina Luthera.

Na staroměstské mostní věži nalézá se na levém rohu podstavec, který představuje dvě osoby lidské, muže v oděvu rytířském, který ženštině sukni nepřilíš cudným způsobem zdvihá. Lid vypráví, že muž tento představuje Martina Luthera, který se byl, jak známo, s jeptiškou oženil, a že ona ženština jest Lutherova choť Kateřina z Boru. Nenávist katolíků proti lutheránům byla za starších dob veliká, tak že není divu, když na tyto dvě postavy přenesen poměr Martina Luthera k jeptišce, kterýž arciť v očích katolíků neslušný byl. V pozdějších dobách obíhal variant pověsti této, jenž děl, že muž představuje mnicha, který jeptišce roucho zdvihá, a skupení toto že na památku toho vytesáno jest, že Žižka měl sestru v klášteře, kterouž prý jistý mnich svedl, což bylo příčinou, že Žižka na mniších hanbu své sestry tak krvavě mstil.

*

Pověst o takovémto představení Martina Luthera vypravuje se též ve Vídni, kde se na někdejší korutanské bráně nalézalo poprsí muže v kutně mnišské, jenž do oken protějšího kláštera ženského nakukoval. Poprsí toto prý představovalo též Martina Luthera, jak po jeptišce pošilhával.

Kachny na věži mostní.

Na staroměstské mostní věži vytesáno jest též patero kachen a kolem každé z nich věnec. Kachny tyto byly za starších dob zvláště u cestujících řemeslníků za věstné znamení pražské považovány. Nebylo však snadno je nalézt, neboť jsou po rozličných stranách věže roztrouseny, což zavdalo příčinu k pověsti, že pouze ten chasník spatří všech patero kachen a dovede je spočítati, který z poctivého lože manželského pochází. Každý však, kdo nemanželsky zrozen jest, darmo prý se namáhá, aby všech pět kachen ve věnečkách jejich uzřel. Dle toho prý druhdy řemeslníci na zkušéné ve světě se nalézající poznávali, kdo z nich manželsky zrozen jest.

Strážní budka na mostě.

Na kamenném mostě nalézala se do nedávna pod jednou sochou zděná budka, v které za starých časů, když ještě Praha své vlastní vojsko měla, stráž stávala, aby na mostě nad pořádkem bděla. Vypravovalo se o ni, že stojí právě v polovici mostu, neboť počítalo prý se od ní k staroměstské věži mostní právě tolik kročejů jako k věži malostranské. S místa, kde budka stávala, pohlížel prý král Václav za tmavé noci na žoldnéře své, když Jana z Nepomuku nedaleko odtud s mostu do Vltavy vrhali. Král chtěl se totiž osobně přesvědčiti, bude-li jeho ukrutný rozkaz skutečně vykonán, a šel tedy nepoznán za průvodem žoldnéřů a nepozorovaně na katany pohlížel, až svatého mučenníka, v pytlí zavázaného, do řeky shodili. Když pak ke své hrůze spa-

třil, že se ve Vltavě nad hlavou utopeného kanovníka pět zářících hvězd vznáší, uprchl z úkrytu svého za tunikou na Hradčany nazpět, ale svědomí svému uprchnouti nemohl.

Bradáč pod kamenným mostem.

Od nepamětných časů nalézala se na pilíři kamenného mostu, jenž na břehu staroměstském stál, z kamene vytesaná hlava vousatého muže, která k věstným znamením Prahy náleží. Jest to tak zvaný „Bradáč“, který zvláště při povodních od Pražanů jmenován bývá. Sloužíval totiž Bradáč za měřítko vody, neboť praví se, že tehdy, jakmile se voda spodní části vousů jeho dotkne, již také Vltava z břehů vystoupí, a tu že nejvyšší čas jest, aby se lidé z pobřežních domů stěhovali. Dosáhne-li voda úst Bradáčových, rozlévá se již do ulic staroměstských, a zatopí-li konečně i pleš jeho, mohou se lidé i na staroměstském náměstí na lodkách převážeti. Staré kroniky české zachovaly hojně zmínky o Bradáčovi jakožto měřítku pro výši vody, ačkoli i teď ještě při každé povodni v Praze lid s mostu na Bradáče pohlíží, není-li již vodou zatopen. Roku 1848 byl při stavbě hráze, na které pomník Karla IV. stojí, také oblouk a pilíř s Bradáčem zazděn, ale kamennou hlavu zasadili později opět do průčelí hráze, tak že ji nyní s mostu dobře lze viděti.

*

Jinak praví pověst, že prý hlava tato představuje podobiznu prvního stavitele kamenného mostu, jenž se tímto způsobem zvěčnit chtěl a vytesanou hlavu svoji do pilíře mostního na památku zazdil.

Pražské pověsti a legendy.

Od havranů zabít rytíř.

Malostranské mostní věže jsou spojeny úzkou klenbou, po které se z jedné věže do druhé jít může. Po obou stranách klenby nalézá se kamenné zábradlí, v němž do poslední opravy věže scházel jeden kámen; o příčině toho vypravuje pověst takto: Jednou jel po mostě pražském jistý rytíř, ubíraje se do hradu královského na Hradčanech. Když vjel do sklepení mezi oběma věžemi, sletěl náhle veliký kámen s cimbuří a sice tak nešťastně na hlavu rytířovu, že týž mrtev s koně spadl. Kámen byl totiž během času oviklán a touže dobou, kdy rytíř onen ke věži přijížděl, usedli na něj dva havrani, kteří tuhý zápas spolu vedli a zobáky nerázně do sebe tepali. Tím byl kámen vyvrácen a sletěl dolů, kdež v pádu svém onomu rytíři smrt způsobil. Král želel velice smutného konce rytířova a nařídil, aby kámen ten nebyl více na své místo postaven, tak aby prázná prostora v klenbě mezi věžema zůstala památkou neštěstí, kterým udatný rytíř dvěma havrany o život svůj připraven byl.

Prsten v rybě nalezený.

Před mnoha věky žila v Praze bohatá paní, která měla zlaté doly a proto nádherný život vedla. Stavěla mnoho domů a dala též pro kramáře postavit rozsáhlý dům před kostelem sv. Havla v Starém městě, kterýž pod jménem „Kotců“ podnes znám jest. Jednou jela s četnou společností přes kamenný most na letohrádek svůj za Prahou. Naplněna jsouc pýchou sňala na mostě prsten s prstu a pravila

k průvodcím svým: „Právě tak jako se prsten tento nikdy více v ruce mé nevrátí, takž i mne nikdy štěstí neopustí!“ Na to vrhla prsten do Vltavy. Ale nedlouho na to při velké hostině její vešel do hodovní síně kuchař, nesa na míse rozříznutou rybu, v jejíž vnitřnostech se zahozený prsten leskl. I zpomněla sobě paní na slova svá a byla od té doby zasmušilá. A skutečně, co se strachem očekávala, to se brzo vyplnilo. Dostala zprávy, že se zlaté doly její zatopily, úroda že krupobitím zničena byla, zámek její že vyhořel, a brzo musila se i šperků svých zbavovati, aby živobytí uhájila. Bývalí přátelé ji opustili a konečně schudla tak, že též osudný prsten prodati musila. Pak se stala žebračkou a v největší chudobě zemřela.

*

Známa jest pověst o Polykratovi, jenž jsa nad míru bohat a šťasten, svým stálým zdarem byl tak velice opojen, že vhodil nejvzácnější prsten svůj do vln mořských, pravě, že teprv tenkrát neštěstí k němu přístup míti bude, až mu onen prsten opět do rukou přijde. Ale již druhého dne přinášel mu kuchař prsten, jež byl ze žaludku ryby vyňal, která jej lapila, než ke dnu mořskému dopadl. I ustrnul Polykrates nad patrnou sudbou bohův a uznával od nynějška pomíjejicnost bohatství a štěstí svého. Látka tato byla často básnicky spracována a nejznámější jest báseň Schillerova „Prsten Polykratův“.

Potrestaná pýcha.

U strážní budky na kamenném mostě sedával před dávnými lety žebrák, který kolemjdoucích o almužnu prosil. Jednou jela po mostě ve průvodu přátel svých paní, pro pýchu a lakomost svoji v Praze pověstná. Žebrák také k ní zvolal úpěnlivě o almužnu, ona se však hrdě od něho odvrá-

tila a ničeho mu neudělila. To vida voják, který v budce na stráži stál, vykřikl hněvivě za hrdou paní: „Ať jen jednou sama almužny nepotřebuješ, jako tento žebrák!“ Paní slova tato zaslechnuvši sňala s prstu drahocenný prsten a jako v odpověď na výhrůžku vojínovu zvolala: „Právě tak almužny potřebovati budu, jako že se tento prsten opět v ruce mé vrátí!“ Zároveň hodila prsten do Vltavy, kdež jej ale ryba v letu pozřela, načež když do sítě lapena byla, přišla na stůl oné paní, která ke zděšení svému zahozený prsten zase dostala. Předpovědění vojínovo se také skutečně vyplnilo, neboť bohatá paní schudla a ve stáří svém na témže místě u strážní budky na mostě žebrale.

Prsten P. Marie a korunka Ježíškova.

Před mnoha lety sídlila v Praze v královském hradě královna a ta byla mladá a čarokrásná. Koupávala se za každého krásného dne letního v chladné Vltavě pod kamenným mostem. Jednou se však strhla bouře, vlny v řece se dmuly a královna se jižjiž topila. Byla už pod vodou a jen husté její vlasy zlaté plouly na povrchu, tu se náhle rozevřelo tmavé nebe a Panna Maria s Ježíškem na ruku snesla se u velikém lesku dolů. Pak ponořila sněžnou ruku svoji do vln, uchopila tonoucí královnu, donesla ji na břeh a opět se vznesla do nebe. Při tom díle však se smekl Panně Marii prsten s prstu a Ježíškovi spadla zlatá korunka a obě se ponořilo do Vltavy, kdež jich dosud nikdo nemohl nalézt. Jednou však je najdou dva čistí mládenci při koupání. Který z nich prsten nalezne, stane se v Čechách krá-

lem, a který nalezne korunu, stane se papežem. Pak budou Čechy nejbohatší a nejmocnější zemí na světě. A až umrou král i papež, přijdou oba do nebeského království.

Poklad na pražském mostě.

V jedné vsi nedaleko Prahy bydlil chalupník, jenž měl u chatrče své zahrádku s jabloňovým štěpem. S četnou rodinou svojí trpíval často nouzi a proto prosil Boha a sv. Jana Nep. za pomoc. Jednou v noci se mu zdálo, že k němu přistoupil sv. Jan, jenž k němu pravil, aby šel na pražský most, kde prý poklad nalezne. Chalupník nechtěl snu věřit, ale když se mu sv. Jan druhé i třetí noci zjevil a totéž mu opakoval, vydal se do Prahy, aby na mostě poklad hledal. Ale chodil marně po mostě až do večera, až si ho všimnul voják ve strážní budce uprostřed mostu po celý den na stráži stojící, a tázal se ho, co zde tak dlouho hledá. Chalupník vypravoval mu sen svůj a příčinu, proč na pražský most přišel. „To je podivné,“ odpověděl strážník; „také já měl podobný sen po tři noci, kdež se mi zdálo, že sv. Jan Nep. přišed ke mně kázal mi, abych se vydal na cestu a až přijdu k vesnici, nad kterou na skále tři kříže stojí, tam abych vyhledal poslední chalupu za vsí, v jejíž zahrádce štěp u plotu stojí. Pod štěpem tím prý poklad naleznu.“ — „To je moje chalupa, to je můj štěp!“ zvolal chalupník. „U nás tři kříže na skále stojí! Ted' se vyplnil sen nám oběma a poklad jest náš! Poďěkujme tamto sv. Janu modlitbou a pak rychle do naší dědiny a hledejme pod štěpem poklad, ježž jsem s pomocí

boží přece na pražském mostě nalezl. "I šli k blízké soše sv. Jana Nep., načež se strážník s chalupníkem do vísky jeho odebral. Tam se dali pod štěpem do kopání a brzo přišli na železnou truhlu plnou zlatých a stříbrných peněz. Pochválně se oba o poklad rozdělili a pak v hojnosti živi byli.

*

V okolí benetického na Moravě vypravuje se podobná pověst takto: Na jistém mostě stál voják stráž a pozoroval, kterak chudáš venkovan sem tam po mostě kráčí a stále něco hledá. I ptal se ho konečně, co zde hledá, načež venkovan pravil: „Měl jsem dnešní noci divný sen; zdálo se mi, že mně ráno vyvedl anděl Páně na tento most a přikázal, abych zde tak dlouho chodil, až své štěstí najdu. Chodím zde od svítání, ale štěstí nenalézám.“ Voják řekl usmívavě: „Sen je sen, také mně se podobného něco zdálo: přišel jsem k jedné chaloupce, při níž byl dvorek, na kterém stál hruškový strom. Z chaloupky vyšel muž, dal mně pilu a ukázav na strom řekl: „Podřež strom u samé země, tam najdeš poklad.“ Chudáš pozoroval z řeči vojákovy, že snil jistě o jeho chaloupce, neřikal nic a vrátil se domů, kdež vypravoval ženě, co byl od vojáka na mostě slyšel. I skáceli hrušku a našli v dutině její veliký poklad. Chudáš vzal poklad, vystavěl si na místě chaloupky hodný dům, nad jehož dveřmi příběh ten vymalovali dal. Nevděčnickem však nebyl, nýbrž dal onomu vojákovi jedinou dceru za manželku.

Lomnický co žebrák na mostě.

Na obou výstupcích kamenného mostu, kde krucifix stojí, sedávali ode dávna žebráci, prosíce kolemjdoucích o almužnu. Po bitvě bělohorské žebrával prý zde také český básník Šimon Lomnický z Budče, který byl proto, že zimního krále Fridricha v jedné z písní svých vychvaloval, od vítězů císařských sto ranami potrestán, načež v tak velkou

bídu upadl, že se v stáří svém žebrácké mošny chopiti musil. I sedával až do smrti své na kamenném mostě mezi žebráky, prose o almužnu kolemjdoucích, z nichž mnohý byl jej dříve u stolu svého hostil, nyní ale k němu pohrdlivě pohlížel. Krutý tento osud korunovaného někdy básníka byl tak obrazem bídneho stavu, do něhož vešken národ český po bitvě bělohorské upadl.

Vodník a kupec.

Jistý kupec pražský cestoval za svým obchodem po Čechách, a když se zase do Prahy vracel, přidružil se k němu slušně oděný a hovorný muž, který s ním po celý den pospolu šel, ale večer vždy zmizel. Tak to trvalo až do Prahy, kdež se kupec tajemného soudruha svého při rozchodu tázal, kdo vlastně jest. „Jsem vodník,“ odpověděl týž, „a jdu do Prahy, abych se pomstil na jistém vozkovi a jej utopil. Nevěříte-li mi, jděte zítra o polednách na kamenný most, po němž pojede kočí onen koně do řeky brodit. Poznáte jej po růží za kloboukem.“ Kupec se dostavil v udanou dobu na most a viděl skutečně přijížděti kočího s růží na klobouku. Volal naň, aby jej varoval, ale ten pohodiv hlavou, vjel s koňmi do řeky, kdež ho ale ihned vodník dolů strhl. Dlouho se kočí vodníkovi bránil, konečně mu ale přece podlehl a byl od něho do hlubiny stažen.

VI. Pověsti o palácích a budovách.

Věž Daliborka na Hradčanech.

Na hradě pražském strmí nad Jelením příkopem několik pevných věží, které druhdy za vězení sloužily. Jednou z nich jest „Daliborka“, která jméno své děkuje této události: Za krále Vladislava Jagellonce panoval v Čechách velký nepořádek, protože král neustále jen v Uhrách sídlil a do Prahy se často po mnohá léta ani nepodíval. Na venkově řádili loupežní rytířové, k nimž patřil také rytíř Dalibor z Kozojed, který nemaje velkých statků, chtěl si násilím k bohatství pomoci. Zvláště pásl po statcích souseda svého Adama Ploškovského z Drahonic, jehož poddané jednou proti pánu jejich poštvál, tak že pana Adama v hradu jeho přepadli, strašně zmučili a pak do hradního vězení vrhli. Jako náhodou pak přišel rytíř Dalibor na Ploškovice a potměšile stavěl se, jakoby o ničem nevěděl. Zdánlivě litoval osudu jeho a sliboval mu, že jej z vazby vysvobodí, postoupí-li mu Ploškovice. Ubohý zajatec svolil a podepsal postupní listinu, s kterou ale Dalibor odešel, aniž by byl slib svůj splnil. Leč měšťané litoměřičtí dověděli se o zajetí pana Adama Ploškovského, kterýž býval městu jejich vždy dobrým přítelem, a vysvobodili jej z vězení. Za to

byl ale zajat rytíř Dalibor, kterého dovedli do Prahy a vsadili do nové věže, jež byla na Hradčanech pro zločince stavu šlechtického nově vystavena. On byl tedy první ve vězení věže té a proto ji lid od té doby po něm nazýval Daliborkou. V této věži Dalibor za dlouhý čas seděl a chtěl si ukrátit čas, dal si přinést housle a ač hrát neuměl, přece se ve hře na housle tak vycvičil, že se mu brzo nikdo v Praze nevyrovnal. Často hrával u okna žaláře svého a hrával tak dojemně, že přicházeli lidé k nové věži, aby hře jeho naslouchali a dárkův mu udělovali, kterými si Dalibor ve vězení přilepšoval. Konečně byl ale nad ním pro zločin jeho rozsudek smrti pronesen a rytíř Dalibor byl na předhradí nad starými schody zámeckými sťat. Od té doby povstalo v Čechách přísloví, že „nouze naučila Dalibora housli“.

Bílá věž na Hradčanech.

Nejpevnější z věží hradních byla ode dávna Bílá věž, zvaná tak po své bílé barvě. V ní se po mnohá století nalézalo nejpřednější státní vězení v Čechách, neboť jen provinilci proti moci královské do ní zavírání byli. V podzemí jejím se nalézala lidomorna, do níž k smrti hladem odsouzení vězňové byli úzkým otvorem v klenbě po provazu spouštěni. Tam jim dán pro první dny žbán vody a bochník chleba, načež klenba zase uzavřena byla. Za krátko každý takový ubožák v hlubokém podzemí hladem zemřel a mrtvola jeho tam setlela, pročež prý se v lidomorně té množství lidských kostí nalézá. V předsíni věže pak stála ona pověstná „železná panna“, která sloužila k mučení oněch

vězňů, již se k vině své přiznati nechtěli. Byla zhotovena v podobě lidské všecka ze železa a měla na prsou ostré háky, k nimž železnými rukama svými přitiskla vězně, až se buď k vině přiznali neb v objetí jejím ducha vypustili. Ještě v předešlém století prý lidé zbytky ze železné panny té před Bílou věží vídali.

Palác Schwarzenberský.

Proti hradu královskému na Hradčanech stojí starožitný palác knížat Schwarzenberkův, jenž byl druhdy pánům z Rožmberka náležel, kteří jej také v nynější podobě *jeho* vystavěli dali. Za starých časů, kdy údolí pod Strahovem až k Újezdu a vrch Petřín až k Bílé hoře byly ještě hustým lesem pokryty, stál však na tom místě lovecký zámek králův českých, kteří odtud s loveckou družinou svojí na honby do okolních lesů vyjížděli. Zvláště král Václav IV., jenž byl velikým milovníkem lovu, zdržoval se velmi často na loveckém hrádku tomto, jehož průčelí a střecha byly četnými parohy jeleními zdobeny. Na památku toho byl také pozdější palác Rožmberský podobnými parohy ozdoben, jež se na něm až do předešlého století zachovaly, když byl již palác v držení knížat Schwarzenberkův přešel.

Palác Černínský.

O bývalém paláci hrabat Černínův na Hradčanech, nyní v kasárny proměněném, ví v Praze každé dítě mnoho co vypravovati. Takž jmenoval druhdy lid palác tento vždy

jen „chalupou“ a to proto, že prý jej takto byl nazval jeden z hrabat Černínův, kterému palác ku přebývání příliš odlehlým byl, a proto se ho zbaviti chtěl. I nabídnul jej císaři Josefovi II. za dar, pravě, aby ráčil tu „chalupu“ na Hradčanech od něho přijmouti. Avšak císař prý odpověděl, že on jako mocnár žádné chalupy potřebovati nemůže, avšak že by také žádný hrabě v chalupě přebývati neměl. Hrabě cítil, co tato odpověď císařova znamená, a proto nikdy více přes práh paláce svého nevskočil, a od té doby také v něm žádný z hrabat Černínův více nepřebýval. Tak stál palác dlouho opuštěn a stal se konečně obydlím chudiny hradčanské, až konečně za kasárny upraven byl, při čemž vzaly za své i všechny malby na síních a v sálech, které bývaly předmětem mnohých pověstí.

Stavitel paláce Černínského.

Jeden z hrabat Černínův nařídil svému staviteli, aby mu vystavěl na Hradčanech proti kostelu loretánskému palác, jemuž by se co do velikosti žádný v Praze nevyrovnal. Stavitel dal se do práce a zapravoval po čas stavby všechny výlohy z vlastní kapsy, tak že i do dluhů zabředl. Ale to ho nermoutilo, neboť věděl, že po dokonání stavby od hraběte dobře zaplacen bude. Palác stál v celé slávě na place loretánském a stavitel se chystal k hraběti na panství odjetí, aby jej do Prahy pozval a palác mu odevzdal. V tom dojde z venkova zpráva, že hrabě na honbě náhlou smrtí se světa sešel. Stavitel se odebral tedy ke hraběnce vdově, aby mu vydání za stavbu nahradila, ale ta jej odbyla tím, aby se vykázal upsáním od hraběte potvrzeným. Stavitel

se marně odvolával k obyčeji hraběte, jenž řemeslníky vždy až po dokonání práce vyplácel; nic nebylo platno, stavitel od ní peněz neobdržel. V tomto krutém stavu žádal o radu bratra svého, který byl freimaurem, a ten mu slíbil pomoci. Uvedl jej do shromáždění freimaurů, kdež stavitel žádost svou přednesl a o příspěvní prosil. Nejvyšší mistr freimaurů na to učinil nějaká zaříkávání a pak pokynul do zadu síně. Tam se rozevřela opona a z ní vystoupila postava zemřelého hraběte Černína, jak byl žil. Byl to duch hraběte, jenž se přiblížil ke stolu, na němž smlouva stavitelova na podpis čekala, a zde položil ruku na místo, kde se podpis hraběte nalézati měl. Na to duch zase zmizel a na smlouvě se nalézala ruka hraběte jako vypálena, což za podpis jeho sloužilo. Hraběnka pak, když jí smlouva s podivným tímto podpisem předložena byla, již se více nezdráhala stavitelovi vyplatiti peníze za stavbu paláce Černínského.

Chlebové trepky.

Před mnoha lety žila v paláci Černínském hraběnka, pověstná svou krásou i pýchou. Jednoho času byla pozvána k jistému knížeti na ples, k němuž se veškerá česká šlechta dostaviti chtěla. Hraběnka Černínová dlouho přemýšlela, čím by na plesu vynikati mohla, a tu ji napadlo, aby si dala trepky z chleba zhotoviti. I stalo se tak a když je na nohu vzala, radovala se v duchu, kterak jí všickni záviděti budou, že si dovedla obuv tak nevídanou zjednati. Večer před plesem čekala, až kníže pro ni pošle kavalíra, jenž by ji do společnosti uvedl. Průvodčí ale dlouho nepřicházel a hraběnka zlostí zsinala, že o první tanec přišla.

Tu se konečně dvěře rozletly a vstoupil černě oděný mladý muž, jehož bledé líce a divně se lesknoucí oči nemile působily. Ale hladkou řečí omluvil se hraběnce a provázeje ji dlouhou chodbou, bavit ji vyprávěním o nádheře plesu, tak že ani nepozorovala, že sestoupili po schodech do podzemí. Zde se zdráhala již dále jíti s tajemným průvodčím, ten ji ale náhle chopil za ruku a vtáhnuv ji do sklepa, strašným hlasem zvolal: „Podívej se na své nohy, nešťastná hrdopyško!“ Hraběnka pohledla na pantoflíčky svoje, ale jak se ulekla, když spatřila z nich plameny vyrážeti. Zděšeně vykřikla a chtěla ze společnosti d'áblovy — neboť byl to sám d'ábel — uprchnouti, ale ten mrštil jí na zem a hned na to se vyrojilo množství d'ábelských postav, které ubohou obětí pýchy roztrhaly. Od té doby obchází hraběncin duch po chodbách paláce Černínského, kdež jest v noci dobře slyšeti klepání hořících trepek jejích.

*

Podobná pověst se vypravuje v Jiříčném, malém to statku kraje píseckého, jenž prý za starých časů patřil dvěma sestrám, které z pýchy nosily podešve u střevíců z chlebového těsta. Za trest jsou začarovány i s poklady svými a obráceny v kachny, které prý se ob čas zjevují. Klíč k pokladu jejich chová prý se dosud a při nastoupení nového pána slavně se téměř odevzdává. Povídá se ale, že poklad čím dále tím hlouběji do země zapadá.

Též v okolí strakonickém vypravuje se podobná pověst takto : Před časy žila v zámku strakonickém paní pro svou pýchu nenáviděná. Jednou dala si udělati střevíčky z těsta perníkového, v nichž šla do kostela a posadila se do lavice pod kazatelnou. Když bylo v polovici kázání, otevřela se náhle země a pohltila pyšnou paní. Otvor tento nalézá se podnes zamřížen pod kazatelnou a nikdo jej nemůže zazditi. Jednou tam spustili zločince k smrti odsouzeného a když jej vytáhli, vyprávěl, že viděl onu paní na špalku řetězy

spoutanou a střeženou drakem ohnivým. Řekla prý mu, že nebude dříve vysvobozena, až se z řetěbu u brány hradní stojícího bude moci udělati kolébka; ale řetáb je dosud slabý a pyšná paní musí ještě dlouho čekat na vysvobození své.

Palác Clam-Gallasův.

V Karlově ulici na Starém městě stojí výstavný palác hrabat Clam-Gallasův, jehož průčelí jest bohatě pracemi sochařskými ozdobeno. Avšak nedá se pěkné toto průčelí řádně přehlednouti, neboť zastrčeno jest v úzkou uličku, čímž ale stavitel vinen není, neboť bylo záměrem hraběte Clam-Gallasa, jenž palác tento stavěti dal, že zakoupí veškeré domy, před palácem až ke Klementinum stojící, aby je strhnouti dal. Tím mělo povstati náměstí, na němž byl by palác přední okrasou býval. Již byly s majiteli všech domů kupní smlouvy uzavřeny a palác v nádherné podobě své vystaven, ale magistrát staroměstský nebyl hraběti přízniv a stál na tom, aby hrabě sice směl domy ty strhnouti, avšak aby na věčné časy platil městu stejnou daň, jakoby dosud stály. To bylo však i bohatému hraběti Clam-Gallasovi příliš mnoho a proto upustil od svého úmyslu a domy ony nadále státi zůstaly. Palác pak dodnes průčelím svým v úzké uličce stojí, kdež mnoho na stavitelské kráse své ztrácí.

Palác Kinských.

Nádherný palác knížat Kinských na staroměstském náměstí vyčnívá částí svého průčelí do náměstí, čímž pravidelnost téhož ruší. Okolnost tato zavdala příčinu k následující pověsti: Za starších časů, kdy konšelé staroměstští

udíleli povolení k novým stavbám ve městě, žádal jeden z knížat Kinských, aby mu dovolili na náměstí palác vystavěti. Poněvadž ale chtěl, aby vyčníval o několik sáhů do náměstí, odepřeli mu konšelé žádost jeho a přikázali mu, aby palác v jedné řadě s ostatními domy stavěl. Kníže ale stál na svém a za veliké peníze vymohl si povolení tří konšelů, načež dal rychle stavěti. Než se ostatní konšelé o tom dověděli, byly již nynější základy paláce položeny a stavba do značné výšky vyhnána. I obeslali konšelé knížete před soud svůj, ten se však odvolal na svolení oněch uplacených konšelů. Za to byli odsouzeni k šibenici a oběšeni před palácem Kinských na třech vysokých šibenících. Na místech pak, kde šibenice stály, byly zasazeny do dlažby tři veliké kameny, kteréž prý ještě před nemnoha lety bylo před palácem viděti.

*

Jinak dí pověst, že bylo za onou příčinou všech dvanáct konšelů staroměstských k smrti odsouzeno, a šibenice jejich prý stály uprostřed náměstí, kde bylo dvanáct velkých kamenů ve čtverci na památku popravy té do dlažby zasazeno.

Zazděné děcko v paláci Kinských.

Když palác Kinských na náměstí stavěli, nepřál zlý duch stavbě této, tak že se vždycky přes noc vše sřítilo, co byli za dne vystavěli. Stavitel byl již všecek zoufalý a nevěděl, jak si pomoci, aby stavbu paláce dokončiti mohl. I poradil mu jeden starý muž, který byl pověstným proto, že umí zlé duchy zaklínati, aby zazdil do základů paláce nevinné děcko jakožto oběť ďáblu, neboť prý za

starých časů do základů každého hradu a zámku dítě neb pannu zazdili, měla-li stavba na dlouhé věky pevná státi. Stavitel skutečně dle rady této potají děcko, jež byl chudým rodičům uzmul, do základů paláce zazdil a od toho dne mohl již bez překážky dále stavěti, až palác dokončen byl.

*

Jinak dí pověst, že do základů paláce Kinských byla zazděna mladá osoba ženská, a podobná pověst se ještě o několika jiných domech panských v Praze vypravuje. Proto prý paláce tyto už dlouhé věky přetrvaly a ještě přetrvají.

Bývalý palác Lichtenšteinský.

Nynější budova vojenského velitelství na malostranském náměstí bývala druhdy palácem knížat z Lichtenšteina. Jeden z knížat těchto dával zde často skvělé plesy a slavnosti, k nimž vedle šlechty též bohaté rodiny měšťanské zvány bývaly. Dcera jednoho mlynáře malostranského, jménem Lidvína, byla by na smrt ráda jeden z plesů těch navštívila, ale otec její nebyl nikdy do paláce pozván. V žádostivosti své pojala jednou myšlenku, že se i d'áblu zapíše, pomůže-li jí k tomu, aby mohla ples knížecí v nejnádhernejším šatě navštívit. Za krátko dostal otec její skutečně pozvání ku plesu i s dcerou a v den plesu přinesl neznámý člověk do mlýna pro pannu Lidvínu skříň s překrásnými šaty a drahocennými šperky, tak že dívka večer jako nějaká kněžna do taneční síně v paláci Lichtenšteinském vstoupila. Sotva že však první tanec počala, propadla se pod ní náhle země a d'ábel, jemuž se byla zapsala, zanesl ji do pekla. Duch její pak prý dlouhá léta bouřil v noci v chodbách paláce tohoto, tak že jej knížata Lichtenšteínové konečně prodali.

Krásná kněžna Lichtenšteinová.

Jedna z kněžen rodu Lichtenšteinův byla neobyčejně krásna, tak že se jí vešken svět pro krásu její obdivoval. Jí se toto koření všeho světa líbilo a proto jednou ráno s hrůzou pozorovala, že se jí na lících první vráska objevila. Majíc to za znamení, že krásu její za nedlouho dokona zajde, zapsala se ďáblovi, aby jí povždy krásu její udržel, že si pak duši její bude moci vzíti. Tak zachovala si ještě po mnohá léta předešlou krásu svoji, ale konečně, když lhůta její vypršela, ďábel si pro ni přišel a dírou ve stropě, kterou dlouho ještě v jednom pokoji v paláci Lichtenšteinském ukazovali, do povětří s ní uletěl.

Dům u „kamenného zvonu“.

Na náměstí staroměstském stojí vedle paláce Kinských dům, tvořící roh do týnské uličky, jenž slove u „kamenného zvonu“. Na průčelí jeho byl odedávna vymalován obraz sv. Lidmily a to na památku toho, že prý v domě tom sídlila sv. Lidmila, když z hradu svého Tetína do Prahy zavítala. Ze sklepa domu toho vedla podzemní chodba do protějšího chrámu týnského, do něhož sv. Lidmila v noci chodívala, když za panování pohanské kněžny Drahomíry bohoslužby křesťanské v chrámech pražských veřejně konány býti nesměly. Ve vížce domu toho visel zvon, kterýmž bylo dáno znamení křesťanům k početí boje s pohany pražskými, jenž byl na náměstí staroměstském sveden a vítězstvím křesťanů skončil. Na památku toho byl na domě tom na rohu zasazen zvon kamenný, jenž mu jméno jeho nynější dal.

Dům u „hrubého muže“.

Na rohu Dlouhé třídy na Starém městě stával dům, jenž od starodávna slul u „hrubého muže“. Před několika lety byl zbořen a při tom vzala za své stará památka, totiž kamenná tabule s nápisem, že tu jednou byl v tom domě císař Karel IV. meškal a hostěn byl. Kdy se to událo, o tom vypravuje pověst takto: Dům u „hrubého muže“ byl jednou pivovarem, kde se mnoho piva vařilo. Když císař Karel jednou v noci Černou brankou, která na konci Dlouhé třídy stála, do Prahy jel, slyšel zde sladovnické chasníky zpívati, a tázal se průvodčí svých, co by ten zpěv znamenal. Bylo mu praveno, že u sladovnického řemesla ten obyčej jest, při vaření piva nábožné písně zpívati, aby každý zpěvem tím jsa povzbuzen, ve své práci pozoren byl před neštěstím. I sestoupil císař s koně a vešel do pivovaru, kdež chasa vznešeného panovníka ihned poznala. Prostřevše čisté zástěry na sud a židlici, uctili jej sladovničtí korbelem piva, chlebem a solí, císař pak usednuv, jakožto řemeslo v pivovare stoloval a na to chasu hojně obdaroval. Na památku této návštěvy císařovy byla pak tabule ona do zdi domu zasazena.

Karel IV. v staroměstských mlýnech.

Jednoho času chtěl císař Karel IV. seznati, jak se obilí ve mlýně na mouku mele, a proto přestrojiv se vešel do staroměstských mlýnů nedaleko kamenného mostu, kdež jej za krajánka měli a tedy práci chasy mlynářské pokojně přihlížeti nechali. Císař si prohlédl všechny spůsoby

práce mlynářské i seznal, jak mouku, jak kroupy a krupici dělají, ale nejvíce se mu líbilo opisování kamene, kde nástroj skřípaje tu ubral, kde bylo třeba, tam zase mlčel, kde bylo nazbyt. „Tot' spravedlnost sama, tenhle nástroj !“ zvolal císař a tázal se stárka, jak se nástroj ten jmenuje. „Říká se mu virgule,“ zněla odpověď. „Ode dneška tomu říkejte spravedlnost!“ odvětil císař a když se naň stárek divně podíval, že mu chce rozkazovati, dal se mu císař poznati, načež mu chasa největší poctu činila. Od té doby pak se mlynářská virgule jmenuje „spravedlností“, jak každý pořádný chasník ví.

Dům Platejs.

Za císaře Karla IV. se Praha velice zvelebovala, neboť zde sídlil císařský dvůr a každoročně sem mnoho knížecích hosti přijíždělo, kteří si v Praze paláce a nádherné domy stavěli. Kníže burgundský vystavěl si podobný dům s věžemi při zdi městské v Starém městě proti kostelu sv. Martina, do něhož si dal přes ulici pavlač postaviti. Jednomu ze služebníků svých pak dal dům ten v opatrování, aby v něm byl vždy příbytek pro knížete připraven, kdykoli by do Prahy přijel. Syna tohoto správce domu, mládence to spanilého, vzal s sebou kníže do Burgundska jakožto číšníka svého. Tam ale se mladík zamiloval do krásné ženy jednoho měšťana a ujel s ní do Čech, kdež s ní na jednom zámku ve skrytosti živ byl. Kníže ale jej dal vyhledati a za trest před vraty pražského domu svého stíti. Později přešel dům ten v držení rodiny Platejsův z Plattenšteina a od té doby se Platejsem nazývá. Měl po mnohá

století své zvláštní právo, jak to dosvědčoval nápis na tabuli v průjezdě, na které též ruka s mečem vymalována byla. Na tabuli tu v dolejší průjezdě Platejsu se starší lidé ještě dobře pamatují.

Dům u „tří zvonků“.

V mostecké ulici na Malé straně stával druhdy palác biskupů pražských, na jehož místě teď několik domů stojí. Jeden z nich se nazývá u „tří zvonků“ a jsou v průčelí jeho podnes tři pozlacené zvonky jako štít zasazeny. O tom, proč dům ten takovýto štít obdržel, vypravuje pověst takto: Když kopali základy ke stavbě tohoto domu, vykopali dělníci tři mešní zvonky, jež pocházely z domácí kaple paláce biskupského; byl totiž palác od husitů rozbořen a když lid při tom všecky věci z paláce a z kaple loupil, zapadly tři mešní zvonky ony do země, z níž teprv potom zase vykopány byly, když v Čechách opět víra katolická panovati počala. Majitel domu dal pak zvonky ve svém domě zavěsiti a zvonilo se jedním k obědu, druhým na klekání a třetím když někdo v domě zemřel. Zvonky ty však už dávno zase zmizely, ve dvoře domu u „tří zvonků“ však se zachovala dodnes stará věž, jediný to zbytek z bývalého paláce biskupského.

Dům u „křížku“.

V Martinské ulici v Starém městě stojí dům zvaný ode dávna u „křížku“, poněvadž nade vchodem jeho kříž vytesán jest. Dříve však stával před domem tímto uprostřed

ulice kamenný kříž, o jehož původu lid tuto pověst vypravoval : Jednou za starých časů bydlil v domě tomto staroměstský purkmistr; jednoho dne přišel domů z radnice, nesa s sebou pečeť městskou, kterou na stolek svůj položil, načež do jiné komnaty odešel. Manželka jeho koupala právě dítě ve škopku a když jí příliš křičelo, dala mu onu pečeť, aby si s ní hrálo. Později zapomněla na pečeť a vyhlila ji ze škopku na ulici, kdež ji jeden měšťan našel a hned na radnici odnesl. Konšelé vidouce, jak nevázně se u purkmistra s pečeti městskou zachází, dali jej na radnici zavolati a žádali pečeti na něm. Pravil, že ji doma zapomněl, leč že ji hned přinese. Konšelé šli v patách za ním, vzali však hned kata s sebou, neboť na ztrátu pečeti městské byla tehdy smrt vysazena. A když purkmistr bez pečeti z domu vyšel, dali jej konšelé na ulici před domem jeho stíti, na kterémžto místě pak byl kamenný kříž na památku této popravy postaven.

Dům doktora Fausta.

Na Karlově náměstí stojí na rohu proti Emausům starožitný dům, v němž se nyní ústav hluchoněmých nalézá. Ode dávna bylo o domu tomto vypravováno, že jest to dům doktora Fausta, v němž byl před mnoha stoletími veliký tento černokněžník sídlil a kouzla svá v něm provozoval, až pak si ďábel pro jeho duši přišel. Od té doby obcházel v něm duch jeho a proto v něm nechtěl nikdo více bydliti, tak že dům po dlouhé časy pustým zůstával. Dlouho pak prý v něm ukazovali ve stropě díru, kterou byl čert s Faustem uletěl a kterou nikdo nemohl zazdíti, neboť byla-li

za dne zazděna, vždy se zase stavba v noci sřítla. Teprva v minulém století odvážil se jistý chudý študent, jménem Mladota, k tomu, že bude z nedostatku jiného přístřeší přebývat ve Faustově domě, a skutečně se v něm usídlil, aniž by byl od ducha Faustova nějak znepokojován býval. V domě našel mnoho knih a kouzelných věcí, které zde byly po čarodějníkovi zůstaly, a ty pak ukazoval těm, kdož jej později navštěvovali. Tak stála v průjezdě u schodů panna, která každého, kdo se k ní přiblížil, vodou postříkala; jinde stál hoch s bubnem, jenž na pokynutí študentovo na buben tloukl; na stole v jedné síni stála veliká loď se dvěma veslaři, která se po stole pohybovala a otáčela; v jiné komnatě udeřil Mladota holí na strop a hned se odtamtud spustily schody, které zase tak, když byl po nich vzhůru vystoupil, samy zmizely; jinde konečně dostal každý, kdo se kliky u dveří dotknul, silnou ránu atd. To všechno bylo pozůstatkem z časů doktora Fausta, a poněvadž se študent Mladota z knih jeho stejným kouzlům přiučil, mohl bez překážky v domě Faustově přebývat- konečně ale i jej ďábel v povětří odtud odnesl. Také se dí, že z domu toho vede podzemní chodba až do bývalé novoměstské radnice, a ještě v minulém století prý bylo viděti ve dvoře k ní vedoucí dvéře, teď ale již po nich žádné stopy není.

Dům u „císařských“.

Na nárožním domě na Václavském náměstí, jenž jde do ulice jindřišské, trčí do ulice na tyči železný koš práce hrubé a staré. Zasazen jest ve výši prvního patra, tak že

jej se všech stran dobře viděti lze. Lid jej nazývá katovým železným košem, o čemž vypravuje pověst takto: Za starých časů bydlil v domě tom císařský rychtář, pročez se u „císařských“ jmenuje. Rychtář měl tehdáž právo nad životem a smrtí a koho k smrti odsoudil, byl také hned před jeho domem od kata sťat a hlava do onoho koše vložena, v němž ji k výstraze nechali tak dlouho, až zase jiná na její místo přišla. Zejména prý do koše toho byly vloženy hlavy některých panů českých, kteří po bitvě bělohorské na náměstí pražském sťati byli.

*

Jinak dí pověst o koši tomto, že se nalézal dříve v kapli sv. Václava na hradě pražském, kdež ho k božím soudům užíváno bylo. Nalézát se podobný koš podnes ve zmíněné kapli, o němž se ví, že ho bývalo při božích soudech upotřebováno.

Dům u Betenglů.

V Husově třídě v Starém městě stojí starožitný dům, zvaný u „Betenglů“, jenž byl před bělohorskou bitvou patřil bohaté patricijské rodině Betenglů z Neuenperka. Praotec rodiny této, jenž byl onen dům vystavěl, byl chudým tovaryšem a na vandru svém přišel též do města Rychnova nad Kněžnou v Hradecku, kdež si kus chleba a slaniny vyprosil a pak za městem chudý oběd tento pojídal. V tom vyběhla z díry myška, která mu poslední kousek slaniny ukradla a do díry s ním utekla. V zlosti své nad tím počal holí v díře šťourati a v té něco zacinklo. Chtivou rukou hrabal dále a našel veliký poklad samých dukátů. Dobil ho ze země, vrátil se do Prahy, vystavěl zde řečený dům

a koupil si pak i panství rychnovské, kde byl tak nena-
dále k bohatství přišel.

Teiblhaus v sírkové ulici.

V sírkové ulici v Starém městě stojí velký starožitný dům, jímž vede průchod do ulice michalské. Dům tento slul za starých dob u „holubice“, během času mu však dal obecný lid znetvořený název německý „Teibelhaus“, jenž povstal ze slova „Täubelhaus“. Ode dávna byli prý totiž v domě tom chováni četní holubi, an jeden z držitelů jeho, staročeský to velmož, dal na střeše postavit holubník, což ve městě bylo něco dosud neobvyklého. Od holubů těchto pak dům též název svůj obdržel. Jinak se zase týž odvozuje od ďáblovy hlavy, která se dosud nad hlavními vraty domu nalézá, a dle té prý se má dům správněji nazývati „Teufelhaus“ či „ďáblův dům“. Druhé toto rčení jest arcit' podstatnější, ale z jiné příčiny: neseť „Teufelhaus“ název svůj po šlechtické rodině Teuflů z Ceilperka, která jej v XVI. století v držení měla.

Dům u „smrti“.

V dlouhé třídě stával před lety dům, na němž byl vymalován obraz, představující mladíka u špalku klečícího, jemuž kat chystá se mečem hlavu stíti. O původu obrazu toho vypravuje se pověst následující: V domě tom bydlil před časy měšťan pražský s manželkou svojí, kteří měli jediného synáčka, jenž jim ale v mladém věku od potulných lidí uloupen byl. Po mnoha letech vrátil se syn již

dorostlý zase do Prahy, aniž by byl tušil, kdo rodiče jeho jsou. Usadil se v dlouhé třídě a zalíbil se ovdovělé mezi tím manželce onoho měšťana a ta jej za manžela pojala. Za nedlouho na to vyšlo na jevo, že jest synem manželky své a provinění toto bylo za tak veliké považováno, že jenom smrtí jeho mohlo vykoupeno býti. I odsoudili jej konšelé staroměstští k smrti mečem a tento trest byl na něm od kata před rodným jeho domem vykonán, jak *to* stará ona malba představovala. Od té doby pak domu témuž u „smrti“ říkáno.

Lví dvůr na hradě pražském.

Od starodávna bývali v Jelením příkopě na hradě pražském chováni lvi, jakožto živoucí obraz královského znaku českého. Zvláště za císaře Rudolfa II., kdy na hradě byl chován zvěřinec se vzácnými dravci a šelmami cizozemskými, nalézalo se ve lvím dvoře vždy několik lvů, jimž císař často se dvorem svým přihlížel. Jednou byl mezi dvořanstvem přítomen také vyslanec tureckého císaře, jenž k Rudolfovi II. pravil, kterak jest u Turků způsob, že kdykoli sultán lví dvůr svůj navštíví, vždy některý dvořan žádá, aby směl se lvem zápasiti. Rudolf ohledl se po dvořanech svých, zdaž by se některý z nich též k podobnému hrdinskému činu odvážil, a tu vystoupil jeden z rytířů, žádaje císaře, aby se směl se lvem potýkat. Císař, chtěje před vyslancem statečnost rytířstva českého ukázati, přivolil, načež rytíř, jen lehkým oštěpem ozbrojen jsa, do lvího dvora vešel. Lev se na něho vztekle obořil, ale rytíř obratně se mu vyhnul, vrazil mu oštěp tak mocně do hrudi, že

mohutné zvíře ihned scepenělo. Na to dal lva otevřít a ukázalo se, že oštěp byl zrovna do srdce vražen. Císař statečného rytíře pochválil a sňav s hrdla zlatý svůj řetěz, za odměnu mu jej na krk zavěsil.

Rukavička ve lví jámě.

Do lvího dvora na hradě pražském přišla jednou mladá dáma se svojí matkou, aby se na lvy podívala. Následoval ji mladý rytíř, který k ní byl láskou zahořel, jehož ona ale vyslyšení nechtěla. Mezitím co se přes zábradlí dolů do lvího dvora dívala, spadla jí rukavička mezi lvy, což rytíř spatřiv, dal si mříž do zvěřince otevřít, a drže za zády meč svůj, vstoupil do vnitř a hbitě rukavičku zdvihnuv, uskočil zase nazpět, právě když se jeden ze lvů ke skoku proti němu chystal. Rytíř vyskočil rychle ze lví jámy a mříž zase spustil. Políbiv pak rukavičku, odevzdal ji dámě, která i s matkou leknutím polomrtva byla, a od té chvíle počala statečného rytíře milovati.

*

Předmět tento vylíčil německý básník Schiller ve své známé baladě „Rukavička“, ač se zdá, že jej čerpal z podobné pověsti španělské, kde byl rytíř taktéž rukavičku ze středu lvů přinesl, ale dámě za odměnu políček dal a lásky k ní více necítil.

O jednom ze lvů císaře Rudolfa II. šla pověst, že prý tři dni před smrtí císařovou scepení; a skutečně když v lednu 1612 s velikým řvaním náhle pošel, císař to za znamení blízké smrti své považoval a třetího dne na to skonal.

Starý orloj na věži radnice.

K věstným znamením Prahy patří starý orloj na věži radnice staroměstské, který jest vzácnou památkou umění hodinářského. Ciferník ukazuje totiž hodiny dne i noci jak dle starého tak dle nového orloje, pak dni, měsíce a roky, východ a západ měsíce i slunce, planety a vůbec všechna znamení hvězdářská. Když hodiny bijí, zvoní smrt, která v rámci orloje stojí, a kývá lebkou na žida, jenž na druhé straně měšcem v ruce potřásá. Mimo to otvírá smrt při odbíjení hodin dásně svoje, o každé hodině pak se objeví v okénkách nad orlojem postavy sv. apoštolů jedna po druhé. O původci umělých hodin těchto dí pověst, že jím byl slepý mládenec, jenž byl v umění hodinářském velmi zběhlý. Když pak mistrovské dílo svoje dokonal, obdivovala se mu veškera Praha a mnohá města žádala umělce, aby též jim takové hodiny postavil. Ale pražští konšelé, nechtějící, aby se též jiná města podobnými mistrovskými hodinami honositi mohla, dali mladému mistrovi oči vypíchnouti, aby takové dílo více zhotoviti nemohl. Slepý mládenec nereptal na tento nevděk konšelů, nýbrž vyžádal si jen toho, aby ho ještě jednou k hodinám dovedli, že v stroji něco opravit chce. Když se tak stalo, vytáhl nepozorovaně jedno z nejdůležitějších per, a hodiny od té doby více nešly, neboť je nikdo spraviti nedovedl. Slepý mládenec pak ve svém známém proroctví mezi jiným uvedl, že toho roku, kdy starý orloj jíti počne, veliká vojna v Čechách zuřiti bude. (Jak známo, byly hodiny tyto opět opraveny

a počaly v novoroční noci roku 1866 bít. Že skutečně toho roku v Čechách válka zuřila, jest každému známo.)

*

Podobná pověst vypravuje se o starobylých hodinách na radnici v Olomouci, které byl saský hodinář Antonín Pohl v XV. století se stejnou umělostí zhotovil; také ten prý byl od konšelů olomouckých oslepen, aby takové hodiny nikde více zříditi nemohl, načež prý se dal naposledy k nim dovésti a navždy stroj jejich pokazil. Totéž se o hodinách na velechrámu ve Štrasburku a jinde vypráví.

Kostlivec na starém orloji.

Kostlivec na starém orloji radnice stojící byl prý od slepého mládence po zkažení těch hodin nadán tou mocí, aby tehdy, až zase lebkou svojí kývati počne, veliké neštěstí pro zemi českou oznámil. Budeť prý potom svedena ona poslední krvavá bitva, která dle proroctví slepého mládence český národ až na několik lidí s povrchu zemského vyhladí. Ale tato moc kostlivcova prý se zmaří tím způsobem, když se v noci po onom dni, kterého se kostlivec i se starým orlojem zase pohybovati počne, hošík v novoroční noci narozený postaví před chrám týnský a v témže okamžiku, kdy dvanáctá hodina na věži odbíjeti počne, do tak prudkého běhu přes náměstí staroměstské se pustí, aby se ještě před posledním udeřením hodin před starým orlojem nalézal. Podaří-li se mu to, pak mrští kamenem po lebce kostlivcově a roztříštiv ji zničí také všecku záhubnou moc kostlivcovu a odvrátí tak ono předpovězené neštěstí od země české.

Vrabec v lebce kostlivcově.

Nad orlojem staroměstské radnice nalézají se dvě okénka, vedoucí do kobky žalární, v níž za starých časů osoby stavu šlechtického vězněny bývaly. Jednou přišel do žaláře toho český rytíř, který byl s Pražany válčil, ale konečně od nich zajat a k smrti odsouzen byl. Před popravou vyhlížel rytíř z okénka na náměstí, any tu hodiny nad ním bít počaly. Při tom se smrt s kosou pohybovala a dásně otvírala, žid hýbal měšcem a kohout kokrhal. Tu se náhodou stalo, že vrabec vletěl do otevřených dásní smrti a tak se ve vězení octnul, neboť kostlivec hned na to zase dásně sklapnul. Po celou hodinu musil vrabec ve vězení svém vytrvati a teprva když zase hodiny odbíjely, mohl z lebky kostlivcovy ulétnouti. Na to vše uvězněný rytíř z okénka patřil a událost tato naplnila jej nadějí, že i jemu může Bůh z vězení jeho pomoci. A skutečně, důvěra jeho nebyla sklamána, neboť právě téhož dne smířili se Pražané s rytíři a následkem toho byl i vězeň ze žaláře na svobodu propuštěn.

Mramorová kašna na náměstí.

Pověstná mramorová kašna, která do nedávných let na staroměstském náměstí stála, byla odedávna jedním z věstných znamení pražských. Když postavena býti měla, přišlo se při kopání základů na sypký písek a proto musilo tak hluboko kopáno býti, že zděné základy dosahovaly tak hluboko, jak vysoko čněla koruna nad dvojhlavým orlem, který na vysokém nástavku na pokraji kašny stál. Za tou

příčinou stála stavba kašny tak veliké peníze, že to činilo jen o stříbrný groš méně, než stavba celého kamenného mostu pražského a zrovna tolik co stála stavba chrámu emauského. Jindy bývala kašna naplněna vždy vodou a okolní obyvatelstvo rádo ji odtud odbíralo, později stála ale dlouhá léta prázna, neboť musila býti z ní voda za touto příčinou vypuštěna: Jednou zuřil v Praze veliký mor, na nějž denně sta lidí umíralo. Nejvíce lidí padalo ale na Starém městě v domech, v kterých voda z kašny této brána byla. To bylo lidem divné a proto vyšetřovali příčinu toho a tu se seznalo, že židé z blízkého židovského města každé noci vodu z kašně jedem otravovali. A poněvadž z ní sami ni kapky vody nebrali, proto mor jich zcela pomíjel. Vinníci byli hned na hrdle potrestáni, voda z kašny vypuštěna a když nikdo otrávené vody té více nepil, za krátko také mor v Praze zuřiti přestal.

*

Pověst o podobném otravování kašen a studnic pražských vypravuje se též o pověstných paličích za času císaře Leopolda I., kteří z Francouzsko do Čech na pálení a otravování vysláni byli. Zejména se to dí o mramorové kašně této, pročez v ní nikdy více vody drženo nebylo. Konečně dí pověst o kašně této, že prý za starších dob byli do ní pod vodu potápěni pekaři pražští, jejichž chléb na obecní váze za lehčí uznán byl.

Šaškovy mlýny.

Za bývalou poříčskou branou u ostrova Štvanice stojí pořadí mlýnů, které ode dávna slují mlýny Šaškovými a to po mlynáři Šaškovi, který byl svého času nejbohatším mly-

nářem v Praze. Patřilť mu mimo ony mlýny též ostrov ve Vltavě, ke kterému se mlýny jeho přes rameno řeky táhly, a na ostrově tom vystavěl si Šašek nádherný dům, v němž jako kníže bydlil. Sem pozval jednou i krále českého ke slavné hostině, a král ten chtěje se o bohatství mlynářově přesvědčiti, přijal pozvání jeho a přijel s četným komonstvem do domu mlynářova. Když pak při tabuli také hrách hostům předložen byl, postavil Šašek před krále veliký okrouhlík, o němž každý myslel, že jest také hrachem naplněn. Ale když král zlatou poklici s okrouhlíku sňal, spatřil, že jest nádoba naplněna samými dukáty. Mlynář pak krále pokorně prosil, aby ráčil od něho dárek tento přijmouti. Král byl nyní již o bohatství Šaškově přesvědčen a na památku toho kázal, aby mlýny tyto byly navždy Šaškovými nazývány a též ostrov aby jméno bohatého mlynáře Šaška nesl, což se až dosud zachovalo.

VII. Pověsti o strašidlech a zakletých osobách.

Strašidlo templáře.

V liliové ulici na Starém městě jezdí každého pátku mezi půlnoční a jednou hodinou bezhlavý muž na bílém koni, z jehož chřípí a nozder ohnivé plameny srší. Jezdec jest oděn bílým pláštěm a jest prý to duch templářského rytíře z někdejšího kláštera řádu templářův sv. Anny v té ulici, který byl pro veliké jakési provinění s'at a před smrtí se s Bohem smířiti nechtěl. Proto jest zaklet a po mnoho set let již čeká na vysvobození své, kterého se ale teprv tehdáž dočká, až čistý mládenec bílého koně jeho za uzdu chytí a jezdce mečem probodne. K tomu se ale dosud nikdo neodvážil a tak zakletý rytíř templářský dlouho ještě tou ulicí o půlnoci jezdit musí, než v hrobě pokoje dojde.

Zazděná jeptiška.

Na novém trhu malostranském stojí nahoře v rohu dům, který se u Ježiška nazývá a to po obrazu, jenž na průčelí jeho visí. Obraz ten pochází z bývalého kláštera ženského, který byl na místě toho domu stál a v němž

se jednou jedna z jeptišek proti čistotě panenské provinila a proto ve zdi ve sklepe zadržena byla. Duch její prý každého pátku obchází o půlnoční hodině po domě a vzdychá po svém vysvobození, což se ale teprv potom stane, až při kopání základů přijdou na kosti její ve výklenku, v němž zadržena byla, a na posvátném místě je zakopají. Poněvadž ale základy starého kláštera příliš hluboko do země šly, nepříjde se tak brzo na kosti ony a tak musí jeptiška ještě dlouho blouditi a na své vysvobození čekati.

Jeptiška u sv. Anežky.

Před dávnými lety byla do kláštera sv. Anežky v Starém městě dána dcera jednoho pána českého, který připustiti nechtěl, aby chudého rytíře milovala. Rytíř se ale s milenkou i v kláštere scházel, přelézaje v noci zahradní zeď u kláštera, načež se oba umluvili, že spolu prchnou. Ale jedna z jeptišek vypátrala noční schůze milenců a dala o tom zprávu otci mladé družky, který si umínil, že se krutě na obou milencích pomstí. V noci k útěku ustanovené číhal v zahradě klášterní, a když se rytíř s jeptiškou objevil, vrazil jí meč do prsou, že mrtva k zemi padla. Milence jejího pak těžce poranil, ten ale byl od lidu klášterního ještě živ nalezen. Otec pak proklel dceru svou, aby tak dlouho v hrobě pokoje nedošla, pokud z kláštera sv. Anežky kámen na kameni státi bude. Od té doby obchází jeptiška každé noci chodbami klášterními, těžce vzdychajíc a marně na vysvobození čekajíc. V šedivém hábitu svém, jenž na prsou ránu mečem jeví, byla prý již často

viděna, aniž by ale kdy byla komu ublížila, jako prý to jiní duchové v tom klášteře činí.

Strašidlo mnicha v Emausích.

Ze zadního dvora kláštera emauského vedou dolů do Podskalí dřevěné schody, kryté střechou a obedněné prkenými stěnami, tak že i za dne na nich šero panuje. V noci pak se již každý z daleka schodům těmto vyhýbá, neboť prý na nich řádí duchové, zejména každého pátku v noci tam obchází strašidlo mnicha z kláštera emauského, který byl za živobytí lakotně po penězích toužil, a proto se jednou dal uplatiti od žida, aby mu postoupil svatou hostii, s níž by kouzla nad křesťany prováděti mohl. Za měsíc dukátů vynesl mnich hostii židovi, který na něho na schodech emauských čekal. Ale žid se při kouzlech svých prozradil a tak přišla věc na jevo. Za trest byl žid čtvrcen a na hranici spálen, mnich pak na dvoře klášterním nad oněmi schody sťat. Hned prvního pátku na to zjevil se v noci na schodech, nesa sťatou hlavu pod jedním paždím a pod druhým měsíc, jež mu byl žid za hostii dal. Od té doby zjevoval se každého pátku na místě tomto, strašně vzdychaje a marně na vysvobození své čekaje, kterého prý se mu teprv tehdy dostane, až se novosvěcený kněz k němu odváží a za měsíc sv. hostii mu podá. Posud se ale nikdo k tomu neodhodlal.

Duch kněze ve zbrojnické ulici.

Ve zbrojnické ulici na Malé straně slyšeti jest každé noci v pátek o půlnoční hodině hrčení pekelného kočáru,

v němž sedí duch zakletého kněze z bývalého kláštera při kostele sv. Jana Křtitele, který v té ulici nedaleko Vltavy stával, nyní ale už přes sto let zrušen a v soukromé příbytky proměněn jest. Z budovy této vyjíždí pekelný ten vůz s udeřením půlnoční hodiny, přejede třikrát ulicí vzhůru a dolů, pak se ale na rohu Újezda beze stopy, leč vždy s velikým hřmotem ztrácí. Jest prý to duch kněze, který byl ve smrtelném hříchu bez pokání zemřel a nyní po smrti lidi strašiti musí.

Kostlivec na janském vršku.

Na janském vršku na Malé straně jezdí každého pátku o půlnoci ohnivý muž ve voze, v němž co bezhlavá kostra lidská sedí. Vůz tento vyjíždí z domu u „tří zlatých korun“, jenž býval za starých časů klášterem, vedle něhož se tenkrát hřbitov prostíral. Ze hřbitova toho povstává s udeřením půlnoční hodiny kostlivec z hrobu svého, vsedne do pekelného vozu, který zde na něho již čeká, a v tom pak po celou půlnoční hodinu okolními ulicemi s velikým hřmotem jezdí, čekaje na vysvobození ze zakletí svého. Poněvadž ale již nikdo neví, jakým způsobem by vysvobozen býti mohl, musí kostlivec i dále strašidelnou jízdu svou po okolí konati.

Bezhlavý jezdec v Hluboké cestě.

V Hluboké cestě na Hradčanech slýchati jest v pátek o půlnoci dusot koně, jenž po celou hodinu sem tam pře-

bíhaje, konečně se s udeřením jedné hodiny v zahradě kláštera strahovského ztrácí. Vyjíždí ze zahrady této a sedí na něm premonstrátský mnich ze Strahova, jenž bezhlavý jest a hlavu svoji v rukou před sebou nese. Okolní obyvatelstvo o něm tuto pověst vypravuje: Před dávnými lety roznemohl se jeden ze sousedů v Hluboké cestě tak náhle, že v noci posláno pro kněze do kláštera strahovského. Kněz ale seděl právě při hře v karty a pravil nevrle k poslovi: „Ať nemocný čeká!“ Ale uplynula hodina, než se kněz k odchodu přichystal, a mezitím nemocný zemřel. Aby promeškaný čas nahradil, vsedl kněz na kůň a rychle z kláštera zahradní cestou do Hluboké cesty ujížděl. Tu ale klopýtl kůň na hrbolovité dlažbě, jezdec slítl na zem a srazil si hlavu, tak že mrtev ležeti zůstal. Byl to trest boží za nedbalost jeho a zostřen byl tím, že kněz byl odsouzen k tomu, aby bezhlavý každého pátku v noci Hlubokou cestou na koni jezdil a hlavu svoji v rukou držel.

Bezhlavý mnich ze Strahova.

V Hluboké cestě bylo za starších časů vídati v noci bezhlavého mnicha v bílé kutně klášterní, jenž se každé noci projížděl v malém kočárku dětském, k němuž ohniví koníci zapřaženi byli. Držel hlavu před sebou v klíně a vyjel vždy ze strahovské zahrady, v níž se mu železná mříž vždy sama otevřela, načež po celou půlnocní hodinu po Hluboké cestě dolů a vzhůru jezdil, aniž by ale byl kdy komu ublížil. S udeřením jedné hodiny s půlnoci pak zase zmizel beze stopy v zahradě strahovské, načež se za ním zase mříž zavřela. Proč k této půlnocní jízdě odsouzen

byl, nikdo již neví, ale z bílé kutny mnichovy se soudilo, že to byl jeden z kněží kláštera strahovského.

Bezhlavý jezdec na josefském náměstí.

Na josefském náměstí vídali před časy strašidlo, totiž bezhlavého jezdce, který na koni o třech nohách jezdil. Vyjížděl vždy o půlnoci z veliké brány bývalého hyberského kostela, jenž jest nyní v celnici proměněn, rychlostí větru jezdil na koni svém po náměstí, tak že od kopyt koňových jiskry na vše strany lítaly. Po celou půlnoční hodinu trval tento rej bezhlavého jezdce, načež s udeřením jedné hodiny zase ve vratech kostela onoho zmizel. Od nějakého času se však zakletý ten muž ztratil a neví se, jakým způsobem vysvobozen byl.

Strašidlo mlynáře na Novém městě.

V poštovské ulici na Novém městě hrčí dvakrát v týdnu o půlnoci černý kočár a ač prý čtyřmi koňmi tažen jest, přece dusotu kopyt slyšeti nelze. Přijíždí pak vždy od Vyšehradu a ztrácí se v úzkých uličkách v Jirchářích. Ve vnitř sedí v plášť zahalená postava, jejíž oči tak zářivě svítí, že tím vnitřek kočáru všecek osvětlen jest. Na vysokém kozlíku nesedí žádný vozka a přece pekelné spřežení rovně ulicemi letí. Muž v kočáře sedící jest prý duch bohatého mlynáře, který za živobytí svého s čeládkou zle nakládal a mzdy jí utrhoval, žebrákům pak nikdy almužny neudělil. Tak nahromadil veliké jmění a v pýše své koupil si kočár, v němž jako nějaký kníže o čtyřech jezdil. Před

smrtí svou zakopal poklady své a poručil, aby jej na hřbitově vyšehradském pochovali. Ale kletba oloupených rodin provázela jej do hrobu. V noci musí jezdit jako za živa v onom kočáře čtyřspřežném a sice bez vozky, neboť starý kočár jeho byl muž bohabojný. Z vyšehradského hřbitova vyjíždí mlynář ke břehu Vltavy, kde byl mlýn jeho stál a kde také poklady své zakopal. Tam v půlnocní době prohlíží, leží-li poklad dosud v úkrytu svém, a nedojde dříve v hrobě pokoje, dokud poklad nebude nalezen od někoho, kdož by jej k dobrým skutkům obrátil.

Zakletý rytíř u sv. Vojtěcha.

Při chrámě sv. Vojtěcha v Jirchářích býval jindy hřbitov, na němž se do nedávna několik náhrobních kamenů zachovalo. Jeden byl zasazen ve zdi staré školy a vypravovala o něm pověst, že obraz na něm vytesaný představuje zakletého rytíře, který v hrobě pokoje nemá a každé noci po hřbitově chodí. Po krajích kamene byl vytesán nápis, jež ale nikdo přeložit nedovedl. Na základě toho vypravovala se o rytíři následující pověst: Jistý rytíř unesl krásnou dceru měšťana z osady vojtěšské a chtěl, aby jej kněz s ní potají oddal. Když ale kněz žádosti této bez svolení otce dívky vyhověti nechtěl, probodl jej rozezlený rytíř mečem svým. Za to byl na hrdle potrestán a tělo jeho na hřbitově u sv. Vojtěcha pochováno, kdež mu onen náhrobek postaven byl. Ale hned první noci objevil se duch rytířův na hřbitově a krutě tam burácel. Nový farář se odhodlal v půlnoci na hřbitov a maje s sebou škapulír a svaté ostatky, tázal se ducha, proč v hrobě pokoje nemá. Duch

na to odpověděl, že musí tak dlouho obcházeti, pokud čistý mládenec nepřečte tajemného nápisu, který se v témže okamžiku na náhrobku objevil. Jakmile jej mládenec přečte, objeví prý se mu rytíř na stromě naproti náhrobku, načež mládenec tři kříže před ním učiní a ducha tím vysvobodí. V tom se duch ztratil a farář spatřil druhého dne na náhrobku nápis, jež ale přečísti nedovedl. I vodění k němu mládenečkové, leč i ti z nápisu ani slova nepřečtli, a takž musí rytíř stále v době půlnoční po hřbitově obcházeti.

Strašidlo s hřebem v hlavě.

V tomášské ulici na Malé straně obchází v jednom domě o půlnoci kostlivec, v jehož lebce rachotí veliký hřeb, o čemž pověst takto vypravuje: Před mnoha lety bydlil v tom domě zámečník, který měl hezkou ženu, jež se ale ráda po jiných ohlížela. Jednou najal mistr za tovaryše mladíka, který se mistrové zalíbil, a proto si umínila, že muže svého zabije a tovaryše si vezme. Aby vražda nebyla prozrazena, vrazila mužovi jedné noci hřeb do skráně a tak jej zabila. Z rány nevyteklo ni kapky krve a po-
něvadž hřeb v hustých vlasech zámečnickových ukryt byl, neměl nikdo podezření na mistrovou a vše věřilo, že mrtvicí zemřel. Mistrová se pak provdala za tovaryše a vedla s ním řemeslo dále. Tak uplynulo sedm let, po kterých se hroby zase vykopávají, a tu našel hrobník v lebce onen hřeb a pomyslí si hned, že zde vražda spáchána byla. Udal to úřadu a ten vzav ženu zámečnickovu na výslech, brzo ji přinutil, že se k zločinu svému přiznala. Byla za to i s druhým mužem svým kolem lámána. Avšak zavražděný zá-

mečník nenašel v hrobě ani teď pokoje, poněvadž byl beze správy boží zemřel, a obchází co kostlivec s hřebem v hlavě po bývalém domě svém.

*

Pověst podobného obsahu uvádí anglický spisovatel John Timbs ve svém roku 1865 vydaném díle „Romance of London“ dokládaje, že se k ní vztahující se událost sběhla za času Shakespearova a ten že jí ve hřbitovním výjevu v „Hamletu“ upotřebil. Píše totiž takto: Dr. Airy krácel jednoho dne po hřbitově sv. Sepulchra, když hrobník právě nový hrob kopal. Přihlížel chvíli práci jeho a tu zdálo se mu, jakoby se jedna právě vykopaná lebka pohybovala. Hrobník prohledl lebku a spatřil z ní vylézati žábu, která byla lebku hýbala. Mimo to ale spozoroval v lebce hřebík, z čehož dr. Airy soudil, že člověk onen byl zavražděn. Hrobník se upamatoval na muže, který byl před dvaceti lety náhle skončil, a když se k pobídnutí lékařovu dále pátralo, shledalo se, že se byla žena zemřelého brzo za jiného provdala, a konečně bylo vypátráno, že ona jest vražednicí muže svého, jemuž byla ve spaní hřeb do hlavy vrazila. Byla za zločin svůj i s druhým mužem, jenž byl též o vraždě věděl, popravena.

Také v Barceloně ve Španělsku je známa pověst téhož obsahu, neboť tam žena jistého kupce zavraždila muže hřebem do hlavy vraženým a pak s milencem svým do jižní Ameriky uprchla. Po letech byl ve vykopané lebce kupcově na hřbitově hřeb nalezen a seznáno z toho, že byl úkladně zavražděn. Vražednice byla vypátrána a přivedena nazpět do Barcelony, kde se ke zločinu svému přiznala a za to pod rukou katovou skonala. Španělský novellista Alarcon pověst tuto v dojemnou povídku spracoval.

Strašidlo Francouze na Vyšehradě.

Ve tvrzi vyšehradské stojí vždy několik vojenských stráží, za starších let prý se ale nočního času mnohý voják jen s nechutí na odlehlá místa tvrze na stráž ubíral, neboť

šla pověst, že tamtudy duch obchází, který prý už několik vojáků zardousil. Duch tento jest prý jistý major francouzský, který byl za války Francouzů s Marií Teresíí první zabit ve tvrzi vyšehradské, když ji byl zradou času nočního ztekl. Když Francouzové odtud zase vypuzeni byli, počal se našim vojákům zjevovati a mnohému z nich krk zakroutil. To dělalo povyk po Praze, mnozí srdnatí vojínové se vynasnažili, aby ducha přemohli, ale marně; kule na něho vystřelované lítaly tělem jeho jako mlhou, jen jednou byl prostřelený třírohý klobouk francouzský ráno nedaleko mrtvol vojákovy nalezen. V pozdějších letech přestal prý duch strážu škrtiti, ale přece je všelijak strašil. Dojde pak prý v hrobě teprv potom pokoje, až z kulaté kaple, která prý byla na Vyšehradě od francouzského vojska vystavena, kamen na kameni nezůstane a tak poslední památka po Francouzích v Praze nevyhyne.

*

Vojáci, kteří na Vyšehrad na stráž přicházejí, vypravují si podnes rozličné pověsti o strašidlech, jmenovitě o černém psu s ohnivými očima, jenž táhne za sebou žhavý řetěz a nejvíce od kaple Panny Marie až k nové bráně tvrze o půlnoci bloudí; dále o bílé postavě, která prý okolo hřbitova a na hřbitově samém půlnocní procházky koná. Pes onen prý jest strážcem pokladu na Vyšehradě zakopaného, kdežto se o bílé postavě již neví, co by znamenala.

Poprava ve sklepe.

Proti chrámu sv. Mikuláše v Starém městě stojí rozsáhlý dům, pod jménem „staré kolleje“ známý. Za dřívějších časů bývala zde totiž kollej, v níž mistři, bakaláři

a chudí žáci vysokého učení pražského společně přebývali, spravující se zvláštním řádem domácím. Zejména nesměl se nikdo ze žactva večer mimo kollej zdržovati a vrátný musil každého opozdilce správci kolleje oznámiti. Jednou byl zde vrátným starý mrzout, který přísně bděl nad pořádkem, tak že na udání jeho již mnozí žáci z kolleje vyloučeni byli. Ostatní se za to usnesli, že se na něm pomstí. Jednoho večera vyzvali jej do sklepa, pravíce, že se tam zloději zdají býti. Vrátný šel s nimi, jak ale ustrnul, když ve sklepe spatřil veškeré žáky, stojící v kruhu kolem špalku, na němž sekera ležela a u něhož zakuklený kat v červeném obleku stál. Zde byl vrátný na rukou i na nohou svázán a přečten mu ortel smrti za to, že byl žáky vždy tak velice týral. Marně prosil o milost, musil ke špalku pokleknouti, načež mu byly oči zavázány. Nepozoroval tedy, že se za ním na místě kata postavili dva žáci, kteří drželi bílý ubrousek v rukou, jehož obrubou se dotkli krku odsouzcova, aby myslil, že se ho sekera katova dotkla. V témže okamžiku se vrátný u špalku svalil, jakoby skutečně sekera byla životu jeho konec učinila. A hle, co mělo žertem býti, stalo se smutnou pravdou. Vrátný byv ze strachu mrtvicí raněn, bezduch k zemi sklesl. Poněvadž bez rozhřešení zemřel, nedošel v hrobě pokoje a obchází po staré kolleji jako duch s hlavou na krku naseknutou a dříve prý míra nedojde, dokud se někdo neodváží, aby strašidlu tomu dokona hlavu ut'al.

Ohnivý muž u sv. Petra.

Nedaleko kostela sv. Petra na Poříčí bral se jednou o půlnoci opilý švec z hospody domů. Ve tmě spatřil po jednou v úzké uličce, kde bydlil, ohnivý sloup, a když se k němu blíže přivrávorál, poznal, že jest to ohnivý muž. Ten ho vzal pod paží a provodil jej až k domu jeho. Zde se opilý švec s ohnivým mužem rozešel a chtěl mu poděkovati za to, že ho na ulici od pádu zachránil, pravil k němu : „Pozdrav Tě Pán Bůh!“ Na ta slova zvolal ohnivý muž radostně: „I zaplať Ti to Pán Bůh! Na pozdravení takové už tři sta let čekám!“ V témže okamžiku zmizel, a švec náhle vystřízlivělý poznal, že slovem svým ohnivého muže ze zakletí jeho vysvobodil.

Zkamenělý hoch u sv. Martina.

Na pilíři pod střechou bývalého kostela sv. Martina vedle Platejsu vyčnívá postava ležícího chlapce, která svým položením podnět k této pověsti zavdala: Martinskou uličkou ubíral se jednou k umírajícímu kněz s poslední svátostí. V průvodu jeho kráčel kostelník, kterýž dle obyčeje zvonkem znamení dával, že kněz tělo boží tudy nese, aby každý před ním poklekl a v prsa se bil. Kolemjdoucí obnažovali hlav svých a poklekajíce v prsa se bili. Několik stařenek pak šlo za knězem, hlasitě se modlíce. Když se kněz uličkou kolem kostela sv. Martina bral, nahnul se s kostelní střechy pokrývačský učenník, aby seznal, co to zvonění znamená. Ač dobře spatřil kněze se svátostí oltářní, přece před ním čepice s hlavy nesňal, ano i stařenám

za knězem se posmíval. Pohoršení toto dotklo se jedné z nich tak velice, že zvolala nahoru: „Bodejž jsi tam zkamenělo, plemeno dračí!“ A kletba tato se na nezdárníkovi hned vyplnila: zkameněť v nakloněné postavě své, a takž jej možno dosud tam spatřiti s osudnou čepicí na hlavě.

*

Jinak vypravuje pověst, že naproti kostelu v domě, řečeném školka proto, že tam škola bývala, bydlili staří manželé, kteří holuby chovali. I odletěl jich pár na kostel, uhnízdil se tam a vysešel mláděta. Tu přišel kluk nezbeda, vybíral je a v tom okamžiku vyběhla stařena s výkřikem: „Bohdejž jsi, kluku, zkameně!“ — Jiná pověst dří, že mládenec jeden vylezl na střechu kostelní a vybíral holubům mláděta. Matka jeho náhodou kolem jdouc poručila mu, aby jich pokojně v hnízdě nechal. Mládenec však místo aby uposlechl, vyplázl na matku jazyk, nad čímž se tato tak velice rozhorlila, že jej zaklela: „Bodejž jsi zkameně!“

Železný muž v platnýřské ulici.

V platnýřské ulici na Starém městě stojí na jednom domě socha rytíře v plném brnění, kteráž u lidu obecně pod jménem „železného muže“ známa jest. O původu této starobylé památky, která byla druhdy za štít cechu platnýřů a štítářů sloužila, vypravuje pověst takto : Za dávných let zabil jistý rytíř ze žárlivosti milenku svoji, která v onom domě bydlila, a byl od umírající dívky proklet, aby se po smrti v železo proměnil a duše jeho aby dříve vysvobození nedošla, až by jej čistá panna hlasem svým ze zakletí vysvobodila. To se ale mohlo státi vždy za sto let v určitou hodinu, mimo kterou vysvobození možno nebylo. Rytíř po brzké náhlé smrti své skutečně se v železo proměnil a byl

pak od rodičů dívčiných vystaven na průčelí domu, kde byl vraždu spáchal. Po mnoho set let stál tak ve výklenku na domě, až jednou bydlila v tom domě vdova se spanilou dcerou a to v čase, kdy mělo zase sto let uběhnouti. Den před tím nalézala se dcera samotná v kuchyni, aný se dvěře náhle rozlétnou a vstupuje jimi postava železného muže, jenž dosud na domě stál. Dívka se nesmírně ulekla, rytíř však ji upokojil, žádaje ji, aby ho ze zakletí vysvobodila. Dívka mu to slíbila, načež rytíř, připomenuv jí, aby o tom nikomu ničeho nepovídala, zase ze dveří zmizel. Dívka si to ovšem umínila, ale přece se ještě téhož večera matce o podivné návštěvě té zmínila. Matka nechtějíc, aby dcera v žádné spolky se zlými duchy nepřišla, uzavřela ji druhého dne před polednem do komnaty, a když dvanáctá odbýjela, vešla do kuchyně, do níž právě železný muž vstupoval. Jakmile ale spatřil matku a nikoli dceru její — neboť jen čistá panna jej vysvoboditi mohla — hluboce si vzdychl a smutně pravil: „Opět sto let!“ Na to se ztratil z kuchyně, a když matka vyhlédla oknem do výklenku na domě, spatřila tam jako vždy železného muže, kde podnes stojí.

V železo proměněný kostelník.

Na bývalém chrámu sv. Karla proti svatováclavské trestnici jest nad postranním vchodem umístěna železná hlava lidská, ven ze mříže vyčnívající. Pověst o ní dí, že náležela jistému kostelníkovi téhož chrámu, který prý nočního času s milenkou svojí posvátné místo zneuctiv, od Boha za trest v železo proměněn byl, a hlava jeho nade dvěře vsazena, aby zde stráž zastávala. Bylť totiž duch kostelníkův

odsouzen k tomu trestu, aby každé noci od dvanácté do jedné hodiny kolem chrámu obcházel a žádné ženštině k posvátnému místu přiblížit se nedal. A skutečně prý bylo každé noci ducha toho slyšeti, kterak kolem chrámu obcházaje, žalostně vzdychal a zvlášť mladým ženštinám, které se kolem chrámu ubíraly, náhle se zjevoval, aby je z okolí chrámu vypudil. Proto ženské nerady kolem chrámu sv. Karla v noci chodívaly.

Potrestaný nevděk.

V zahrádce před zrušeným chrámem sv. Karla stávalo několik soch, z nichž jedna ve dvou postavách ženských vítězství křesťanské víry nad pohanskou představovala. Lid však o původu sousoší toho následující pověst vypravoval : Nedaleko chrámu sv. Karla bydlila jednou stará vdova s jednou dcerou, která ale na matku velmi nelaskava byla. Stařenka docházela často do chrámu toho, aby v modlitbách stesky svoje u dceru vylévala. Jednoho dne z chrámu vycházejíc spatřila před kostelem čekati dceru, která jí velice láti počala, neboť byl někdo za nepřítomnosti stařeniny příbytek jejich vykradl. Když pak stařenka na lání dceřino odpověděla: „Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal, budiž jméno Páně pochváleno!“, počala zlostná dcera matku za vlasy rváti, ano i k zemi ji srazila. V tom ale sjel blesk na obě ženštiny, aby jednu za zločin její potrestal a druhou od bídného života vysvobodil. V témže okamžiku, kdy se jich posel boží dotknul, proměnily se obě v kámen a sice matka u nohou dceřiných a dcera s rukou k ráně pozdviženou. K výstraze nevděčným dětem byly zkamenělé postavy tyto

ve výklenku před kostelem postaveny, kde se do nedávna nalézaly.

Zkamenělé pasačky.

Na stráni skály vyšehradské k Podolu obrácené pásávali chudší obyvatelé podolští krávy a kozy své. Asi v polovici oné stráně, která místy holá jest, pozorovati lze dvě světlejší místa ve skále, která mají podobu lidských postav. Jsou prý to zkamenělé dvě dívky, o nichž se pověst tato vypravuje: Chudá podruhyně z Podola poslala své dvě dcerky na vyšehradskou skálu s oběma kozami, jediným to majetkem svým, na pastvu, přikázavši jim, aby se daleko na stráně neodvažovaly, by dolů do řeky nespadly. Dívky ale pobíhaly lehkomyslně po stráni, kamž se i kozy za nimi táhly, a tak všem hrozilo nebezpečí, že se skály slítnou. To spatřila matka ze vsi a běžela pod stráně, aby na děti vykřikla, leč ty nedbajíce volání matčina skotačily dále, až tu pojednou obě kozy dolů slítlý a vodou odneseny byly. V zlosti nad ztrátou koz a nad neposlušností dětí vzkřikla matka vzhůru: „Bodejž jste tam zkameněly, plemeno neposlušné!“ A jak ta slova z úst vypustila, hned dcery její na skále zkameněly a od té doby je lid zkamenělými pasačkami nazývá.

VIII. Pověsti o pokladech.

Poklad v jezovitské zahradě.

Když před bělohorskou bitvou jezovití z Čech vypo-
vězeni byli, zakopali klášterní poklady v zahradě pod Letnou
v tajném místě, o němž pouze tři představení řádu věděli.
Druhého dne na to se jezovití z Prahy vyklidili, ale na
hranicích byli přepadem a od protestantů pobiti. Takž ne-
věděl nikdo, kde poklad jejich zakopán byl a kde jej
hledati. Mnoho let uběhlo, ale pověst o pokladu jezovitů
nevyhynula. Tu si umínil jednou jistý švec z Malé strany,
že jej bude hledati, a proto nočního času stráž pod Letnou
na mnoha místech přerýval. Teprv po dlouhém kopání
vrazila motyka jeho na něco, co jasný zvuk vydalo. Zajásal
radostí, že už poklad našel, neboť namakal železný kruh
v kamenné desce. Oddychl si a chystal se desku vyzdvih-
nouti. Tu slyšel pojednou s věže zámecké na poplach bítí;
hlásný udeřil třikrát na zvon, hořelo tedy na Malé straně.
Zároveň spatřil zář v té straně, kde domek jeho v Nové
ulici stál. V tom se také objevila na vyházené hromadě
země postava muže v dlouhém hábitu jezovitském, která
k uleknutému ševci pravila: „Běž rychle, tvůj domek stojí
v plamenech a rodina tvá jest v nebezpečí smrti!“ Jedním
skokem byl švec z jámy venku a již z jezovitské zahrady

do Nové ulice ubíhal. Zde ale spatřil vše v největší tmě, o ohni nikde ani stopy. I běžel rychle nazpět do jezovitské zahrady, kde však jáma nad pokladem zase již zcela zaházena byla. Též neznámý onen muž byl zmizel a s ním i lopata a motyka. Druhé noci kopal švec novou jámu, ale dostal se již třikrát hloub, aniž by byl železný kruh v desce našel. Poklad byl zapadl, až prý ho šťastnější ruka mládencova ze země dobude.

Poklad pod křížem.

Ještě před padesáti lety stával uprostřed silnice, která se slovanského vrchu u Emaus dolů vede, vysoký kříž na zděném podstavci, o němž se vypravovalo, že jest uvnitř dutý a v něm že poklad leží. Důkazem toho prý byly modré plaménky, které o půlnoci kolem kříže obskakovaly a poklad střežily. Jak tam poklad přišel, o tom vyprávěla pověst takto: Když se po bělohorské bitvě protestanté z Prahy vystěhovati musili, usnesli se kněží jejich, že poklady kostelní na takovém místě ukryjí, kde by je katolíci nejméně hledali. V půlnoční době vyňali několik cihel z onoho podstavce pod křížem na Slovanéch, vyhloubili vnitřek a tam poklady ony ukryli, až by se zase jednou do vlasti vrátili. Ale to se protestantům více nepodařilo, a když kněží oni v cizině zemřeli, zůstal poklad bez pána a počaly jej ony plaménky střežiti. Kříž dřevěný během času setlel a kamenný podstavec se rozpadával, tak že vše musilo sneseno býti. A tu prý zedník, který podstavec rozkopával, přišel na onen poklad, jejž potají vyzdvihl a

s ním se někam do ciziny odstěhoval. Po kříži pak není na onom místě ni památky více.

Stříbrná ryba u Myslíků.

Na rohu spálené a žitné ulice stojí výstavný dům zvaný u „Myslíků“, poněvadž byl druhdy patřil pánům Myslíkům z Hiršova. O bývalých těchto držitelích domu onoho vypravuje se pověst následující: Po bělohorské bitvě musili se páni Myslíkové s vlastí svou rychle rozloučiti, tak že jim nezbylo času, aby veliké své jmění potají s sebou vzítí mohli. Nejstarší z rodu sebral tedy poslední noci stříbro a stříbrné náčiní rodinné, slil je nad ohněm a vlil pak roztavené stříbro do hliněné nádoby, která měla podobu ryby. Pak odstavil starožitnou skříň od stěny a do té zazdil stříbrnou rybu, která všechno bohatství rodu Myslíků v sobě obsahovala. Ale Myslíkové se už nikdy více do Čech nevrátili a tak zůstala stříbrná ryba zapomenuta ve zdi ležeti. Po časech dům sešel a magistrát poručil tehdejšímu držitelovi, aby staré stavení strhl a nové postavil. Ten byl ale nemajetný a nemohl se ve stavbu uvázati. Magistrát poslal tedy své dělníky, kteří počali chatrný dům bourati. Při tom ale se přišlo na onu stříbrnou rybu, a takž se chudý domácí pán stal pojednou boháčem, že za výnos ryzího stříbra z ryby mohl nový nákladný dům vystavěti.

Ohnivý muž nad pokladem.

Na pětikostelním plácku na Malé straně stojí dům, jenž nese název u „turecké hlavy“. Před lety pravilo se

o něm, že se tam duchové a strašidla objevují, a zejména že v jedné zdi jest veliký poklad zazděn, ježž ohnivý muž střeží. Když pak starý dům bourali, přišlo prý se zakletému pokladu na stopu. Objevil se totiž na tom místě v době půlnoční ohnivý muž, ježž spozoroval hlídač na staveništi, a ten vylomil potají zeď, v níž přišel na železnou truhlu, která dukáty a tolary naplněna byla. Odvlekl ji i s pokladem domů a stal se od té doby boháčem. Ohnivý muž pak byl v témže okamžiku ze zakletí svého vysobozen, kdy první peníz ze zazděného pokladu zase do oběhu mezi lid přišel.

Poklad v domě u Sixtů.

V starožitném domě u Sixtů v celetné ulici provozoval jednou jistý hostinský živnost svoji, která se mu však nevalně dařila. I prosil sv. Jana Nep., jehož byl velikým ctitelem, o pomoc, aby se mu lépe vedlo. Jedné noci se mu zjevila bílá paní, která mu kynula rukou, aby ji následoval. Hostinský vyskočil z lože a bral se za bílou paní, která jej až do hlubokého sklepa vedla, kde na jisté místo v zemi ukázala a pak zase zmizela. Hostinský to měl za znamení, že je na tom místě poklad ukryt, pročez hned příští noci počal ve sklepě kopati a skutečně za nedlouho přišel na železnou truhlu plnou starých peněz zlatých i stříbrných. Ty pak dobře zpeněžil a sumu na tři části rozdělil : za jednu koupil sochu sv. Jana Nep. z vosku, kterou dal postavit ve skleněné rakvi na jeden z oltářů v kostele týnském, druhou daroval chudým a teprv třetí podržel pro sebe, ač i ta jej boháčem učinila.

Hořící peníze.

Když ještě pochovávali v Praze mrtvé na hřbitovy u farních chrámů pražských, byl u sv. Petra na Poříčí pochován bohatý lakomec, po jehož smrti se mnoho dukátů a klenotů jeho ztratilo, aniž se jich dědicové dopídit mohli. Po nějakém čase se rozneslo, že se nad hrobem lakomcovým o půlnoci objevuje žlutý plamínek, který po hrobě sem tam skáče. Starý hrobník hned věděl, že na tom místě leží poklad a sice samé zlato, neboť byl plamínek žlutý. I svěřil se s tím synovi, kostelníkovi u sv. Petra, a ten chtěl hned příští noci po pokladu kopati. Zkušený hrobník však pravil, že musí dřív opatřit velký růženec, totiž ten se sedmdesáti dvěma otčenášky a třiatřiceti zdrávasy, načež se musí týž na hrob tak obratně hoditi, aby plamínek byl jím obklopen a tak spoután, jinak že by poklad o tři lokte hlouběji zapadl. Syn opatřil růženec a o půlnoci šli oba na hřbitov, kdež kostelník hodil růženec na hrob a plamínek upoutal. Na to kolem růžence kopali, při čemž se plamínek stále nížil. Když přišli na rakev lakomcovu, zaryla se motyka kostelníkova do hlav rakve a vydala kovový zvuk, což jim bylo znamením, že se dostali k pokladu. Otevřeli rakev a v podušce pod hlavou našli plno dukátů a klenotů, které byl lakomec ještě před smrtí do podušky zašil, přísně poručiv, aby mu tutéž do rakve pod hlavu dali. Tak nabyli hrobník a kostelník pokladu, z něhož pak také kostelu sv. Petra a chudým valně uštedřili.

Poklad jezovitů v Klementinu.

Když byl řád jezovitů za Marie Teresie zrušen, měli jezovité v Klementinu jakožto v nejpřednější kolleji své v Čechách veliké poklady nahromaděny, kterých ale s sebou vzít nesměli, když musili kolleji tuto opustiti. Aby se poklady ty nikomu jinému do rukou nedostaly, umínili si jezovité je v podzemním sklepě zazdíti. Musilo se to ale v tajnosti státi a proto si z jednoho panství svého přivezli zedníka, který měl po celou cestu oči zavázány, tak že nevěděl, kam s ním jedou. V Klementinu mu pak ukázali v hlubokém sklepě výklenek, v němž bylo železných truhel až do vrchu narovnáno. Zedník vykonal práci svou, a potom ho zase se zavázanýma očima ven vyvedli a domů zavezli. Když ze sklepa vycházel, slyšel bít hodiny a poznal, že jsou to hodiny na věži v pražském Klementinu, kde byl už dříve pracovával, a proto hlas jejich poznal. Ale ve kterém sklepě výklenek zazdil, to nemohl poznati, a takž tam poklad jezovitů dodnes zazděn leží.

IX. Pověsti obsahu různého.

Znak převozníkův.

Na domku převozníkově na ostrově Štvanici visí dřevěný obraz, jenž představuje lidskou ruku, nad kterou se meč vznáší, ostřím svým se jí dotýká, tak že krůpěje krve na ní viděti lze. Tabule tato jest znakem práva pobřežního, lid ale o původu jejím takto vypravuje: Za starých časů musil kat pražský žíti odloučeně od ostatních občanů a proto bydlil na ostrově Štvanici. Tam k němu docházeli nočního času lidé, buď aby od něho masti kupovali, buď osud svůj si předpověděti dali, jakou smrtí kdo se světa sejde. Jednou přišla ke katovi matka s neduživým hochem, aby mu kat od nemoci jeho pomohl. V téže chvíli, kdy hoch do jizby katovy vstoupil, počal se meč katův na zdi visící sám od sebe pohybovati, že to až zvonilo. Kat nad tím potřásl hlavou, mlčky prohlédl hoch a pravil, že se nemoc jeho dá snadno vyhojiti. Pak ale doložil k matce, že prý se na synovi svém malých radostí dočká, neboť prý zhyne jednou pod mečem katovým. Tak prý mu to zvěstoval meč jeho, jenž se na zdi pohybovati počal, když hoch do světnice vešel, a takové znamení prý se vždy vyplnilo. Na smrt uleknutá matka dala se do pláče a žádala kata o radu a pomoc. „Meč musí dojíti krve oběti své a kdyby to jen

kapka byla,“ pravil kat, „dotknu se tedy mečem ruky hochovy a týž se krůpějí krve upokojí.“ Sňal tedy meč a nařízl ostřím jeho ruku hochovu, tak že se několik krůpějí krve vyprýštilo. Tím došel meč krve oběti své a hoch, veda bohabojný život, stal se knězem, jenž ve vysokém věku přirozenou smrtí zemřel. Matka jeho pak dala na památku toho na dům katův na Štvanici tabuli s rukou a mečem zavěsiti.

Podobná pověst se vypravuje v okolí České Kamenice takto: Ke katovi v České Kamenici přišla matka s dítětem na rukou, aby masti pro neduživost jeho koupila. Když do světnice katovy vstoupila, počal sebou popravní meč na zdi sem tam pohybovati. Uleknut pravil kat k ženě, že jest to zlé znamení, neboť prý věští, že dítě její bude mečem tímto jednou popraveno. Pak vyzval ženu, aby krk dítěte odhalila, načež mečem do krku řízl, až krev se objevila. Když se byl takto meč krve oběti své napil, pověsil jej kat opět na zeď a meč se více nehýbal. Kdyby tak nebyl kat učinil, byl by hoch při dospělém věku tímže popravním mečem sťat býval. — Také na mnoha jiných místech se podobné pověsti vypravují.

Kameny popravených na náměstí.

Ještě před nemnoha lety bylo uprostřed staroměstského náměstí v dlažbě viděti šestnáct velikých kamenů, do čtverce rozestavených. Při novém dláždění náměstí po roku 1848 zmizela větší část kamenů těch, některé z nich ale posud lze spatřiti a sice směrem ke Dlouhé třídě. Tyto kameny prý značily místo, kde stálo popravní lešení, na němž byli po bitvě bělohorské k smrti odsouzení pánové čeští stínáni. Proto po nich staří Čechové nikdy ne-

šlapali, nébrž vždy je stranou obešli, aby tak nejevili nevážnosti k místu, které bylo vlastenskou krví posvěceno, právě jako Benátčané nechodívali na náměstí sv. Marka prostorou mezi pověstnými dvěma sloupy, kde šlechticové benátských popravování bývali.

Jinak dí pověst, že na místech, jež ony kameny na náměstí naznačují, stály šibenice, na nichž byli při oné popravě pánové stavu měšťanského pověšeni, kteří byli k smrti provazem odsouzeni, kdežto páni od stavu byli na popravišti mečem stínáni.

Kámen s'atého na dobytčím trhu.

Uprostřed někdejšího dobytčího trhu, nyní náměstí Karlova, ležel v zemi před starou kovárnou tamní tak zvaný „kámen s'atého“, který teprva při upravování dobytčího trhu asi před padesáti lety zmizel. Dle vypravování pamětníků byl z červeného mramoru, něco přes loket dlouhý a loket široký, vytesán pak byl na něm kříž a pod tím hlava umrlčí s kostma na kříž přeloženýma a konečně letopočet 1627. Kámen tento byl od lidu považován za místo popravní a sice pravila pověst, že bývaly na něm času nočního popravovány osoby stavu duchovního, které k smrti rukou katovou odsouzeny byly. První kněží, kteří na kamenu tomto s'ati byli, provinili prý se roku 1627 tím, že tajně od katolické víry odstoupili a nepřátelům z ciziny do Čech se chystajícím Prahu zraditi chtěli. Noční dobou byli prý z vězení v novoměstské radnici do prostřed dobytčího trhu uvedeni a zde na nich kat krvavý trest

vykonat. Odsouzený musil na kámen pokleknouti na dvě prohloubená místa, jež se v dolejší části jeho nalézala, načež smrtící ránu dostal. Později bývali zde též jiní odsouzenici ze stavu duchovního za nočního času při záři pochodní stínáni. Ale nejen prý kněží, leč také osoby stavu šlechtického bývaly na „kameni s'atého“ popraveny, a zejména dí pověst, že prý zde roku 1743 bylo s'ato několik pánů a rytířů českých, kteří se byli přidrželi bavorského kurfiřta Karla Albrechta, když dobyv Prahy na Marii Teresii, za krále českého vyvolati se dal. Těla s'atých pak prý byla vždy vházena do podzemní chodby pod kamenem, k vůli čemuž kámen za kruhy v rozích jeho zasazené pozdvihnut byl. Chodba tato táhla se dle pověsti pod dobytčím trhem z novoměstské radnice až do domu doktora Fausta na Skalce.

Hra v karty s mrtvými.

Hrobník při chrámu sv. Petra na Poříčí byl náruživým karbaníkem a denně docházel do nedaleké hospody na Kuklíku, aby si večer s několika sousedy v karty zahrál. Jednou vypukl ale v Praze mor a lidé přestali ze strachu i do hospod choditi, tak že hrobník jednoho večera sám zde za stolem seděl. Ze zlosti nad tím vrátil se do svého domku, při němž kostnice stála. Tam leželo právě několik morem zemřelých a mezi nimi tři z bývalých spoluhráčů jeho. „Když jste hrávali se mnou za živa, hrajte se mnou i po smrti,“ pravil hrobník ve zlosti své a vnesl si mrtvoly jejich do světničky své, kdež je kolem stolu rozsadil a karty jim do rukou dal. Na to vyhodil kartu a hle, mrtvý ji

přebil a ostatní dva s sebou hráli. Hrobník div neomdlel a hodil karty pod stůl, ale nebylo nic platno, obživlí mrtví zvolali: „Vyzval jsi nás ke hře, musíš tedy s námi dohrát!“ Hrobník všecek bez sebe vzal zase karty do ruky a hrál dále, leč za krátko padl bezduch pod stůl. Ráno sháněli se nosičové v kostnici po mrtvolách a našli je u hrobníka, jak v rukou karty drží. Mrtvola hrobníková byla pak s nimi do jednoho hrobu pochována.

Kříž hřeby posetý.

Na hradčanském náměstí před královským hradem stával druhdy vysoký dřevěný kříž, který byl v dolejší části své všecek hřebíky poset. Cestující chasníci vráželi do něho tyto hřeby, aby prý síly ke své práci nabyli, jako to u mnohých jiných křížů neb stromů obyčejem bývalo, z nichž se stal nejznámějším pověstný „Stockimeisen“ ve Vídni. Do hradčanského onoho kříže pak prý dle pověsti počali vrážeti hřebíky od té doby, co se na něm byl jakýsi člověk oběsil, a poněvadž ohavný tento čin na posvátném dřevě kříže spáchaný žádal trestu, proto prý okolojdoucí vráželi hřeby ostré do dřeva, aby tím duše sebevrahova v pekle ještě více byla trápena, neboť prý každé udeření do hřebu cítila. Když pak kříž stářím setlel, byl odstraněn s místa svého a jiným více nenahrazen.

Syn divé ženy.

Před dávnými lety bydlil v Podskalí chudý dřevoštěp, jehožto žena měla synáčka čtyry neděle starého. Jednoho

dne o polednách vyšla šestinedělka ze světnice do kuchyně, podívat se po obědě, ale než se vrátila, ležel na místě jejího hezkého synáčka asi roční ošklivý klučina. Rodiče naříkali nad ztraceným synáčkem, neboť tušili hned, že jim ho divá žena vzala a své ošklivé dítě za něho podstrčila. Chtěli se za to na dítěti mstíti, ale moudří sousedé je z toho zradili, pravíce, že by se též jejich dítě u divé ženy stejně zle mělo. I starali se tedy o cizí dítě jako o své vlastní a skutečně jim od té doby štěstí přálo. Vyhráli velké peníze z loterie a když později cizí vojáci do Prahy přišli a jeden raněný důstojník se u nich v Podskalí ubytoval, odkázal jim, když za několik dní na ránu svou zemřel, staré sedlo, které když rozpárali, našli je plné dukátů. V devatenácti letech však chovanec jejich po krátké nemoci zemřel, což bylo rodičům znamením, že také jejich vlastní syn u divé ženy život svůj dokonal. Od jeho smrti pronásledovalo dřevoštěpa a jeho ženu zase neštěstí, až do takové chudoby upadli, jako před narozením jejich synáčka.

Za živa zazděná.

U sv. Petra na Poříčí bydlil před mnoha lety zedník, k němuž přišel jednoho večera zakuklený cizinec, chce-li si práci svou řádný peníz vydělati. Zedník přisvědčil, načež musil nádobí zednické s sebou vzít a do kočáru vsednouti, v němž mu cizinec oči zavázal. Kočár jezdil dlouho sem tam po ulicích, tak že si zedník cestu, kudy jeli, dokonale spletl. Jen to si pamatoval, že kočár jednou do rohu vrazil a kus malty srazil. Po dlouhé době vůz konečně zastavil a cizinec se zedníkem z něho vystoupil. V tom tloukly na

nedaleké věži hodiny a zedníkovi se zdálo, že je to hlas hodin v klášteře emauském. Cizinec jej vedl za ruku po několika stupních do stavení, kdež se dlouhými chodbami ku předu a pak po schodech dolů brali. Ve sklepě byl zedníkovi sňat šátek s očí a tu spatřil čtyry jiné zakuklené muže s pochodněmi v rukou. Zde mu průvodčí jeho ukázal na truhlík s vápnem a na hromadu cihel před výklenkem ve zdi, jež mu cizinec kázal rychle zazdít, hroze mu zároveň smrtí, bude-li se zdráhati. S hrůzou poznal zedník ve výklenku ležeti svázanou postavu lidskou, která hlasitě zaúpěla. Poznal v ní dle hlasu ženskou a proto se nechtěl propůjčiti ke zločinu, aby ji zazdil. Ale cizinec napřáhl proti němu dýku a takž se musil do práce dáti a za krátko byla ubohá ženština zazděna. Cizinec mu na to vyplatil slíbenou mzdu, přikazuje mu, aby o všem věčné mlčení zachoval. Při tom mu ale spadla kukla trochu s obličeje a zedník spatřil, že má pod levým okem červené znamení v podobě kříže. Pak mu byly zase oči zavázány a on odveden do kočáru, který poznovu na vše strany zatáčel, až konečně zastavil. Cizinec kázal zedníkovi, aby vystoupil, ale než si obvazek s očí sňal, byl kočár ten tam. Zedník prozradil to tajemství knězi, načež se po celé Praze pátralo po původcích zločinu a hlavně po muži s „ohněm“ v obličeji, ale nebylo po něm ni stopy více nalezeno.

Čtenářové čarodějné knihy.

V krajině u Turnova žil jednou doktor Kytl, divotvorný to lékař a kouzelník, který byl s ďáblem ve spolku a proto každou nemoc vyléčiti dovedl. Proto byl volán k nemocným

po celých Čechách, a aby cesty takové rychle konati mohl, užíval divotvorného pláště, jež mu byl ďábel opatřil. Sotva že jej rozestřel a na něj vsedl, již ho plášť povětrím na sta mil odnášel. Jednou tak přiletěl do Prahy a zde vešel do týnského kostela, aby po dlouhém čase zase jednou mši sv. přítomen byl. Avšak pojednou se ho zmocnil veliký nepokoj a neznámá jakási úzkost vábila jej neustále domů. I vsedl rychle na svůj plášť a byl z Prahy v několika okamžích doma. Zde spatřil, že se oba synáčekové jeho dostali k čarodějné knize jeho, z níž Kytl zlé duchy citoval, a počali v ní čísti. V tom okamžení se objevilo v komnatě množství havranů a čím dále hoši čtli, tím více jich přibývalo. Tu vstoupil doktor Kytl do komnaty a vida, co se bylo stalo, počal v knize rychle nazpátek čísti, načež se zase havrani ztráceli, až dokona zmizeli. Tím byli oba hoši zachráněni, neboť by je byli havrani konečně rozšáпали, kdyby je nebyl mistr kouzelník zase zažehnal.

*

Podobná pověst se vypravuje na Plassku, kde prý jistý zedník v starém hradu Krašově za komínem čarodějnickou knihu našel, a když v ní čísti počal, množství havranů do světnice přivolal, kteří by ho byli uklobali, kdyby je nebyl soused jeho, známý kouzlař, zažehnal. — V Měkynci u Bavorova přivolaly děti kouzelníkovy čtením z čarodějnické knihy hejno havranů, jež otec, v kostele již stání nemající, rychle na pole vyslal, aby kupky hnoje rozházely, tak že se lidé, z kostela se vracející, divili, že je hnůj na poli rozestřen, jež byli na cestě do kostela ještě v kupkách viděli.

Lékař a kabát jeho.

Učenost doktora Kytla byla v celých Čechách známa a o kom se řeklo: „tomu ani Kytl nepomůže“, ten byl

ztracen. Jednou byl zázračný tento doktor v Praze povolán k jednomu hraběti, jenž těžce nemocen ležel a jehož ni-
žádný lékař uzdraviti nemohl. Když doktor Kytl do paláce
přišel, nechtěli jej sluhové hraběcí k nemocnému pánovi
svému pustiti, poněvadž prý má ošumělý venkovský kabát
svůj na sobě. I donutili jej do pěkného kabátu, načež jej
do ložnice hraběte uvedli. Zde se doktor postavil k loži
pacientovu a nemluvě slova stále jen na kabát pohlížel,
jejž mu byli sloužící dali. Nemocný se tázal na příčinu
toho, načež doktor Kytl odpověděl: „Sluhové Vaši vyměnili
můj kabát za Váš; snad má ten tu vlastnost, aby mne
zastupoval; proto čekám, kdy začne mluvit.“ Hrabě na to
kázal ihned lékařovi kabát jeho přinést, a doktor Kytl
nyní mu svou radu udělil a za krátkou dobu ho vyléčil.

Jízda povětřím.

Jednou setkal se doktor Kytl v Praze s jistým známým
ze své krajiny, který za obchodem v Praze meškal. Byl
právě připraven dáti se na zpáteční cestu a proto se doktor
tázal, chce-li býti v pěti minutách doma. Se smíchem krajan
jeho přisvědčil, načež mu Kytl kázal, aby se ho za plášť
chopil, po celé cestě ale aby ni slova nepromluvil. Sotva
že se plášť chytil, již se také s Kytlem vysoko v povětří
vznášel. Hory a doly mýjely pod nimi s úžasnou rychlostí,
tak že udivený obchodník, který byl pohledem na tento
ohromný kus světa všecek omámen, pojednou zvolal: „Pro
pána krále, to je krása!“ V tom ale cítil, že klesá k zemi,
a ze strachu v povětří omdlel, než k zemi dopadl. Když
zase k sobě přišel, viděl se v krajině u Benátek nad Jizerou,
tedy na polovici cesty domů.

Strom „Zahrádka“ u Bílé věže.

Ve dvoře starého purkrabství na Hradčanech, kde bývalo druhdy popraviště vznešených osob v sousední Bílé věži vězněných, stojí košatý strom ořechový, který jest u lidu hradčanského pod jménem „Zahrádka“ znám. Jak k tomuto názvu přišel, o tom vypravuje pověst následovně: Za času Marie Teresie přišla do vězení v Bílé věži mladá paní, která byla svého starého muže, pana Zahrádku z Eulensfelsu, zavraždila, aby se za milence svého provdati mohla. Vražda ale byla vyzrazena a mladá vražednice byla k smrti odsouzena. Před popravou se ale zbláznila, leč i přes to byla na popravišti uprostřed dvora v starém purkrabství sřata. Když se císařovna Marie Teresie dověděla, že byl trest smrti i na šílené vykonán, zaslíbila se, že nikdy více trest smrti nepodpíše. Proto byla paní Zahrádková poslední u Bílé věže sřata, a na památku této poslední popravy v purkrabství hradčanském zasadil tehdejší purkrabský číšník na tom místě uprostřed dvora mladý strom ořechový a dal mu jméno „Zahrádka“. Nyní z něho vyrostl již mohutný kmen, kterýž posud jméno po oné poslední vězence z Bílé věže nese.

Kostlivec s holí v ruce.

V pytevním sále pražských vysokých škol, kde se mnoho lidských koster nalézá, stávala u dveří obrovská kostra muže, která v pravé ruce velikou hůl držela, jakoby zde místo portýra zastávala. Pověst o ní vypravovala, že kostra tato náležela sluhovi jednoho profesora pytky, který náruživě kostry sbíral a zde do sbírky seřaďoval. Ale nikdy ještě

nedostalo se mu kostry z tak obrovského muže, jakým byl sluha jeho, a přece by byl rád takovou ve sbírce měl. I nabídl jednou sluhovi velikou sumu peněz, aby mohl po jeho smrti kostru jeho do své sbírky postavit, pravě, že mu dá pak portýrskou hůl do ruky, aby ostatní kostry střežil. Sluha jsa přesvědčen, že starého podivína přečká, uzavřel s ním smlouvu o kostře své, a z obdržených peněz statně popíjel, až ho jednou při žbáunku mrtvice ranila. Professor vzal si pak kostru jeho a postavil ji v pytevním sále ke dveřím, dav jí do ruky velikou hůl, jak to byl sluhovi za živobytí slíbil. S tou kostlivec potom dlouho v síni oně stával, zavdávaje španělkou příčinu k rozličným úštěpkům mladých mediků, kteří obrovskou kostru jeho „portýrem“ nazývali.

Posvícení pražské.

Za starých časů slaveno bylo posvícení v Praze vždy o sv. Martině a nikoli o sv. Václavě, jak se nyní již od husitských časů koná. Proč tehdy o sv. Martině bylo drženo, o tom vypravuje pověst následovně: Jednou vyjel si český kníže Oldřich na lov do lesů křivoklátských, kdež se ale od své družiny odloučil a v hustém lese zbloudil. Troubení jeho přivolalo uhlíře z nedaleké osady, kde právě posvícení slavili. Uhlíř vyvedl knížete, kterého neznal, z lesa a pozval jej do své chatrče na husu. Kníže, jenž se vydával za knížecího komorníka, jemuž prý Mates říkají, přijal pozvání uhlířovo a poživ husy posvícenské a pobaviv se v chatrči jeho, pozval jej při odchodu svém, aby jej v Praze na hradě navštívil, což uhlíř učiniti slíbil pod tou výminkou, dá-li mu tam pan Mates též husu upeci. Pak vyvedl knížete

z lesů, načež se týž opět se svojí družinou sešel a veselé dobrodružství své jí sdělil. V den sv. Martina se skutečně uhlíř na hrad pražský dostavil a po panu Matesovi se popotával. Dvořané, kteří na příchod jeho již připraveni byli, uvedli jej ke knížeti, u něhož stolovati a na huse si pochutnati musil. Na památku tohoto vysvobození svého z lesa a srdečné hostinnosti uhlířů českých ustanovil kníže Oldřich, aby Pražané každoročně den sv. Martina pečenou husou slavili, z čehož posvícení Martinské svůj původ vzalo. Později ale slavila města pražská posvícení každé v jiný den, a takž kázal magistrát roku 1427, aby všude bylo posvícení o sv. Václavě drženo, což se zachovávalo až do časů císaře Josefa II., který je na neděli po sv. Havle ustanovil, od čehož „císařské“ posvícení povstalo. Nyní se ale posvícení v Praze zase obecně o sv. Václavě slaví, pečená husa pak jest vždy hlavním příznakem jeho.

Původ slavnosti ve Hvězdě.

Není Pražana, který by známou národní slavnost ve Hvězdě u Břevnova nebyl aspoň jednou za živobytí svého navštívil. Každoročně v neděli po sv. Markétě putují k ní tisícové Pražanů, oboru ve Hvězdě veselostí svou naplňující. O původu prastaré národní slavnosti této vypravuje pověst takto: Když český král Přemysl Otakar II. zvítězil nad uherským králem Belou v bitvě u Kressenbrunnu v Rakousích, dobyli Čechové v táboře uherském veliké kořisti. V stanu králově nalezeno též mnoho svatých ostatků, které král Přemysl kostelům v Čechách daroval. Ruku sv. Markéty přivezl však do Prahy a ta byla jednou za velikého sucha

ve slavném průvodu nesena, aby byl toužený déšť od Boha vyžádán. Procesí se nalézalo právě poblíž kláštera břevnovského, ana se tu náhle obloha zatáhla a vydatný déšť vyprahlou zemi svlačil. Na památku toho byla ruka v klášteře břevnovském uložena a od té doby konáno o sv. Markétě z Prahy procesí do Břevnova, po němž se lid v blízké oboře Hvězdě veselil. Když les později stranou od kláštera vymýtěn byl, vzdalovalo se místo staré národní slavnosti vždy více od Břevnova, až se v nynější ohražené oboře Hvězdě octnulo. Od jména obory přijala pak i národní slavnost jméno „Hvězda“, jak posud sluje. Proto přezdívá lidu pražského navštěvovatelům slavnosti té „hvězdářů“.

Slavnost Slamníku.

V outerý velikonoční slaví Pražané druhou jarní slavnost, totiž slavnost Slamníku, která se v Ovenci a v oboře tamní každoročně za velikého účastenství lidu koná. Tovaryši a učenníci krejčovského cechu pražského vycházívají ke slavnosti této společně, nesouce před průvodem na tyči slamník, z bílého plátna ušitý a červenými fábory ozdobený, od čehož se také slavnosti té jména dostalo. Slavnost tato pochází prý až z doby pohanské, kdy mladý lid na jaře Moranu vynášel, aby ji do vody vhodil a Léto nazpět do města přinesl. Slavnost tato dávala se v Ovenci u pramene Světičky a mládež se při ní tancem a zpěvem veselila a kolem vysokého máje tančila. Později byla postava Morany zaměněna za obyčejný žok, z čehož potom až na slamník došlo, který se v řečený den každoročně z Prahy do Ovence vynášel, při čemž jej krejčí, kteří jej byli se-

šili, společně provázeli. Nyní již od mnoha let s průvodu onoho sešlo, v Ovenci se však v outerý velikonoční až dosud každá hospoda vyvěšeným slamníkem honosí, kolem něhož mládež popíjí a křepčí, kdežto se vznešenější třídy pražské v oboře ovenecké procházejí.

Slavnost Fidlovačky.

V druhý den po velikonoci koná se třetí jarní slavnost pražská tak zvaná Fidlovačka, při níž chasa řemesla obuvnického z Prahy do Nuslí vychází, nesouc s sebou stroemek, na jehož větvích visí náčiní obuvnické, nejvýše pak ozdobná fidlovačka. O původu slavnosti té vypravuje pověst následovně : Když byl jednou císař Josef II. jako mládeneček v Praze slavnosti Božího Těla přítomen, zalíbil se mu mezi všemi cechy nejvíce pořádek obuvnický s praporem svým. Maje sobě dle starobylého zvyku v císařské rodině nějaké řemeslo zvoliti a v něm se vyučiti, vyvolil sobě tedy řemeslo obuvnické. Tím se cítili obuvníci pražští velice poctěni a proto věnovali mu jednou, když jako císař do Prahy přijel, boty tak znamenité práce, že císař prý ještě nikdy podobných nebyl nosil. Proto jim daroval stříbrný stromek, na jehož ratolestech viselo obuvnické náčiní, taktéž ze stříbra, jež obuvníci ve veliké úctě měli. Když ale mistři jednou modrý pondělek zrušiti chtěli, spikli se tovaryši a učenníci a vytáhli ve středu po velikonoci z Prahy do Nuslí, vzavše s sebou onen stříbrný stromek, z něhož pak kus po kusu prodávali, až v Nuslích vše propili. Když zase vystřízlivěli, smířili se s mistry, ale stříbrný stromek byl už prodán židům a takž chodí teď obuv-

níci pražští na Fidlovačku s obyčejným stromkem a od té doby se slavnost tato v Nuslích každé středy po velikonoční za hojného účastenství Pražanů koná.

*

Jinak praví pověst, že žádný obuvník nemohl císaři ve Vídni dokonalou obuv udělati, až jeden z tovaryšů pražských to dokázal, začož mu císař zlatou fidlovačku na památku poslal, kterou pak tovaryši na louce nuselské hlučnou slavností zasvětili, již se od tohoto nástroje jména Fidlovačky dostalo a jež se každoročně v týž den opakuje.

Rabín Bezalel Lev.

Za času císaře Rudolfa II. přibyl do Prahy rabín Bezalel Lev, proslulý svou učeností, jež si židé pražští za vrchního rabína svého zvolili. Bydlil v domě židovského města poblíž břehu Vltavy, na němž se dosud znak jeho, vinný hrozen a lev, nalézá. Byl ve spojení se všemi učenci, tehdaž v Praze u dvora meškajícími, a též dvorní hvězdář Tycho de Brahe často do učebny jeho docházel, aby s ním o vědách rozmlouval. Jednou vydal císař Rudolf mandát, kterým všickni židé z Prahy vypovězeni byli, z čehož v židovském městě nářek veliký povstal. I odhodlal se rabín Bezalel Lev k tomu, že císaře prositi bude, aby mandát onen zase odvolal. Nebyl však předpuštěn a proto čekal na císaře, až na procházku po pražském mostě pojede. Když císař přijížděl, postavil se rabín do prostřed mostu, ale lidé kázali mu odejít a házeli po něm kamením a blátem; však sotva že se to dotklo rabína, proměnilo se vše v květiny. Rabín nehnul se s místa a koně císařova povozu sami se před ním zastavili, ač jich kočí nezdržoval.

I přednesl rabín císaři prosbu svoji, a ten dověděl se o učenosti prosebníkově navštívil ještě téže noci ve průvodu Tychona de Brahe dům rabínův a podivil se moudrosti a učenosti Bezalelově. Na důkaz vědomostí svých vykouznil mu Bezalel Lev na stěně učebny své obraz královských Hradčan, neboť byl vynalezl přístroj temnici (camera obscura), a to mu získalo přízeň umění milovného císaře, který pak hned druhého dne mandát svůj proti židům odvolal, tak že zase pokojně v Praze přebývati mohli. Na dům svůj pak dal Bezalel Lev vedle znaku svého hroznu vytesati českého lva na památku toho, že jej byl král český v domě tomto navštívil.

Golem rabína Bezalela Lva.

Rabín Bezalel Lev vytvořil si jednou podobu člověka z hlíny, aby mu byl golemem, to jest služebníkem, který by mu práce domácí vykonával. Vždy po šábesu vložil mu pod jazyk cedulku, hebrejskými znaky popsanou, načež golem ihned obživil a všechny práce dle rozkazu rabína konal. Ale před šábesem musil mu Bezalel vždycky cedulku z úst vzíti, neboť o dni sobotním žádnou práci konati nesměl. Pak byl golem zase mrtvou hlinou a stál nehybně v koutě, až jej rabín cedulkou znova k životu přivedl. Jednoho pátku večer odešel rabín do staré synagogy k modlitbě, ale zapomněl golemovi cedulku z úst vzíti. Ten počal nyní v domě rabínově vše rozbíjeti, z čehož domácí lidé veliký povyk strhli; přivolali rychle rabína, který v synagoze již neměl žádného stání, a takž po odzpívání žalmu domů odpěchal. Zde vyňal golemovi cedulku pod

jazykem, načež se zuřící sluha zase v hlínu proměnil a na zem upadl. Rabín vrátil se do synagogy a zpíval žalm, kterým se šábés počíná, ještě jednou, a od té doby se v staré synagoze žalm tento povždy dvakrát zpívá, což se v žádné jiné modlitebně židovské neděje. Postavu golemu pak Bezalel Lev nikdy více k životu nevzkřísil, nébrž dal ji na půdu v staré synagoze odnésti, kdež se z ní kusy hlíny do dnešního dne povalují. Pověst o golemovi Bezalelove rozšířila se po veškerém židovstvu a zjedнала původci hliněného člověka toho slávu velikou.

*

Jinak vypravuje pověst, že Bezalel Lev oživil hliněného sluhu svého tím, že mu na čelo napsal slovo „golem“, které pak před šábeseš vždy smazal, načež se golem opět v hlínu proměnil. Byl pak prý golem tento silnější nad Samsona a Goliáše, tak že kmeny jako stěbla přelamoval a nejtěžšími kameny jako hrachem házel. Proto také osudného onoho pátečního večera, kdy mu rabín nápis na čele smazati zapomněl, tak velikou spoustu v domě spůsobil, až jej tvůrce jeho smazáním nápisu s čela navždy bezmocným učinil.

Stará škola židovská zachráněna.

Jednou vypukl v židovském městě v Praze veliký požár, který mnoho domů zničil a také již staré škole židovské záhubou hrozil. Všecky okolní domy stály již v moři plamenů, které každým okamžikem hrozily též na střechu památné té synagogy přelétnouti. Proto panoval mezi židy nárek veliký nad nebezpečím, které posvátné budově hrozilo, a staří nábožní mužové modlili se horlivě žalmy, aby Bůh oheň od staré školy odvrátil. Prosba jejich byla vyslyšena,

neboť když již oheň také synagogu zachvátiti měl, objevily se náhle na slemeni vysoké střechy její dvě bílé holubice, které tam tak dlouho vytrvaly, až oheň byl udušen a škola žádné nebezpečí více nehrozilo. Staří židé pravili, že holubice ony byly dva z těch andělů, kteří byli starou školu židovskou z Jerusalema do Prahy přenesli a nyní od Boha vysláni byli, aby plameny od ní odvrátili. Když pak již žádná pohroma škola nehrozila, vznesly se obě holubice vysoko do povětří, kdež zmizely.

Mor na dítky židovské.

Za času učeného rabína Bezalela Lva panoval jednou mezi dítkami židovskými v Praze veliký mor, tak že povstal v rodinách židovských smutek veliký. Byla pak mezi nimi lítost tím větší, když se roznesla pověst, že zemřelé dítky vždy o půlnoci tančí na starém hřbitově židovském nad svými hrobečky, z čehož bylo zjevno, že zemřely z trestu božího. I nařídil Bezalel Lev jednomu ze žáků svých, aby o půlnoci strhl jednomu z dítek rubášek a přinesl mu jej. To když žák učinil a rabínovi košilku přinesl, již tu bylo s udeřením jedné hodiny také dítko, prosíc rabína o košilku, bez níž prý nazpět do hrobu nemůže. Rabín však žádal na dítěti, aby mu zjevilo příčinu toho, proč mor mezi dítkami židovskými panuje. „Cizoložnice zavraždila dítko své a proto Jehova mor na dítky seslal“, odpovědělo dítě, udávši zároveň jméno cizoložnice. Pak dostalo košilku svou nazpět a mohlo se do hrobu vrátiti. Rabín dal cizoložnici smrti potrestati, a od té chvíle také mor přestal a dítky zemřelé se na hřbitově více neobjevovaly.

Náhrobek rabína Šimeuna.

Na starém hřbitově židovském ukazují ozdobný náhrobní kámen rabína Šimeuna, o němž se tato pověst vypravuje: Za starých časů přišel do Prahy velmi učený rabín Jarchis, kterému židé pro vědomosti jeho velikou úctu vzdávali. To vzbudilo řevnivost křesťanů a jednoho večera jej neznámý muž v příbytku jeho ranou do hlavy zavraždil. Veliký povstal nářek mezi židy nad smrtí jeho, jen mladá jeho manželka Lea nehořekovala, nébrž v noci, když už mrtvola umyta byla a do rakve vložena býti měla, nalila jakéhosi balsámu do rány mužovy a ten hned na to obživil. Ze strachu, aby vražedníci zase na rabína nepřišli, odstranili jej tajně z Prahy a rakev hlinou naplněnou do hrobu vložili a kámen náhrobní s jménem Jarchisovým nad něj postavili. Později byl někdo jiný do toho hrobu pochován a jméno téhož na místě jména Jarchisova na kamenu napsáno. Ale druhého dne byla mrtvola z hrobu vyvržena a nápis na kameni setřen, což se vždy opakovalo, kdykoli někdo jiný do hrobu Jarchisova vložen byl. Teprv když Jarchis v cizině zemřel a kosti jeho sem pochovány byly, došel hrob jeho pokoje. Když pak po dlouhých časech na to v Praze zemřel rabín Šimeun, veliký ctitel Jarchisův, hledali žáci jeho místo na hřbitově, kam by jej pochovali. A hle na Jarchisově pomníku bylo jméno rabína Jarchisa zmizelo a skvělo se na něm jméno rabína Šimeuna. Takž byl tedy Šimeun ve hrob Jarchisův pohroben, v němž dosud odpočívá.

Náhrobek Anny Šmidesové.

Na témže hřbitově židovském stojí náhrobek, na němž se nalézá vytesán erb, tři pole obsahující, z nichž prostřední ukazuje tři hvězdy, oba postranní ale lva. Podle nápisu odpočívá zde jistá Anna Smidesová, leč pověst vypravuje, že tu leží jistá polská královna, která své vlastní peníze razila. Byla prý pro nevěrnost od krále polského vyhnána, a poněvadž jí někdejší poddaní její o život stáli, uprchla do Čech a zde se skryla v židovském městě pražském, kdež ji proto mezi sebe přijali, poněvadž mohla dle královského práva svého peníze bít. Před smrtí svou přestoupila k víře židovské a takž byla na starém hřbitově židovském pochována, neboť by země nebyla těla křesťanského v sobě podržela. Erb onen s hvězdami a lvy byl pak na náhrobku jejím na památku královského jejího původu vytesán; jméno její však bylo zamlčeno a na náhrobku zdělán nápis, že tu odpočívá Anna Šmidesová, neboť obávali se židé, že by mrtvola někdejší královny mohla vykopána a do Polska odvezena býti, aby na křesťanském hřbitově pochována byla.

X. Doslov

Josef Svátek byl jedním z nejkontroverznějších českých spisovatelů. Narodil se 24. února 1835 v Praze, v měšťanské starousedlické rodině. Na pole literární vstoupil spolu se svými vrstevníky Adolfem Heydukem, Vítězslavem Hálkem, Františkem Schwarzem a pozdějším nakladatelem Josefem Richardem Vilímkem v roce 1852 založením časopisu Libuše, který vycházel po dva roky. Svátek zůstal na rozdíl od svých druhů novinářně věrný. Nejdříve působil v redakci Krásova Času, posléze pak v Pražských novinách, kde pracoval až do jejich zániku v roce 1864. Od 1. června 1866 do své smrti řídil Pražský deník a od 1. ledna 1895 se ujal též vládních Pražských novin. Mimo to stačil přispívat množstvím článků do rozličných časopisů, vyšlo mu více než 35 knižních titulů a podílel se na napsání posledního dílu Českomoravské kroniky Karla Vlastimila Zapa. Pouze tříadvacetisvazkové Sebrané dějepisné romány J. Svátka (vydávalo od roku 1895 nakladatelství Dr. F. Bačkovský, později F. Topič) představují více než 13 500 stran

napínavého historického čtení. Hodnocení Svátkova díla bylo rozporuplné již za jeho života. Byl vysoce ceněn pro svou novinářskou a osvětovou činnost, ale *jeho romány byly překonány knihami Beneše Třebízského a Aloise Jiráska, jež si získaly srdce českého čtenáře*, jak udává Vojtěch Zelinka v Nástinu české literatury. Výraznější výhrady vůči jeho dílu se však neobjevují. Jeho romány totiž v době svého vzniku patřily mezi to nejlepší, co bylo napsáno, a později, když začínaly být řazeny víceméně mezi brakovou literaturu, nebyly jeho práce napadány vzhledem k autorovu postavení. Zdrženlivost v hodnocení Svátkova díla byla zapříčiněna i mnoha dalšími faktory. Patřil spolu s Janem Nerudou, Vítězslavem Hálkem a Adolfem Heydukem k nejvýraznějším osobnostem generace, která vstoupila do literatury po roce 1848, to znamená v době, kdy byl proces národního obrození považován téměř za ukončený. U celé generace je patrná snaha srovnávat krok s tím, co se dělo v soudobém evropském umění, a postupem času tak její příslušníci získávali kredit zakladatelů české moderní literatury. Avšak již roku 1894 napadá Josef Svatopluk Machar ostrou kritikou Vítězslava Hálda, zdůrazňuje jeho nepůvodnost (Byron, Shelley, Shakespeare) a povrchnost, což se dá vyčíst v různých obměnách téměř všem jeho současníkům. Posléze je většina autorů tohoto období podrobena zdrcující kritice, s výjimkou Nerudy a Svátka. Ještě

v třicátých letech ho Vojtěch Zelinka a Gustav Pallas v Dějinách české literatury přirovnávají k Walteru Scottovi a Václav Flajšhans v Českém písemnictví vyzdvihuje důležitost jeho historických prací, které již v té době byly hodnoceny spíše negativně. Postupně se rozsahy textů hovořících o Svátkovi ve slovnících a přehledech české literatury zkracují. Drtivá kritika se na Svátka snesla teprve po druhé světové válce, ve stati Zdeňka Nejedlého O úpadkové literatuře, kde byl coby vzor senzacechtivé měšťanské, buržoazní společnosti postaven jako protipól opravdovosti husitských eposů Aloise Jiráska. Svátkovým pracím se dá vyčíst opravdu mnohé. *Jeho romány kombinují děj krvavého románu se sentimentem červené knihovny... (...) nikdy nebudou považovány za to kvalitní v české literatuře a jeho historické práce se nedočkájí rehabilitace*, jak udává Zdeněk Nejedlý. A přesto není důvod je zatracovat. Skrývá se v nich mnohé z toho, co se dá nazvat kouzlem nechtěného, tvoří vrchol českého romantismu minulého století, jsou pomyslným vyvrcholením slepé vývojové cesty zvané národní obrození. Pokud procházíme historické práce minulého století, můžeme s překvapením konstatovat, že Svátkovy spisy patří v daných intencích k tomu nejserióznějšímu, ba co říct, z toho, co bylo určeno širší veřejnosti, k nejlepšímu. Ze Svátkova obrovského díla osloví dnešního čtenáře jen máloco. Rozhodně k tomu málu lze zařadit jeho studie

o lidových zvycích, magii a české mytologii, které patří mezi první texty obírající se takovou tematikou. Nejzajímavější z těchto prací je kniha Pražské pověsti a legendy, která vyšla v roce 1883 nákladem Josefa Pospíšila jako vůbec první česky psaný sborník českých pověstí, systematicky mapující mýty o národní historii. Jako většinou Svátkových prací se i tomuto souboru dá vytknout, že autor neuvádí prameny, odkud čerpal, míchá lidové vyprávění s výpisky z kronik a archivů a vše stmeluje v jeden nerozlišitelný celek. Kromě toho chybějící údaje domýšlí a reálné skutečnosti zpracovává naprosto volně. Musíme si však uvědomit, že tento přístup byl tehdy poměrně běžný. Stejně chyby můžeme vytknout i dvěma následujícím sbírkám s obdobnou tematikou - Starým pověstem českým Aloise Jiráska, který mimo jiné ze Svátkovy knihy čerpal, a Sbírce historických pověstí lidu českého v Čechách, na Moravě a ve Slezsku Augustina Sedláčka. Je paradoxem, že Svátkova sbírka se svého druhého vydání dočkala až v roce 1922, kdy ji ve dvou svazcích a s obsáhlým doslovem Františka Strejčka pro školy publikovalo Topičovo nakladatelství. Nevýhodou tohoto vydání bylo, že vzhledem k účelu knihy byly vynechány některé pověsti „závadného“ obsahu (z hlediska mravnostního) a díky tehdejší krizi došlo k rozdělení sbírky na dva díly. Knihu pak v této podobě Topičovo nakladatelství několikrát dotiskovalo. Je obrovskou chy-

bou, že od roku 1929 již sbírka nikdy nevyšla. Josef Svátek ve svém úvodu udává, že *sbíráním se co rodák pražský již po více než třicet let zabývá*. Tento údaj bývá velmi často zpochybňován, ale překvapivě se dá doložit.

V časopisu Libuše na jaře v roce 1853 vychází Svátkovi historická studie, ve které používá pražskou pověst jako součást historických pramenů. To, že se nejedná o náhodu, dokládá jeho série článků Z pražských zákoutí, vycházející v Času, či stati v Obrazech života, publikované v rozmezí let 1860-1865. Mnohé z těchto článků v pozdějších letech ve svých pracích cituje František Polívka jako prameny a tematicky z nich vychází, jak sám udává, Čeněk Zíbrt. Pro dnešek je asi velkou škodou, že Svátek již nedokončil Českou démonologii, na které začal pracovat kolem roku 1867 (jak vyplývá z korespondence s Jiljím Vratislavem Jahnem). Mělo to být rozsáhlé dílo, koncipované jako přehled slovanského bájesloví.

Svátek udává v dopise z roku 1868, že jen k postavě vodníka má nashromážděno na sto pověstí a že by rád zdokumentoval nejenom *všechna stará božstva, ale i následně jednotlivá místa země české*. Je skutečně možné, jak uvádí Jan Krašič (Nové Cíle, 1933), že *kniha Pražské pověsti vznikala původně v rámci daleko širšího projektu, který měl demonstrovat české dějiny na pozadí lidových pověstí ze všech krajů Čech*. Lepší představu o zamýšleném díle, v jehož rámci byly asi původně pražské pověsti

shromažďovány, můžeme získat z článku Zlomky z české démonologie, který vyšel v Obrazech života v roce 1861 a který byl pravděpodobně předobrazem později započaté práce. U tohoto článku vyšla též výzva k čtenářům, že *redakce listův těchto s velikou ochotou se nabízí k přijímání podobných příspěvkův, kteréž jí nefrankované pod nadpisem: „Redakce Obrazův života“ zasílány bud’tež, načeš p. spisovateli článku tohoto k spracování a použití se neprodleně odvedou, jenž pak jmena všech příspěvkův na patřičném místě uveřejní.* Tato výzva se v pravidelných intervalech a v různých stylistických obměnách objevuje za Svátkovými články až do jeho smrti. Velký vliv na zpracování pověstí a pohádek měly Svátkovy styky se svobodnými zednáři, k nimž podle některých zdrojů patřil. Faktem zůstává, že se jako první zabýval historií zednářství u nás. Je pravděpodobně tvůrcem „takzvané české zednářské legendy“, v jejímž rámci byl vznik hnutí posunut až někam do doby Karla IV. Z některých zmínek v jeho historických románech se dá usuzovat, že měl velice jasnou představu o zasvěcovacím rituálu a zvycích praktikovaných v jednotlivých lóžích. Jaroslav Kříž se ve svých vzpomínkách na politický život ve starém mocnářství (Černý orel vzpomíná, 1919, nově vydáno 1923) domnívá, že tyto styky ovlivňovaly i Svátkovy politické názory, a udává to jako důvod nejednotného pohledu na jeho dílo. Z těchto podnětů pramenil zřejmě i Svátkův

zájem o jednotlivé slovanské svátky a rituály. Znamé jsou jeho studie pohřebních obřadů. Je téměř neuvěřitelné, jakou obrovskou spoustu materiálu měl k jednotlivým tématům nasbíranou. Bohužel však opět zpracovával informace bez toho, že by udával prameny, a často si chybějící fakta domýšlel, a tak lze z jeho prací jen málokdy seriózně vycházet. Tomuto přístupu odpovídá i jím často vyslovované heslo, že *máme a budeme mít takovou historii, jakou si vytvoříme, a jakou budeme mít historii, takovou budeme mít budoucnost*. Josef Svátek zemřel 9. prosince 1897 a k věčnému odpočinku byl uložen na vyšehradském hřbitově mezi ostatní „otce vlasti“. Svou nezměrnou pílí a usilovností si to jistě zasloužil. Vždyť pokud platí jeho heslo, tak on je jedním ze skutečných otců naší historie.

Pavel Růt

POZNÁMKA

Ilustrace byly doplněny z těchto pramenů: Eduard Herold - Malebné cesty po Praze, 1871; Adolf Frumar - Dějepisné obrazy, 1880; Josef Neklan - Starý havran, 1893. Text byl zachován v původní podobě z prvního vydání, je tudíž vhodné podat vysvětlení ke třem výrazům dnes již prakticky neznámým:

na str. 9

týněný

- jiný, v tomto případě zvláštním
plotem obehnaný

na str. 84

krancle (krance) - kamenné hrany; zábradla na věži

na str. 130

řemeslo

- sladovnický potulný chasník
(obdoba krajánka u mlynářů)

Obsah

Úvod 3

I. Pověsti o staré Praze

Založení Prahy	5
První dům v Praze	—
První mlýn v Praze	6
První dům ve Starém městě	7
Dům u „pěti králů“	—
Pohřebiště pohanské na Moráni.....	8
První chrám v Praze	9
Bitva pohanů s křesťany	—
Propast Drahomířina.....	10
Noční jízda Drahomířina	11
Vínice sv. Václava.....	12
Pramen sv. Václava	13
Sloup sv. Václava	14
Vůz s tělem sv. Václava	15
Socha sv. Václava	16
Sv. Václav v boji pro vlast	17
Oheň na Petříně	—
Svatý Prokop a mouchy	18
Stará škola židovská	19
Původcové staré školy	20

Synagoga z Palestiny přenesená	21
Starý hřbitov židovský	22
Biskupský dvůr na Poříčí.....	—
Sídla templářů v Praze	23
Kostel Matky Boží pod řetězem	24
Znak staroměstských řezníků.....	—
Původ Nového města pražského	25
Ulice Nekázalka	26
Původ budovy Karolina	27
Hladová zeď na Petříně	28
Králova lázeň	29
Klášter sv. Anny	30

II. Pověsti o Vyšehradu

Založení Vyšehradu	31
Kamenný stolec vévodů českých	32
Poklad kněžny Libuše	33
Strážce Libušina pokladu.....	34
Libušina lázeň u Jezerky	—
Libušina lázeň na skále vyšehradské	35
Libušina zahrada na Vyšehradě	—
Zlaté lože Libušino	36
Silný Bivoj	—
Horymířův skok	37
Věž Neklanka na Vyšehradě	38

Kaple sv. Martina na Vyšehradě	39
Poklad knížete Boleslava	—
Založení chrámu vyšehradského	40
Sv. Petr a kníže Fridrich	41
Zázračný obraz na Vyšehradě	42
Hrob sv. Longina.....	—
Oltář ve Vltavě pod Vyšehradem	43
Ďábel při stavbě chrámu vyšehradského	44
Čertův sloup na Vyšehradě	—
Smlouva s ďáblem	46
Rytíři ve skále vyšehradské	47

III. Legendy o chrámu svatovítském

Původ chrámu sv. Víta	49
Svatý hřeb z kříže Kristova	50
Lovecké rohy Rolandovy	—
Rukavička sv. Vojtěcha	51
Kruh sv. Václava	—
Železný koš v kapli sv. Václava	52
Kaple sv. Václava zavřena	53
Hrob sv. Radima	54
Svícen jerusalemský u sv. Víta	55
Zlatá lampa nad hrobem sv. Jana Nep.....	56
Pomoc sv. Jana Nep. zlatníkovi	—
Obraz Ježíšův u sv. Víta	57

Věž svatovítská na Hradčanech	58
Vzorek věže svatovítské	59
Velký zvon u sv. Víta	60
Umíráček Karla IV.	61
Ochranci chrámu svatovítského	62
Socha P. Marie andělské.....	63
Zkamenělý žid u sv. Víta	—
Duch kněze svatovítského	64
Zvoník věže svatovítské	65
Spis na hrobě sv. Jana Nep.....	66
Kdo chrám sv. Víta dostaví	—

IV. Legendy o kostelích pražských

Sloup ve Slupech	68
Kaple sv. Michala.....	69
Kostel sv. Jana Křt. v Oboře	—
Tělo sv. Ludmily u sv. Jiří	70
Kostel sv. Prokopa	71
Kaple sv. Kříže	—
Kaple sv. Longina.....	73
Kříž u sv. Jiří	74
Kaple Božího Těla	—
Hostie v kostele sv. Ondřeje	75
Stavitel chrámu na Karlově	76
Kostel v Emausích	77

Kostel nejsv. Trojice v Podskalí	—
Studna v kapli Betlemské	78
Kostel sv. Anežky	—
Kaple a socha sv. Barbory	79
Kříž sv. Ludmily	80
Kalich na chrámě týnském	81
Střecha týnského chrámu	—
Obraz sv. Lukáše	82
Slavnost morová v Týně	—
Rakev Simona Abelesa	83
Hlavy popravených u sv. Salvatora	84
Hrobka hrabat Desfours-ův.....	85
Děsná smrt v hrobce u sv. Jakuba	86
Malíř obrazu oltářního u sv. Jakuba.....	—
Ruka zlodějova v kostele u sv. Jakuba	87
Kostlivec u sv. Michala	88
Prapory v kostele emauském	89
Ukřižovaný žebrák.....	90
Krucifix u křížovníků	—
Socha sv. Jana Nep. na Skalce	91
Zázračný Ježíšek	92
Blahoslavená Elekta u karmelitek	93
Nevěsta jeptiškou.....	94
Kostel bez střechy	95
Socha sv. Ignáce	—

Socha P. Marie na radnici	96
Zvon Lochmar u sv. Štěpána	97
Hoch zvonem zabit	—
Zvon ve vížce sv. Klimenta	98
Vrhcábnice sv. Jana Nep..... , . . .	—
Kamenná socha u sv. Jiří	99
Čert co kuchař v klášteře emauském	100
Potrestaná zvědavost	101
Kaple sv. Rocha na Strahově	102

V. Pověsti o kamenném mostě

Stavba kamenného mostu	103
Zazděný meč v mostě	104
Stavitel kamenného mostu	—
Sochy na kamenném mostě	106
Kříž na mostě	107
Socha Bruncvíkova.....	108
Meč Bruncvíkův	109
Socha stavitele mostu pražského	110
Modla Perunova	—
Obraz Martina Luthera	111
Kachny na věži mostní	112
Strážní budka na mostě	—
Bradáč pod kamenným mostem	113
Od havranů zabítý rytíř	114

Prsten v rybě nalezený	—
Potrestaná pýcha	115
Prsten P. Marie a korunka Ježíškova	116
Poklad na pražském mostě	117
Lomnický co žebrák na mostě	118
Vodník a kupec	119

VI. Pověsti o palácích a budovách

Věž Daliborka na Hradčanech	120
Bílá věž na Hradčanech	121
Palác Schwarzenberský	122
Palác Černínský	—
Stavitel paláce Černínského	123
Chlebové trepky	124
Palác Clam-Gallasův.....	126
Palác Kinských	—
Zazděné děcko v paláci Kinských.....	127
Bývalý palác Lichtenšteinský	128
Krásná kněžna Lichtenšteínová	129
Dům u „kamenného zvonu“	—
Dům u „hrubého muže“	130
Karel IV. v staroměstských mlýnech	—
Dům Platejs	131
Dům u „tří zvonků“	132
Dům u „křížku“	—

Dům doktora Fausta	133
Dům u „císařských“	134
Dům u Betenglů	135
Teiblhaus v sírkové ulici	136
Dům u „smrti“	—
Lví dvůr na hradě pražském	137
Rukavička ve lví jámě	138
Starý orloj na věži radnice	139
Kostlivec na starém orloji	140
Vrabec v lebce kostlivcově	141
Mramorová kašna na náměstí	—
Šaškovy mlýny	142

VII. Pověsti o strašidlech a zakletých osobách

Strašidlo templáře	144
Zazděná jeptiška	—
Jeptiška u sv. Anežky	145
Strašidlo mnicha v Emausích	146
Duch kněze ve zbrojnické ulici	—
Kostlivec na janském vršku	147
Bezhlavý jezdec v Hluboké cestě	—
Bezhlavý mnich ze Strahova	148
Bezhlavý jezdec na josefském náměstí	149
Strašidlo mlynáře na Novém městě	—
Zakletý rytíř u sv. Vojtěcha	150

Strašidlo s hřebem v hlavě	151
Strašidlo Francouze na Vyšehradě	152
Poprava ve sklepě	153
Ohnivý muž u sv. Petra	155
Zkamenělý hoch u sv. Martina	—
Železný muž v platnýřské ulici.....	156
V železo proměněný kostelník.....	157
Potrestaný nevděk	158
Zkamenělé pasačky	159

VIII. Pověsti o pokladech

Poklad v jezovitské zahradě	160
Poklad pod křížem	161
Stříbrná ryba u Myslíků.....	162
Ohnivý muž nad pokladem	—
Poklad v domě u Sixtů	163
Hořící peníze	164
Poklad jezovitů v Klementinum	165

IX. Pověsti obsahu různého

Znak převozníkův	166
Kameny popravených na náměstí	167
Kámen s'atého na dobytčím trhu.....	168
Hra v karty s mrtvými	169
Kříž hřeby posetý.....	170

Syn divé ženy	—
Za živa zazděná.....	171
Čtenářové čarodějné knihy	172
Lékař a kabát jeho	173
Jízda povětřím	174
Strom „Zahrádka“ u Bílé věže	175
Kostlivec s holí v ruce.....	—
Posvícení pražské.....	176
Původ slavnosti ve Hvězdě	177
Slavnost Slamníku	178
Slavnost Fidlovačky.....	179
Rabín Bezalel Lev	180
Golem rabína Bezalela Lva	181
Stará škola židovská zachráněna.....	182
Mor na dívky židovské	183
Náhrobek rabína Šimeuna.....	184
Náhrobek Anny Šmidesové	185

X. Doslov

Doslov (<i>Pavel Růt</i>)	187
-----------------------------------	-----

Josef Svátek
PRAŽSKÉ POVĚSTI A LEGENDY

Reprint vydání z roku 1883
Doslov a grafická úprava Pavel Růt
Vydalo nakladatelství Ladislav Horáček - Paseka
v Praze a Litomyšli roku 2002
jako svou 615. publikaci
V Pasece vydání páté. 240 stran
Technický redaktor Petr Čížek
Tisk a vazba tiskárna FINIDR s. r. o.,
Lipová ulice, Český Těšín

ISBN 80-7185-541-3